תלמוד ירושלמי תענית

תלמוד ירושלמי

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015, ברישיון CC BY.
geulaquiz.com

פרק א

א משנה: מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג וְרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרָכָה בֶּחָג לָמָּה הוּא מַזְכִּיר. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּעוֹנָתוֹ. אָמְרוּ לוֹ אִם כֵּן לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר:

הלכה: מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים כול׳. טַעֲמֵיהּ דְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר. עַל יְדֵי שֶׁאַרְבָּעַת מִינִין הַלָּלוּ גְּדֵילִים עַל הַמַּיִם לְפִיכָךְ הֵן בָּאִין פְּרַקְלִיטִין לַמַּיִם. דָּבָר אַחֵר. בְּשָׁעָה שֶׁהָעֶבֶד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צוֹרְכוֹ הוּא תוֹבֵעַ פְּרָסוֹ מִמֶּנּוּ. אָמַר לוֹ רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וַהֲלֹא מְשָׁעָה שֶׁהָעֶבֶד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צוֹרְכוֹ וְרוּחַ רַבּוֹ נוֹחָה הֵימֶינּוּ הוּא תוֹבֵעַ [פַּרְנָסָת]וֹ מִמֶּנּוּ. דָּבָר אַחֵר. אֵין הָעֶבֶד תּוֹבֵעַ פְּרָסוֹ אֶלָּא סָמוּךְ לִפְרָסוֹ. תַּנֵּי. רִבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר. מִשְׁעַת נְטִילַת לוּלָב. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר. מִשְׁעַת הַנִּיחוֹ. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּהָדֵין בַּתְרָיָא הִיא דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי לִיעֶזֶר קַדְמָיְתָא הִיא דַּעְתֵּיהּ אַחֲרָיְתָא. מִחְלָפָא שִׁטְתֵּיהּ דְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. תַּמָּן הוּא אָמַר. מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן. וְהָכָא הוּא אָמַר. מִשְׁעַת הַנִּיחוֹ. אָמַר רִבִּי מָנָא. שֶׁכָּל הַיּוֹם כְּשֵׁר לַלּוּלָב. וְיַזְכִּיר מִבָּעֶרֶב. לֵית כָּל עַמָּא תַּמָּן. וְיַזְכִּיר בַּשַּׁחֲרִית. אַף הוּא סָבוּר שֶׁמָּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב וְהוּא חֲזִי מַדְכַּר. מִכֵּיוָן דְּהוּא חָמֵי לוֹן דְּלָא מַדְכְּרִין בְּקַדְמִיתָא וּמַדְכְּרִין בָּאַחֲרִיתָא. אַף הוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב. אָמַר לֵיהּ רִבִּי חִיָּיה בַּר מַרְיָיא. הָכֵין הֲוָה רִבִּי יוֹנָה אָבוּךְ חֲזִי בָהּ.

רִבִּי חַגַּיי בְּשֵׁם רִבִּי פְּדָת. אָסוּר לְיָחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיְּזַכּוֹר שָׁלוּחַ צִיבּוּר. רִבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. בְּשָׁלוּחַ צִיבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי. אָמַר רִבִּי מָנָא קוֹמֵי רִבִּי חַגַּיי. מַה וּפְלִיג. אָמַר לֵיהּ. לֹא. דָּא דְאַת אָמַר. בְּשָׁלוּחַ צִיבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי. יָחִיד אִם רָצָה לְהַזְכִּיר מַזְכִּיר. בְּטֶל. וְדָא דְאַתְּ אָמַר. אָסוּר לְיָחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שָׁלוּחַ צִיבּוּר. בְּגֶשֶׁם. קָמוּן לְצָלוֹתָא. כְּמִי שֶׁהִזְכִּיר שָׁלוּחַ צִיבּוּר.

כְּשֵׁם שֶׁתְּחִיַּית הַמֵּתִים חַיִּים לְעוֹלָם. כָּךְ יְרִידַת גְּשָׁמִים חַיִּים לְעוֹלָם. רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא שָׁמַע לָהּ מִן הָדָא. יְחַיֵּינוּ מִיּוֹמָיִם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יְקִימֵנוּ וְנִחְיֶה לְפָנָיו. וְנֵדְעָה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת יְיָ כְּשַׁחַר נָכוֹן מֹצָאוֹ.

כָּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתּוֹשָׁבֵי גִלְעָד אֶל אַחְאָב חַי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם לְפִי דְבָרִי. רִבִּי בֶּרֶכְיָה אָמַר. רִבִּי יוֹסֵה וְרַבָּנִין. חַד אָמַר. בֵּין עַל הַטָּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ. וְחוֹרָנָה אָמַר. עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ וְעַל הַטָּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ. מָאן דְּאָמַר. עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ וְעַל הַטָּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ. מִן הָדֵין קְרָיָיא. לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. מָאן דְּאָמַר. בֵּין עַל הַטָּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ. אֵיכָן הוּתָּר נִדְרוֹ שֶׁל טָל. אָמַר רִבִּי תַּנְחוּם אֶדְרֶעְיָא. סָבְרִין מֵימַר. נֶדֶר שֶׁהוּתָּר מִכְּלָלוֹ הוּתָּר כּוּלּוֹ. אִית דְּבָעֵי מֵימַר. בִּבְנָהּ שֶׁלְצָרְפִית. וַיִּקְרָא אֶל יְיָ וַיֹּאמַר יְיָ אֱלֹהָיי הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ הֲרֵעֹתָה לְהָמִית אֶת בְּנָהּ. אָמַר רִבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי. לְאֶחָד שְׁגָנַב נַרְתִּיקוֹ שֶׁלְרוֹפֵא. עִם כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא נִפְצָע בְּנוֹ. חָזַר אֶצְלוֹ וְאָמַר לוֹ. אֲדוֹנִי הָרוֹפֵא. רְפָא אֶת בְּנִי. אָמַר לוֹ. לֵךְ וְהַחֲזֵר אֶת הַנַּרְתִּיק שֶׁכָּל מִינֵי רְפוּאוֹת נְתוּנִין בּוֹ וַאֲנִי מְרַפֵּא אֶת בְּנְךָ. כָּךְ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאֵלְיָהוּ. לֵךְ וְהַתֵּר נִדְרוֹ שֶׁלְטָל שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בִּטְלָלִים. וַאֲנִי מְחַיֶּה בְּנָהּ שֶׁלְצָרְפִית. וּמְנַיִין שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בִּטְלָלִים. [שֶׁנֶּאֱמַר] יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵילָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל. מָהוּ וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל. אָמַר רִבִּי תַּנְחוּם אֶדְרֶעְיָא. וְאַרְעָא תַּפְקִידָהּ תְּפַלֵּט.

רִבִּי יַעֲקֹב דִּכְפַר חָנָן בְּשֵׁם רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם זְקֵנָם אֶת רְצוֹנוֹ נִשְׁבַּעְתִּי לוֹ שֶׁאֵינִי מַזִּיז טָל מִבָּנָיו לְעוֹלָם. מַה טַעַם. נִשְׁבַּע יְיָ וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם. וּכְתִיב תַּמָּן לְךָ טַל יַלְדוּתֶיךָ. אָמַר רִבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי. בְּדַרְיֵיתִיקֵי נְתַתִּיו (לַאֲבִרָהָם) [לְאַבְרָהָם]. וְיִתֵּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וגו׳. אָמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן. בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל בָּאִין לִידֵי עֲבֵירוֹת מַעֲשִׂים רָעִים הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין וְהֵן מֵבִיאִין לָהֶן זָקֵן אֶחָד כְּגוֹן רִבִּי יוֹסֵי הַגָּלִילִי וְהוּא מַפְגִּיעַ בַּעֲדָם וּמֵיָּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין. אֲבָל הַטָּל אֵינוֹ יוֹרֵד בִּשְׁבִיל בִּירְיָיה. מַה טַעַם. אֲשֶׁר לֹא יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם.

רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רִבִּי חֲנִינָה. הָיָה עוֹמֵד בַּגֶּשֶׁם וְהִזְכִּיר שֶׁלְטָל אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בַּטָּל וְהִזְכִּיר שֶׁלְגֶּשֶׁם מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְהָא תַנֵּי. בַּטָּל וּבָרוּחוֹת לֹא חִיְּבוּ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר. אִם רָצָה לְהַזְכִּיר מַזְכִּיר. לֹא דָמִי הַהוּא דְּמֵיקַל לַהּוּא דְּלָא מֵיקַל. בַּגֶּשֶׁם וְהִזְכִּיר שֶׁלְטָל אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְהָא תַנֵּי. אִם לֹא שָׁאַל בִּבְרַכַת הַשָּׁנִים. אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים. מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בָּהּוּא דְּלָא אִדְכַּר לָא טָל וְלָא מָטָר.

רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה. לֹא שָׁאַל בִּבְרַכַת הַשָּׁנִים אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. וְדִכְוָותָהּ. אִם לֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. מָה אִם שְׁאֵלָה שֶׁהִיא מִדּוֹחַק אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. אַזְכָּרָה שֶׁהִיא מֵרֵיוַח לֹא כָּל שֶׁכֵּן. וְהָא תַנֵּי. לֹא שָׁאַל בִּבְרַכַת הַשָּׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. אָמַר רִבִּי אָחוֹי דְּרִבִּי יוֹסֵי. בְּשֶׁלֹּא אָמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה.

אֵיכָן הוּא חוֹזֵר. יֵיבָה כַּיי דְּאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו חוֹזֵר לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. וְאִם לָאו חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה. וְכָא אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו חוֹזֵר לְכַתְּחִילָּה. וְאִם לָאו חוֹזֵר לְשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה.

בְּנֵי נָוֶוה צָרְכוּן לְמֵיעֲבַד תַּעֲנִי בָּתָר פִּסְחָא. אֲתוֹן וּשְׁאָלוֹן לְרִבִּי. אָמַר לוֹן רִבִּי. לְכוּ וַעֲשׂוּ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּשַׁנּוּ מִטְּבִיעָה שֶׁלִּתְפִילָּה. הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ. רִבִּי

יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר. אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי. לֹא אָמַר רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה. לֹא שָׁאַל בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. וַאֲמַר לוֹן רִבִּי. לְכוּ וַעֲשׂוּ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְשַׁנּוּ מִטְּבִיעָהּ שֶׁלִּתְפִילָּה. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי יוֹסֵי הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ. בְּשֵׁשׁ שֶׁהוּא מוֹסִיף. עַד כְּדוֹן צִיבּוּר שֵׁשׁ לוֹ שֵׁשׁ. יָחִיד שֶׁאֵין לוֹ שֵׁשׁ. אָמַר רִבִּי חִינְנָא. לֹא כֵן אָמַר רִבִּי זְעוּרָא בְּשֵׁם רַב חוּנָה. יָחִיד תּוֹבֵעַ צָרָכָיו בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. וְאֵילּוּ צְרָכָיו הֵם.

תַּנֵּי. נִתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִזְכִּיר. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם חֲזָקָה מַה שֶּׁהוּא לָמוּד (יַזְכִּיר) [הִזְכִּיר]. מִיכָּן וָהֵילַךְ מַה שֶּׁצּוֹרֶךְ יַזְכִּיר. רִבִּי בָּא בְשֵׁם רִבִּי חוּנָה. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלְּגָלְיוֹת מַזְכִּיר בַּשַּׁחֲרִית וְאֵינוֹ מַזְכִּיר בְּמוּסָף. מִנְחָה בְשַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּמוּסָף. חֲנַנְיָה בֶּן אָחִי רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר. בַּגּוֹלָה לָא נָהֲגוּ כֵן אֶלָּא עַד שִׁשִּׁים יוֹם בְּתִקּוּפָה. שְׁמוּאֵל אָמַר. הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה בֶּן אָחִי רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְתַנֵּי כֵן. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים. בְּחוּצָה לָאָרֶץ. אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַכֹּל לְפִי הַזְּמָן הַכֹּל לְפִי הַמְּאוֹרָע. הָדָא דַתְּ אָמַר בְּגֶשֶׁם. אֲבָל בְּטַל אִם רָצָה לְהַזְכִּיר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מַזְכִּיר.

אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרָכָה בֶּחָג לָמָּה הוּא מַזְכִּיר. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר . אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּעוֹנָתוֹ. בְּעוֹנָתָן הֵן חֲבִיבִין כִּתְחִיַּית הַמֵּתִים. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה. וּתְמִיהַּ אֲנָא. הֵיךְ רַבָּנִן מְדַמְּיֵי יְרִידַת גְּשָׁמִים לִתְחִיַּית הַמֵּתִים. וְלֹא דַמְיָא. בָּעֵי בָּר נַשָּׁא יֵיחוֹן מֵיתַיָּיא כְּל אֵימַת. לָא בָעֵי בָּר נַשָּׁא יֵיחוֹת מִיטְרָא כָּל אֵימַת.

אָמְרוּ לוֹ אִם כֵּן לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר. מְחִלְפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרִבִּי לְעֶזֶר מִחְלָפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּאִיתְפַּלְגּוֹן. רִבִּי לְעֶזֶר אוֹמֵר. אִם אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה אֵין נִגְאָלִים לְעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר. בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּושָׁעוּן. אָמַר לוֹ רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְכִי אִם יַעֲמִדוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה אֵינָן נִגְאָלִין לְעוֹלָם. אָמַר לוֹ רִבִּי אֶלִיעֶזֶר. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲמִיד עֲלֵיהֶן מֶלֶךְ קָשֶׁה כְּהָמָן וּמְגָרֵשׁ הֵן עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְהֵן נִגְאָלִין. מַה טַּעַם. וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּושֵׁעַ. אָמַר לוֹ רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְהָא כְתוּב חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ. מָה עֲבַד לָהּ רִבִּי לְעֶזֶר. תְּשׁוּבָה. כְּמַה דְאַתְּ אָמַר. צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ וגו׳. אָמַר לוֹ רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְהָא כְתוּב אֲנִי יי בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה. מָה עֲבַד לָהּ רִבִּי לְעֶזֶר. תְּשׁוּבָה. כְּמַה דַתְּ אָמַר. וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יי אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה וגו׳. רִבִּי אָחָא בְשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. אִם זְכִיתֶם. אֲחִישֶׁנָּה. וְאִם לָאו. בְּעִתָּהּ. כֵּינִן שֶׁאָמַר לוֹ רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וַיָּרֶם יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם וַיִּשָּׁבַע בְּחֵי הָעוֹלָם כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וָחֵצִי וּכְלוּת נַפָּץ יַד עַם קֹדֶשׁ תְּכַלֶּינָה כָּל אֵלֶּה. אִיסְתַּלֵּק רִבִּי לְעֶזֶר.

מִתּוֹךְ חֲמִשָּׁה דְבָרִים נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. [מִתּוֹךְ הַקֵּץ.] מִתּוֹךְ צָרָה. מִתּוֹךְ צְוָוחָה. מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת. מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. מִתּוֹךְ הַקֵּץ. הָדָא הִיא דִכְתִיב וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוֹדָה וַיִּזְעָקוּ מִתּוֹךְ צָרָה. וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם מִתּוֹךְ צְוָוחָה. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. וַיֵּדַע אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַקֵּץ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בַּצַּר לְךָ מִתּוֹךְ צָרָה. וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבְתָּ מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹקֶיךָ מִתּוֹךְ רַחֲמִים. לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם מִתּוֹךְ צָרָה. בְּשׁוֹמְעוֹ אֶת רִנָּתָם מִתּוֹךְ צְוָוחָה. וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת. וַיִּנָּחֵם כְּרוֹב חֲסָדָיו מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים מִתּוֹךְ רַחֲמִים.

חַד בַּר נַשׁ חֲוָה אִיחְטָא בְלִישָׁנֵיהּ. אֲתָא לְגַבֵּי רִבִּי יוֹחָנָן וְשַׁלְחֵיהּ גַּבֵּי רִבִּי חֲנִינָה. אֲמַר לֵיהּ. אֵיזִיל תֵּהִי בָךְ וְלָעֵי בְאוֹרַיְתָא. דִּכְתִיב מַרְפֵּא לָשׁוֹן עֵץ חַיִּים. אָמַר רִבִּי חֲנִינָה בְּרֵיהּ דְּרִבִּי אַבָּהוּ. בְּסִפְרוֹ שֶׁלְּרִבִּי מֵאִיר מָצְאוּ כָתוּב מַשָּׂא דּוּמָה. מַשָּׂא הוֹמִי. אֲלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. אֲלַי קוֹרֵא מִפְּנֵי שֵׂעִיר. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. אֲלַי מֵאֵיכָן נִזְדַּוֵּוג לִי. מִשֵּׂעִיר. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם. אֵיכָן הוּא אֱלֹהֶיךָ. אֱמוֹר לוֹ. בְּכַרְךָ הַגָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי. מַה טַּעֲמָא. אֲלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר.

תַּנֵּי רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי. בְּכָל מָקוֹם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל גָּלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. גָּלוּ לְמִצְרַיִם וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מַה טַּעַם. הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי לְבֵית אָבִיךָ בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פַּרְעֹה. גָּלוּ לְבָבֶל וְגָלְתָה שְׁכִינָה עִמָּהֶן. מַה טַּעַם. לְמַעַנְכֶם שׁוּלַחְתִּי בָבֶלָה. גָּלוּ לְמָדַי וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מַה טַּעֲמָא. וְשַׂמְתִּי כִסְאִי בְּעֵילָם. וְאֵין עֵילָם אֶלָּא מָדַי. כְּמַה דַתְּ אָמַר. וַאֲנִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה אֲשֶׁר בְּעֵילָם הַמְּדִינָה. גָּלוּ לְיָוָן וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מַה טַּעַם. וְעוֹרַרְתִּי בָנַיִךְ צִיּוֹן עַל בָּנַיִךְ יָוָן. גָּלוּ לְרוֹמִי הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מַה טַּעַם. אֲלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר שֹׁמֵר מַה מִּלֵּילָה. אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִישַׁעְיָה. רַבִּינוּ יְשַׁעְיָה. מַה יוֹצֵא לָנוּ מִתּוֹךְ הַלַּיְלָה הַזֶּה. אָמַר לָהֶן. הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁנִּשְׁאַל. כֵּיוָן שֶׁשָּׁאַל חָזַר אֵצְלָן. אָמְרוּ לוֹ. שׁוֹמֵר מַה מִּלֵּיל. מַה מִּלֵּיל שׁוֹמֵר הָעוֹלָמִים. אָמַר לָהֶן. אָמַר שׁוֹמֵר אָתָא בוֹקֶר וְגַם לָיְלָה. אָמְרוּ לוֹ. וְגַם לָיְלָה. אָמַר לָהֶן. לֹא כְּשֶׁאַתֶּם סְבוּרִים. אֶלָּא בוֹקֶר לַצַּדִּיקִים וְלַיְלָה לָרְשָׁעִים. בוֹקֶר לְיִשְׂרָאֵל וְלַיְלָה לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם. אָמְרוּן לֵיהּ. אִימַת. אָמַר לוֹן. אֵימַת דְּאַתּוּן בָּעֵיי הוּא בָעֵי. אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ. אָמְרוּ לוֹ. מִי מְעַכֵּב. אָמַר לָהֶן. תְּשׁוּבָה. שׁוּבוּ אֲתָיו.

רִבִּי אָחָא בְשֵׁם רִבִּי תַּנְחוּם בֵּירִבִּי חִיָּיה. אִילּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה יוֹם אֶחָד מִיָּד הָיָה בֶן דָּוִד בָּא. מַה טַּעַם. הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִשְׁמָעוּ. אָמַר רִבִּי לֵוִי. אִילּוּ הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְשַׁמְּרִין שַׁבָּת אַחַת כְּתִיקָּנָהּ מִיָּד הָיָה בֶן דָּוִד בָּא. מַה טַּעַם. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלוּהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיי וגו׳. חַד יוֹם. וְאוֹמֵר. בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּושָׁעוּן. בְּשׁוּבָה וְנַיָּיחַ תִּתְפָּרְקוּן.

ב משנה: אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סָמוּךְ לַגְּשָׁמִים. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. עַד אֵימָתַי שׁוֹאֲלִין. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עַד שֶׁיַּעֲבוֹר הַפֶּסַח. רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן שֶׁנֶּאֱמַר וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן׃

הלכה: אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. הֲלָכָה כְּרִבִּי יוּדָה שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רִבִּי יוּדָה בֶּן בָּתִירָה. רִבִּי אָבוּן בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. טַעַם דְּרִבִּי יוּדָה כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בְּטָל. מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם.

מִחְלָפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרִבִּי יוּדָה. תַּמָּן הוּא אָמַר. הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁלְחַג. הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. וְהָכָא הוּא אָמַר הָכֵין. חָדָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ וְחָדָא בְּשֵׁם רִבִּי יוּדָה בֶּן בָּתִירָה. וְלָא יָדְעִין הֵיי דָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ וְהֵיידָא בְּשֵׁם רִבִּי יוּדָה בֶּן בָּתִירָה. מִן מָה דְאָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. הֲלָכָה כְּרִבִּי יוּדָה שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רִבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּתִירָה. וְאָמַר רִבִּי אָבוּן בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. טַעַם דְּרִבִּי יוּדָה כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בְּטָל. מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם. הָדָא אָמְרָה קַדְמֵיְיתָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ וְתִינְיֵיתָא בְּשֵׁם רִבִּי יוּדָה בֶּן בָּתִירָה.

בְּעוֹן קוֹמוֹי. אוֹ נִימַר. כָּאן לְהַזְכִּיר כָּאן לְשָׁאֲלָה. אָמַר לוֹן. הֲלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה לְרִבִּי חֲנַנְיָה אֲחוֹי דְּרַב הוֹשַׁעְיָה. נְהִיר אַתְּ כַּד הֲוִינָן קַיָּימִין קוֹמֵי חָנוּתֵיהּ דְּרַב הוֹשַׁעְיָה חָבִיבָךְ. עֲבַר רִבִּי זְעוּרָה וּשְׁאַלְנָן לֵיהּ וְאָמַר. עוֹד אֲנָא הֵיא צְרִיכָה לִי. עֲבַר רִבִּי יָסָא וּשְׁאַלְנָן לֵיהּ וְאָמַר. עוֹד אֲנָא הֵיא צְרִיכָה לִי. וּבְסוֹפֵהּ אַתְּ מְצַיֶּיתְ לֵיהּ וְאָמַר. לֹא שַׁנְיָא. הֲלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין. רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא אָתָא מִן צוֹר וְאָמַר מִן שְׁמֵיהּ דְּרִבִּי יוֹחָנָן. הֲלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין. רִבִּי אָחָא דְרַשׁ בַּבֵּית מִדְרָשָׁא. רִבִּי יִרְמְיָה דְרַשׁ בִּכְנִישְׁתָּא דְבוּלֵי. הֲלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין. וְהָא תַּנִּינָן. [בִּשְׁלֹשָׁה] בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. אָמַר רִבִּי תַּנְחוּם בַּר חִיָּיה. בִּשְׁעַת הַמִּקְדַּשׁ שַׁנֵּי.

תַּנֵּי אָמַר רִבִּי יוּדָה. לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַתְבוּאָה עוֹשָׂה לִשְׁשָׁה חֳדָשִׁים וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ. אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא הַתְבוּאָה עוֹשָׂה לְחוֹדֶשׁ אֶחָד וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵי חֳדָשִׁים. מַה טַּעֲמֵיהּ. לָחֳדָשָׁיו יְכַבֵּר. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר. לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַתְבוּאָה עוֹשָׂה לִשְׁשָׁה חֳדָשִׁים וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ. אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא הַתְבוּאָה עוֹשָׂה לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לְחוֹדֶשׁ אֶחָד. שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁעָשָׂת הַתְבוּאָה בִּימֵי יוֹאֵל לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְקָרַב הָעוֹמֶר מִמֶּנָּה. מַה טַּעֲמֵיהּ. וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּיי אֱלֹהֵיכֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן. מַה מְקַיֵּים רִבִּי יוֹסֵה טַעֲמֵיהּ דְּרִבִּי יוּדָה לָחֳדָשָׁיו יְכַבֵּר. בְּכָל חוֹדֶשׁ וָחוֹדֶשׁ יְהֵא מְכַבֵּר.

ג משנה: בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר בִּשְׁבָעָה בּוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר הֶחָג כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לִנְהַר פְּרָת.

הלכה: מַתְנִיתָא דְּרִבִּי מֵאִיר. דְּתַנֵּי. אִי זֶהוּ זְמַנָּהּ שֶׁלְּרְבִיעָה. רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר. הַבְּכִירָה בִּשְׁלֹשָׁה וְהַבֵּינוֹנִית בִּשְׁבָעָה וְהָאֲפִילָה בִּשְׁבָעָה עָשָׂר. רִבִּי יוּדָה אוֹמֵר. הַבְּכִירָה בִּשְׁבָעָה וְהַבֵּינוֹנִית בִּשְׁבָעָה עָשָׂר וְהָאֲפִילָה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. רִבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר. הַבְּכִירָה בִּשְׁבָעָה עָשָׂר וְהַבֵּינוֹנִית בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה וְהָאֲפִילָה בִּשְׁלֹשִׁים יוֹם. שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁאֵין הַיְחִידִים מַתְחִילִין לְהִתְעַנּוֹת אֶלָּא בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ כִּסְלִיו. אָמַר רִבִּי אַבָּמָרִי אָחוֹי דְּרִבִּי יוֹסֵי. הַכֹּל מוֹדִים בְּשִׁבְעָה עָשָׂר שֶׁהוּא זְמַן כִּימָה לִשְׁקֹעַ. שֶׁבּוֹ יָרַד מַבּוּל לָעוֹלָם. מַה טַּעַם. בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה. רִבִּי אַבָּא בַּר זְמִינָא רִבִּי לָעְזָר בְּשֵׁם רִבִּי הוֹשַׁעְיָה. הֲלָכָה כְּמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר. בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. וְלָמָּה לֹא אָמַר. כְּרִבִּי מֵאִיר. אִית תַּנֵּי תַנֵּי וּמַחֲלָף.

כַּמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיִהֵא אָדָם צָרִיךְ לְבָרֵךְ. רִבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. כַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה. וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁיְּדוּחוּ פְּנֵי הַקָּרְמִיד. רִבִּי יַנַּיי בֵּירִבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. כַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה. וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה הַמְּגוּפָּה. וְיֵשׁ מְגוּפָּה נִשְׂרֶית. אֶלָּא רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא שְׁרוּיָיה. רִבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה רִבִּי יוֹנָה רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל. כַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה. וּלְבַסּוֹף אֲפִילּוּ כָּל שֶׁהוּא. רִבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רִבִּי זְעוּרָה. לְהָפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה. רִבִּי חִזְקִיָּה וְרִבִּי נָחוּם וְרַב אָדָא בַּר אִיכוּמָא הֲווֹן יְתִיבִין. אָמַר רִבִּי נָחוּם לְרַב אָדָא בַּר אִיכוּמָא. לֹא מִסְתַּבְּרָא לִבְרָכָה נֶאֱמְרָה. אֲמַר לֵיהּ. אֵין. אֲמַר לֵיהּ. וְלָמָּה אָמְרַתְּ לֵיהּ אֲכֵין. אֲמַר לֵיהּ. דְּהוּא נְהִיג בְּשִׁיטַת רַבֵּיהּ. אָמַר רִבִּי מָנָא לְרִבִּי חִזְקִיָּה. מָנוּ רַבֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ. רִבִּי זְעוּרָא. אֲמַר לֵיהּ. [אַף] אֲנָן אָמְרִין. רִבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רִבִּי זְעוּרָה. לְהָפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה.

רַב יְהוּדָה בַּר יְחִזְקֵאל אָמַר. הָכֵין הֲוָה יְחִזְקֵאל אַבָּא מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים. יִתְגַּדַּל יִתְקַדַּשׁ יִתְבָּרַךְ יִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּינוּ עַל כָּל טִיפָּה וְטִיפָּה שֶׁאַתְּ מוֹרִיד לָנוּ. שֶׁאַתְּ מַמְנִיעָן זוֹ מִזּוֹ. [שֶׁנֶּאֱמַר] כִּי יִגְרַע נִטְפֵי מָיִם יָזוֹקּוּ מָטָר לְאֵידוֹ. כְּמַה דְּאַתְּ אָמַר וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ. אָמַר רִבִּי יוּדָן אָבוֹי דְּרִבִּי מַתַּנְיָה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא מוֹרִידָן בְּמִידָּה. [שֶׁנֶּאֱמַר] וּמַיִם תִּיכֵּן בְּמִידָּה. רִבִּי יוֹסֵה בַּר יַעֲקֹב סְלַק מְבַקְּרָה לְרִבִּי יוּדָן מוּגְדְּלַיָּא. עַד דְּהוּא תַמָּן נְחַת מִיטְרָא. שְׁמַע קָלֵיהּ אֲמַר. אֶלֶף אַלְפִּים אָנוּ חַיָּיבִין לְהוֹדוֹת לִשְׁמְךָ מַלְכֵּינוּ עַל כָּל טִיפָּה וְטִיפָּה שֶׁאַתְּ מוֹרִיד לָנוּ. שֶׁאַתְּ גּוֹמֵל טוֹבָה לַחַיָּבִים. אֲמַר לֵיהּ. הָדָא מְנָן לָךְ. אֲמַר לֵיהּ. הָכֵין הֲוָה רִבִּי סִימוֹן רִבִּי מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים.

וְכַמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיִהֵא בָהֶם כְּדֵי רְבִיעָה. מְלֹא כְלֵי מַחֲזִיק שָׁלֹשׁ טְפָחִים. דִּבְרֵי רִבִּי מֵאִיר. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר. בַּתְּחִילָּה טְפָח. וּבַשְּׁנִיָּיה טְפָחַיִם. וּבַשְּׁלִישִׁית

שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. תַּנְיָא. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר. אֵין לְךָ טֶפַח שֶׁהוּא יוֹרֵד מִלְּמַעְלָן שֶׁאֵין הָאָרֶץ מַעֲלָה טְפָחַיִם כְּנֶגְדּוֹ. וּמַה טַּעַם. תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִינּוֹרֶיךָ.

אָמַר רִבִּי לֵוִי. הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים זְכָרִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נְקֵבוֹת. מַה טַּעַם. תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע. תִּפְתַּח אֶרֶץ. כְּנֶקֵיבָה הַזֹּאת שֶׁהִיא פּוֹתַחַת לִפְנֵי הַזָּכָר. וְיִפְרוּ יֶשַׁע. זוֹ פְּרִיָה וְרִבְיָה. וּצְדָקָה תַּצְמִיחַ. זוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים. אֲנִי יְהוָה בְּרָאתִיו. לְכָךְ בְּרָאתִיו. לְתִיקוּנוֹ וּלְיִישׁוּבוֹ שֶׁלְּעוֹלָם. רִבִּי אָחָא. וְתַנְיָ לָהּ בְּשֵׁם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רְבִיעָה. שֶׁהִיא רוֹבַעַת אֶת הָאָרֶץ.

רִבִּי חֲנִינָה בַּר יַקָּה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה. שׁוֹרְשֵׁי חִיטָּה בּוֹקְעִין בָּאָרֶץ חֲמִשִּׁים אַמָּה. שָׁרְשֵׁי תְאֵינָה רַכִּין בּוֹקְעִין בַּצּוּר. אִם כֵּן מַה יַּעֲשׂוּ שָׁרְשֵׁי חָרוּב וְשָׁרְשֵׁי שִׁקְמָה. אָמַר רִבִּי חֲנִינָה. אַחַת לְשִׁלֹּשִׁים יוֹם הַתְּהוֹם עוֹלֶה וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ. מַה טַּעַם. אֲנִי יי נוֹצְרָהּ לִרְגָעִים אַשְׁקֶנָּה. [תַּנְיָ. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר. מְלַמֵּד שֶׁאֵין הָאָרֶץ שׁוֹתָה אֶלָּא לְפִי חִיסּוּמָהּ.]

תַּנְיָ. אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה חֲסֵירָה נוֹתְנִין לָהּ חֶסְרוֹנָהּ. וְאִם לָאו הוֹלְכִין אַחַר סִידְרָהּ. דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רִבִּי אוֹמֵר. לְעוֹלָם הוֹלְכִין אַחַר סִידְרָהּ. אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה מְעוּבֶּרֶת הוֹלְכִין אַחַר עִיבּוּרָהּ. מִחְלָפָה שִׁיטָתִיהּ דְּרִבִּי. תַּמָּן הוּא אָמַר. אַחַר סִידְרָהּ. וָכָא הוּא אָמַר. אַחַר עִיבּוּרָהּ. רִבִּי זְעוּרָה רִבִּי יָסָא רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מַטֵּי בָהּ בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. לְבַסּוֹף נִצְרְכָה.

ד **משנה**: הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה וּמוּתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְחַשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה:

הלכה: אֵילּוּ הֵם הַיְחִידִים. אֵילּוּ שֶׁהֵן מִתְמַנִּין פַּרְנָסִין עַל הַצִּיבּוּר. מִכָּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר הוּא מִתְפַּלֵּל וְנַעֲנֶה. אֶלָּא מִכָּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר וְנִמְצָא נֶאֱמָן כְּדַיי הוּא מַצְלֶיָא וּמִתְעַנֶּיָא.

חַד בַּר נַשׁ חֲוָה מַפִּיק מַעְשְׂרוֹי כְּתִיקָּנָן. אָמַר לֵיהּ רִבִּי מָנָא. קוּם אֱמוֹר בְּעַרְתִּי הַקּוֹדֶשׁ מִן הַבַּיִת.

חַד בַּר נַשׁ אָתָא גַבֵּי חַד מִן קְרִיבּוֹי דְּרִבִּי יַנַּיי. אָמַר לֵיהּ. רִבִּי. זְכֵה עִימִּי. אָמַר לֵיהּ. וְלָא חֲוָה לְאָבוּךְ פְּרִיטִין. אָמַר לֵיהּ. לָא. אָמַר לֵיהּ. גַּבֵּיי אִינּוּן מְפַקְּדִין. אָמַר לֵיהּ. שְׁמָעִית עֲלֵיהוֹן דְּאִינּוּן [פָּרְקוֹן]. אָמַר לֵיהּ. כְּדַיי אַתְּ מַצְלֶיָא וּמִתְעַנֶּיָא.

אִיתְחֲמֵי לְרַבָּנָן. פַּלָּן חַמָּרָא יַצְלִי וּמִיטְרָא נְחַת. שַׁלְחוֹן רַבָּנָן וַאֲיְיתוּנֵיהּ. אָמְרוּן לֵיהּ. מָה אוּמְנָךְ. אָמַר לוֹן. חַמָּר אֲנָא. אָמְרוּן לֵיהּ. וּמַה טִיבוּ עֲבַדְתָּ. אָמַר לוֹן. חַד זְמַן אוּגַרִית חַמְרִי לְחָדָא אִיתָּה. וַחֲוָות בַּכְיָיה גַּו אִיסְרָטָה. וְאָמְרִית לָהּ. מַה לִיךְ. אָמְרָה לִי. בַּעֲלָהּ דְּהִיא אִיתְתָא חֲבִישׁ וַאֲנָא בְעָיָא מֵיחְמֵי מַה מֵיעֲבַד וּמַפְּנִינֵיהּ. וְזָבְנִית חַמְרִי וְיָבִית לָהּ טִימִיתֵיהּ. וְאָמְרִית לָהּ. הָא לִיךְ. פְּנֵיי בַּעֲלִיךְ וְלָא תַּחֲטֵיי. אָמְרִין לֵיהּ. כְּדַיי אַתְּ מַצְלֶיָא וּמִתְעַנֶּיָא.

אִיתְחֲמֵי לְרִבִּי אַבָּהוּ. פַּנְטָקְקָה יַצְלִי וַאֲתֵי מִיטְרָא. שְׁלַח רִבִּי אַבָּהוּ וְאַיְיתוּתֵיהּ. אָמַר לֵיהּ. מָה אוּמְנָךְ. אָמַר לֵיהּ. חָמֵשׁ עֲבֵירָן הַהוּא גּוֹבְרָא עָבִיד בְּכָל יוֹם. מוֹגֵר זַנְיָיתָא. מְשַׁפֵּר תֵּייטְרוֹן. מְעִיל מָנֵיהוֹן לְבָנֵי. מְטַפֵּחַ וּמְרַקֵּד קָדֶמֵיהוֹן. וּמַקִּישׁ בְּבַבּוּלְיָא קָדֶמֵיהוֹן. אָמַר לֵיהּ. וּמַה טִיבוּ עֲבַדְתָּ. אָמַר לֵיהּ. חַד זְמַן הֲוָה הַהוּא גּוֹבְרָא עָבִיד בְּכָל יוֹם. מְשַׁפֵּר תֵּייטְרוֹן. אַתַּת חָדָא אִיתָּא וְקָמַת לָהּ חוֹרֵי עֲמוּדָא. בַּכְיָיה. וְאָמְרַת לָהּ. מַה לִיךְ. וְאָמְרָה לִי. בַּעֲלָהּ דְּהַהִיא אִיתְתָא חֲבִישׁ וַאֲנָא בְעָיָא מֵיחְמֵי מַה מֵעֲבַד וּמַפְּנִינֵיהּ. וְזָבְנִית עַרְסֵי וּפְרוֹס עַרְסֵי וְיָבִית לָהּ טִימִיתֵיהּ. וְאָמְרִית לָהּ. הָא לִיךְ. פְּנֵיי בַּעֲלִיךְ וְלָא תֵיחַטֵיי. אָמַר לֵיהּ. כְּדַיי אַתְּ מַצְלֶיָא וּמִתְעַנֶּיָא.

אִיתְחֲמֵי לְרַבָּנָן. חְסִידָא דְכַפַּר אִימִּי יַצְלִי וּמִיטְרָא נְחַת. סַלְקוֹן רַבָּנָן לְגַבֵּיהּ. אָמְרָה לוֹן בְּנֵי בֵייתֵיהּ. בְּטוּרָא הוּא יְהִיב. נַפְקוֹן לְגַבֵּיהּ. אָמְרוֹן לֵיהּ. אֵישַׁר. וְלָא אַגִּיבוֹן. יְתַב מֵיכוּל וְלָא אָמַר לוֹן. אַתּוֹן כְּרֵיכִין. מִי עָלַל עֲבַד חַד מוֹבַל דְּקִיסִין וִיהַב גּוּלְתָּא מְרוֹם מוּבְלָה. עָאַל וַאֲמַר לִבְנֵי בֵייתֵיהּ. אִילֵּין רַבָּנָן הָכָא בָּעֵיי נִיצְלֵי וּייחוֹת מִיטְרָא. וְאֵין אֲנָא מַצְלֵי וּמִטְרָא נְחַת גְּנַאי הוּא לוֹן. וְאֵין לָא חִילּוּל שֵׁם שָׁמַיִם הוּא. אֶלָּא אִיתֵי אֲנָא וָאִתְּ נִיסּוֹק וְנַצְלֵי. אִין נְחַת מִיטְרָא. אֲנָן אָמְרִין לוֹן. כָּבֵר דְּעָבְדוֹן שְׁמַיָּא נִיסִּין. וְאִין לָא. אֲנָן אָמְרִין לוֹן. לֵית אֲנָן כְּדַיי מַצְלַיָּא וּמִתְעַנֶּיָא. וְסָלְקוֹן וְצָלוֹן וּנְחַת מִיטְרָא. נְחַת לְגַבּוֹן. אָמַר לוֹן. לָמָּה אִיטְרְפוֹן רַבָּנָן לְהָכָא יוֹמָא דֵין. אָמְרִין לֵיהּ. בָּעֵיי תַצְלֵי וּייחוֹת מִיטְרָא. אָמַר לוֹן. וְלִצְלוּתִי אַתּוֹן צְרִיכִין. כְּבָר דְּעָבְדוּן שְׁמַיָּא נִיסִּין. אָמְרִין לֵיהּ. לָמָּה כַּד הֲוִיתָה בְטוּרָא אָמְרִינָן לָךְ. אַיַּשֵׁר. וְלָא אַגִּיבְתִּינוּן. אָמַר לוֹן. דַּהֲוִינָה עָסִיק בִּפְעוּלּוּתַיי. מַה הֲוִינָה מַסְעָה דַּעְתִּי מִן פְּעֻלּוֹתַי. אָמְרִין לֵיהּ. וְלָמָּה כַּד יָתְבְתְּ לְמֵיכוּל לָא אָמַרְתְּ לָן. אַיתּוֹן כְּרֵיכִין. אָמַר לוֹן. דְּלָא הֲוָה גַבַּיי אֶלָּא פַלְחִי. מַה הֲוִינָא מֵימוֹר לְכוֹן בְּחַנְפִּין. אָמְרִין לֵיהּ. לָמָּה כַּד דַּאֲתִית לְמֵיעוֹל יְהַבְתְּ גּוּלְתָּה מְרוֹם מוּבְלָה. אָמַר לוֹן. דְּלָא הֲוָת דִּידִי. שְׁאִילָה הֲוָת דְּנִיצְלִי בָהּ. מַה הֲוִינָא מְבַזְעָא יַתָּהּ. אָמְרוּן לֵיהּ. וְלָמָּה כַּד הֲווי אַתְּ בְּטוּרָא אִיתְתָךְ לָבְשָׁה מָאנִין צָאנִין. וְכַד דְּאַתְּ עָלַיל מִן טוּרָא הִיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין. אָמַר לוֹן. כַּד דַּאֲנָא הֲווֹי בְטוּרָא הִיא לָבְשָׁה מָאנִין צָאנִין דְּלָא יִתֵּן בַּר נַשׁ עֵינוֹי עָלָהּ. וְכַד דַּאֲנָא עָלַיל מִן טוּרָא הִיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין דְּלָא נִיתֵּן עֵינֵיי בְּאִיתָּא אוּחְרִי. אָמְרוּן לֵיהּ. יְאוּת אַתְּ מַצְלֶיָא וּמִתְעַנֶּיָא.

תַּנְיָ. מוּתָּר לוֹכַל עַד שֶׁיֵּיאוֹר הַמִּזְרָח. דִּבְרֵי רִבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר. עַד קְרִיאַת הַגֶּבֶר. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר עַד קְרִיאַת הַגֶּבֶר. יָשֵׁן וְעָמַד אָסוּר. בְּשֶׁלֹּא הִתְנָה. אֲבָל אִם הִתְנָה מוּתָּר.

ה משנה: הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּיבּוּר. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה וּמוּתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה:

הלכה: אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. כָּל תַּעֲנִית שֶׁבֵּית דִּין גּוֹזְרִין לְהַפְסִיק אֵין עוֹבְרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּהֶם. אָמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק. נִרְאִין דְּבָרִים בְּשֶׁגָּזְרוּ כְבָר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק. אֲבָל אִם גָּזְרוּ מִיָּד לְהַפְסִיק עוֹבְרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּהֶם. וְתַנֵּי כֵן. עוֹבְרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת כְּדַרְכָּן בְּתִשְׁעָה בְאַב [וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים] וּבְשָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וּבְשָׁלֹשׁ הַשְּׁנִיּוֹת. אֲבָל בְּשֶׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת אֵינָן מִתְעַנּוֹת בָּהֶן. אַף עַל פִּי כֵן אֵינָן מְנַהֲגוֹת עַצְמָן בְּתַעֲנוּקִים אֶלָּא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כְּדֵי קַייֵם הַוָולָד. לֹא בְּשֶׁגָּזְרוּ כְבָר שֶׁלָּא לְהַפְסִיק. אֲתָא רִבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא רִבִּי יִצְחָק בַּר טֶבְלַיי בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. וַאֲפִילוּ גָּזְרוּ מִיָּד לְהַפְסִיק אֵין עוֹבְרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּהֶם.

ו משנה: עָבְרוּ אֵילּוּ וְלֹא נַעֲנוּ בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם וַאֲסוּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וְנוֹעֲלִין אֶת הַמֶּרְחָצָאוֹת.

הלכה: רִבִּי זְעוּרָה בְשֵׁם רַב יִרְמְיָה. הֶעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְתַעֲנִית צִיבּוּר כְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְיוֹם הַכִּיפּוּרִים. מַה טַעַם. קַדְּשׁוּ צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה. וְהָא תַנֵּי. הַלַּיְלָה מוּתָּר וְהַיּוֹם אָסוּר. אָמַר רִבִּי זְעוּרָה. קַייְמָהּ אַבָּא בַּר יִרְמְיָה. אִסְפּוּ עָם. מִשְׁעַת אֲסִיפַת עָם.

נַשְׁיָיא (דִּנְהִיגָן) [דִּנְהִיגִין] דְּלָא לְמֵיעֲבַד עוֹבְדָא בְּפוּקֵי שׁוּבְתָא אֵינוֹ מִנְהָג. עַד דְּיִתְפְּנֵי סִידְרָא מִנְהָג. בַּתְרָיָא וּבַחֲמִשְׁתָּא אֵינוֹ מִנְהָג. עַד דְּיִתְפַּנֵּי תַּעֲנִיתָא [מִנְהָג]. בְּיוֹמָא דַּעֲרוּבְתָא אֵינוֹ מִנְהָג. מִן מִנְחָה וּלְעֵיל [מִנְהָג]. בְּיוֹמָא דְּיַרְחָא מִנְהָג. אָמַר רִבִּי זְעוּרָה. נַשְׁיָיא דִּנְהִיגָן דְּלָא לְמֵישְׁתַּייָא מִן דְּאָב עָלִיל מִנְהָג. שֶׁבּוֹ פָּסְקָה אֶבֶן שְׁתִייָה. מַה טַעֲמָא כִּי הַשָּׁתוֹת יֵהָרְסוּן.

אָמַר רִבִּי חִינְנָא. כָּל הַדְּבָרִים מִנְהָג. אָעִין דְּשִׁיטִין הֲווֹן בְּמִגְדַּל צָבָעַייָא. אָתוּן וּשְׁאָלוּן לְרִבִּי חֲנַנְיָה חֲבֵרֵהוֹן דְּרַבָּנָן. מָהוּ מֵיעֲבַד בְּהוֹן עֲבִידָא. אָמַר לָהֶן. מִכְּיָון שֶׁנָּהֲגוּ אֲבוֹתֵיכֶם בָּהֶם בְּאִיסּוּר אַל תְּשַׁנּוּ מִנְהַג אֲבוֹתֵיכֶם נוּחֵי נֶפֶשׁ. רִבִּי לָעְזָר בְּשֵׁם רִבִּי אָבוּן. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מוּתָּר וְהוּא טוֹעֶה בּוֹ בְּאִסּוּר נִשְׁאַל וְאֵין מַתִּירִין לוֹ. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא מוּתָּר וְהוּא נוֹהֵג בּוֹ בְּאִיסּוּר נִשְׁאַל וְאֵין מַתִּירִין לוֹ.

בִּרְחִיצָה. זְעוּרָה בַּר חָמָא יוֹסֵי בְּרֵיהּ דְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. בְּתַעֲנִית צִיבּוּר מַרְחִיץ יָדָיו וּפָנָיו [וְרַגְלָיו] כְּדַרְכּוֹ. בְּתִשְׁעָה בְאַב מַרְחִיץ יָדָיו וּמְעַבְּירָן עַל פָּנָיו. בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מַרְחִיץ יָדָיו וּמְקַנְּחָן בְּמַפָּה וּמַעֲבִיר אֶת הַמַּפָּה עַל פָּנָיו. רִבִּי יוֹנָה תָּרֵי מַרְטוּטָה וְיַהַב לָהּ תְּחוֹת כַּדָּהּ. וְהָא תַנֵּי. אֵין בֵּין תִּשְׁעָה בְאַב לְתַעֲנִית צִיבּוּר אֶלָּא אִיסּוּר מְלָאכָה. בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ. הָיָה הוֹלֵךְ אֵצֶל רַבּוֹ אוֹ אֵצֶל בִּתּוֹ וְעָבַר בַּיָּם אוֹ בַנָּהָר אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. נִיסַּנְפּוּ רַגְלָיו מַטְבִּילָן בַּמַּיִם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הוֹרֵי רִבִּי בָּא כָּהֵין תַּנָּיָא. הוֹרֵי רִבִּי אָחָא בְּבָא מִן הַדֶּרֶךְ וְהָיוּ רַגְלָיו קִיהוֹת עָלָיו שֶׁמּוּתָּר לְהַרְחִיצָם בַּמַּיִם. תַּנֵּי. אֲבָל וּמְנוּדֶּה שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בַּדֶּרֶךְ מוּתָּרִין בִּנְעִילַת סַנְדָּל. לְכְשֶׁיְּבוֹאוּ לָעִיר יַחֲלוֹצוּ. וְכֵן בְּתִשְׁעָה בְאַב וְכֵן בְּתַעֲנִית צִיבּוּר.

בְּסִיכָה. כְּהָדָא דְתַנֵּי. בַּשַּׁבָּת בֵּין סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְּתַעֲנוּג בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְּתַעֲנוּג מוּתָּר. בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים בֵּין סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְּתַעֲנוּג בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְּתַעֲנוּג אָסוּר. בְּתִשְׁעָה בְאַב וּבְתַעֲנִית צִיבּוּר סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְּתַעֲנוּג אָסוּר. שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְּתַעֲנוּג מוּתָּר. וְהָא תַנֵּי. שָׁוָות סִיכָה לִשְׁתִייָה לְאִיסּוּר וּלְתַשְׁלוּמִין אֲבָל לֹא לָעוֹנֶשׁ. בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים לְאִיסּוּר אֲבָל לֹא לָעוֹנֶשׁ. וְהָא תַנֵּי. לֹא יְחַלְּלוּ. לָרַבּוֹת אֶת הַסָּךְ וְאֶת הַסָּשׁוֹתֶה. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. לֵית כָּאן סָךְ. אָמַר רִבִּי אַבָּמָרִי. אֵין לֵית כָּאן סָךְ לֵית כָּאן שׁוֹתֶה. דִּלְכֵן דָּבָר שֶׁהוּא בָא מֵחֲמַת שְׁנֵי לָאוִין מִצְטָרֵף.

מְנַיִין שֶׁהוּא מְחוּוֵּר בַּעֲשָׂה. רִבִּי לָעְזָר בְּשֵׁם רִבִּי סִימַיי. וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת. מָה נָן קַייְמִין. אִם לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. דָּבָר שֶׁהוּא מוּתָּר לַחַי. לַחַי הוּא אָסוּר. לֹא כָל שֶׁכֵּן לָמֵת. אִי זֶהוּ דָבָר שֶׁהוּא מוּתָּר לַחַי וְאָסוּר לָמֵת. חֲוֵי אוֹמֵר. זוֹ סִיכָה.

בִּנְעִילַת סַנְדָּל. תַּנֵּי. כָּל אֵילּוּ שֶׁאָמְרוּ אֲסוּרִין בִּנְעִילַת סַנְדָּל. יָצָא לַדֶּרֶךְ נוֹעֵל. הִגִּיעַ לְכַרְךְ חוֹלֵץ. וְכֵן בְּאֵבֶל וְכֵן בִּמְנוּדֶּה. אִית תַּנֵּיי תַּנֵּי. יוֹצְאִין בִּאְנִפְּילְיָא בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. אִית תַּנֵּיי תַּנֵּי. אֵין יוֹצְאִין. אָמַר רַב חִסְדָּא. מָאן דְּאָמַר. יוֹצְאִין. בִּאְנִפְּילְיָא שֶׁלְּבֶגֶד. מָאן דְּאָמַר. אֵין יוֹצְאִין. בְּאִנְפִּילְיָא שֶׁלְּעוֹר. רִבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָן סְלַק גַּבֵּי רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּלֵילֵי צוֹמָא רַבָּא. נְפַק לְגַבֵּיהּ לְבִישׁ סוֹלְיָיסִיהּ. אָמַר לֵיהּ. מָהוּ הָכֵין. אָמַר לֵיהּ. אַיסְתְּנִיס אָנִי. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר נַחְמָן סְלַק גַּבֵּי רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּלֵילֵי תַּעֲנִיתָהּ. נְפַק לְגַבֵּיהּ לְבוּשׁ סוֹלְיָיסִיהּ. אָמַר לֵיהּ. מָהוּ הָכֵין. אָמַר לֵיהּ. אַיסְתְּנִיס אָנִי. רִבִּי שַׁמַּי חֲמוּנֵיהּ נְפַק לְבִישׁ סוֹלְיָיסִיהּ בְּלֵילֵי תַּעֲנִיתָהּ. חַד תַּלְמִיד מִן דְּרִבִּי מָנָא הוֹרֵי לְחַד מִן קְרִיבוֹי דִּנְשַׁייָא לְמִילְבּוֹשׁ סוֹלְיָיסִיהּ. אֲמַר לֵיהּ. מִן הָדָא. דְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר. אַיסְתְּנִיס אָנִי.

בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. אִיתָא חֲמִי. בִּרְחִיצָה אָסוּר. בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה לֹא כָל שֶׁכֵּן. תִּיפְתָּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין טוֹבְלִין אוֹ קוֹדֶם עַד שֶׁלֹּא הִתְקִין עֶזְרָא טְבִילָה לְבַעֲלֵי קְרִיין. רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא רִבִּי אִימִּי בְשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. אֵין קְרִי אֶלָּא מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. רַב חוּנָּה אָמַר. אֲפִילּוּ רָאָה עַצְמוֹ נִיאוֹת בַּחֲלוֹם. הֲווֹן בָּעֵי מֵימַר. וּבִלְבַד מֵאִשָּׁה. רִבִּי יוֹנָה וְרִבִּי יוֹסֵה תְּרֵיהוֹן אָמְרִין. אֲפִילּוּ מִדָּבָר אַחֵר. תַּמָּן תַּנִּינָן. יוֹם הַכִּיפּוּרִים אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִייָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת

הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה. וְתַנֵּי עֲלָהּ. בַּעֲלֵי קֶרְיֵין טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בְּצִינְעָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. לֵית הָדָא פְלִינָא עַל רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. פָּתַר לָהּ בְּמִי שֶׁשִּׁימֵּשׁ מִיטָּתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְשָׁכַח וְלֹא טָבַל. וְהָא תַנֵּי. מַעֲשֶׂה בְּיִרְבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲלַפְתָּא שֶׁרָאוּ טוֹבֵל אוֹתוֹ בְּצִינְעָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. אִית לָךְ מֵימַר עַל אוֹתוֹ הַגּוּף הַקָּדוֹשׁ בְּשׁוֹכְחַ.

רִבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי רִבִּי חָנִין בְּשֵׁם רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק. נֹחַ בִּכְנִיסָתוֹ לַתֵּיבָה נֶאֱסְרָה לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה. מַה טַּעַם. וּבָאתָ אֶל הַתֵּיבָה אַתָּה וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ. וּבִיצִיאָתוֹ הוּתְּרָה לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה. מַה טַּעַם. צֵא מִן הַתֵּיבָה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ. אָמַר רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. לְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם יָצְאוּ מִן הַתֵּבָה. עַל יְדֵי שֶׁשִּׁימְרוּ יַחַסֵיהֶן זָכוּ לְהִינָּצֵל מִן הַתֵּיבָה. תֵּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן. דְּתַנִּינָן. חַם כֶּלֶב וְעוֹרֵב קִילְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶן. חַם יָצָא מִפּוּחָם. כֶּלֶב יָצָא מִפּוּרְסָם בְּתַשְׁמִישׁוֹ. עוֹרֵב יָצָא מְשׁוּפָּה מִן הַבְּרִיּוֹת. אָמַר רִבִּי אַבּוּן. כְּתוּב בְּחֶסֶר וּבְכָפָן גִּלְמוּד. בְּשָׁעָה שֶׁאַף רוֹאֶה חִסָּרוֹן בָּא לָעוֹלָם עָשָׂה אִשְׁתְּךָ גַּלְמוּדָה. אָמַר רִבִּי לֵוִי. כָּתוּב וּלְיוֹסֵף יוּלַּד שְׁנֵי בָנִים. אֵימָתַי. בְּטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב. תַּנֵּי בְּשֵׁם רִבִּי יְהוּדָה. תְּאֵיבֵי בָנִים מְשַׁמְּשִׁין מִיטּוֹתֵיהֶן. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי. וּבִלְבַד יוֹם שְׁטָבְלָה.

ז **משנה**: עָבְרוּ אֵילּוּ וְלֹא נַעֲנוּ בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שֶׁבַע שֶׁהֵן שִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר. וּמַה אֵילּוּ יְתֵרוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁבָּאֵילּוּ מַתְרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיוֹת. בַּשֵּׁנִי מַטִּין עִם חֲשֵׁיכָה וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת׃

הלכה: רִבִּי יוּדָן בְּרֵיהּ דְּרִבִּי חָמָא דִּכְפַר תְּחָמִין. כִּבְתוֹךְ אַרְבָּעִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בָהָר. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה. עַל שֵׁם שֶׁאֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּיבּוּר יוֹתֵר מִדַּאי. אָמַר רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. שֶׁאִם הָיוּ שְׁנֵי דְבָרִים כְּגוֹן עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְגוֹבֵי מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן. וְלָמָּה בָּאֵילֵּין תַּרְתִּין מִילָּיֵא. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בוּן. בָּאֵילֵּין תַּרְתִּין מִילָּיֵא שִׁיעָרָיָה רַבֵּיי.

וּבַשֵּׁנִי מַטִּין עִם חֲשֵׁיכָה. פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד. וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. מַה. פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד אוֹ פּוֹתֵחַ אֶת שְׁנֵיהֶם.

ח **משנה**: עָבְרוּ אֵילּוּ וְלֹא נַעֲנוּ מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה בְּאֵירוּסִין וּבִנְישׂוּאִין וּבִשְׁאֵילַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ כִּבְנֵי אָדָם הַנִּזּוֹפִין לַמָּקוֹם. הַיְחִידִים חוֹזְרִין וּמִתְעַנִּין עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן. יָצָא נִיסָן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים סִימָן קָלָלָה שֶׁנֶּאֱמַר הֲלוֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם.

הלכה: אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. הָדָא דַתְּ אָמַר בְּבִנְיָן שֶׁלִּשְׂמְחָה. אֲבָל אִם הָיָה כּוֹתְלוֹ גוֹהֶה סוֹתְרוֹ וּבוֹנֶיהוּ. שְׁמוּאֵל אָמַר. כּוֹתְלָא דְּגַנָּאי בֵּיהּ.

רִבִּי בָּא בַּר כֹּהֵן אָמַר קוֹמֵי רִבִּי יָסָא רִבִּי אָחָא בְּשֵׁם רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי. אָסוּר לְאָרֵס אִשָּׁה בְּעֶרֶב שַׁבָּת. הָדָא דְאַתְּ אָמַר. שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת אֵירוּסִין. הָא לְאָרֵס יְאָרֵס. שְׁמוּאֵל אָמַר. אֲפִילּוּ בְתִשְׁעָה בְאָב יְאָרֵס. שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר. מִחְלָפָה שִׁיטָּתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. תַּמָּן הוּא אָמַר. אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בַּיְתָה. בְּמֹאזְנַיִם לַעֲלוֹת הֵמָּה מֵהֶבֶל יָחַד. וְכָא הוּא אָמַר הָכֵין. אֶלָּא שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בִּתְפִילָּה. אֲפִילּוּ כֵן לֹא קַיֶּימָה.

(בִּשְׁאֵילַת שָׁלוֹם) [הֲלָכָה ט׳.] לֹא כֵן תַּנֵּי. אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם חֲבֵירִים בְּתִשְׁעָה בְאָב. אֲבָל מְשִׁיבִין אֶת הָהֶדְיוֹטוֹת בְּשָׁפָה רָפָה. לְיָמִים שֶׁבֵּנְתַיִם נִצְרְכָה.

יָצָא נִיסָן הַגְּשָׁמִים סִימָן קָלָלָה. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בוּן. וּבִלְבַד נִיסָן שֶׁלְּתְקוּפָה. אָמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק. הָדָא דַתְּ אָמַר. בְּשֶׁלֹּא יָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים מִכְּבָר. אֲבָל אִם יָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים מִכְּבָר סִימָן בְּרָכָה הֵן.

פרק ב

א **משנה**: סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד. מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר וְנוֹתְנִין אֵפֶר מִקְלֶה עַל גַּבֵּי הַתֵּיבָה וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ. הַזָּקֵן שֶׁבָּהֶן אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי כִיבּוּשִׁין. אַחֵינוּ לֹא נֶאֱמַר בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם. אֶלָּא וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה. וּבַקַּבָּלָה מָהוּ אוֹמֵר וְקָרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֶל ה׳ אֱלֹהֵיכֶם.

הלכה: סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד כול׳. אָמַר רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. וְלָמָּה יוֹצְאִין לִרְחוֹבָהּ שֶׁלְּעִיר. לוֹמַר. חָשְׁבִינוּ כְּאֵילּוּ גוֹלִים לְפָנֶיךָ. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. לְפִי שֶׁנִּתְפַּלְּלוּ בְצִינְעָה וְלָא נֶעֱנוּ לְפִיכָךְ יָצְאוּ לַחוּץ וְיִתְפַּרְסְמוּ. אָמַר רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. וְלָמָּה מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁלְּעִיר. לוֹמַר. כְּלִי אֶחָד שֶׁלְּחֶמְדָּה שֶׁהָיָה לָנוּ גָּרְמוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ שֶׁיִּתְבַּזֶּה. רִבִּי חוּנָּה רַבָּה דְצִיפּוֹרִין אָמַר. אֲבוֹתֵינוּ חִיפּוּ אוֹתוֹ זָהָב וְאָנוּ חִיפִּינוּ אוֹתוֹ אֵפֶר. אָמַר רִבִּי יַעֲקֹב דְּרוֹמְיָא. וְלָמָּה תּוֹקְעִין בְּקֶרֶנוֹת. לוֹמַר. חָשְׁבִינוּ כְּאֵילּוּ גוֹעִים כִּבְהֵמָה לְפָנֶיךָ. אָמַר רִבִּי לֵוִי. וְלָמָּה יוֹצְאִין בֵּין הַקְּבָרוֹת. לוֹמַר. חָשְׁבִינוּ כְּאֵילּוּ מֵתִים לְפָנֶיךָ. אָמַר רִבִּי תַּנְחוּמָה. וְכוּלְּהֶן בָּהּ. אִם מִיתָה אָנוּ חַיָּבִין הֲרֵי מֵתִים. אִם גָּלוּת הֲרֵי גוֹלִים. אִם רַעֲבוֹן הֲרֵי רְעֵבִים.

וְנוֹתְנִין אֵפֶר מִקְלֶה עַל גַּבֵּי הַתֵּיבָה. עַל שֵׁם עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה. אָמַר רִבִּי זְעוּרָה. כָּל זְמַן דַּהֲוִינָא חֲמִי לוֹן עָבְדִין כֵּן הֲוָה גּוּפִי רָעַד. בְּיוֹמוֹי דְּרִבִּי אִילָא הֲווֹן שָׁבְקִין אַרוֹנָא וְעָלְלִין לוֹן. אָמַר לֵיהּ רִבִּי זְעוּרָה. לֹא כֵן תַּנֵּי. לֹא הָיוּ מִתְחַלְּפִין עָלֶיהָ כָּל הַיּוֹם אֶלָּא אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרָהּ כָּל הַיּוֹם.

רִבִּי יוּדָן בֵּירִבִּי מְנַשֶּׁה וְרִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן. חַד אָמַר. כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְאַבְרָהָם. וְחוֹרָנָה אָמַר. כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְיִצְחָק. מָאן דְּאָמַר. כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְאַבְרָהָם. בֵּין עָפָר בֵּין אֵפֶר. עַל שֵׁם וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר. מָאן דְּאָמַר. כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְיִצְחָק. וּבִלְבַד אֵפֶר. רוֹאִין אֶפְרוֹ שֶׁלְיִצְחָק כְּאִילּוּ צָבוּר עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. רִבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי כַּד הֲוָה נָפֵק לְתַעֲנִיתָא הֲוָה אָמַר קוֹמֵיהוֹן. אַחֵינָן. כָּל מָאן דְּלָא מָטָא שַׁמָּשָׁא לְגַבֵּיהּ יְסַב עָפָר וְיִתֵּן גַּו רֵישֵׁיהּ.

וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא. אָמַר רִבִּי תַּחְלִיפָא קֵיסָרְיָא. כְּדֵי לְפַרְסְמוֹ. לֹא דוֹמֶה הַמִּתְבַּזֶּה מֵעַצְמוֹ לַמִּתְבַּזֶּה מֵאַחֵר.

כָּתוּב יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחוּפָּתָהּ. יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ. זֶה אָרוֹן. וְכַלָּה מֵחוּפָּתָהּ. זֶה הַתּוֹרָה. דָּבָר אַחֵר. יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ. זֶה הַנָּשִׂיא. וְכַלָּה מֵחוּפָּתָהּ. אַב בֵּית דִּין. רִבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר לְרִבִּי יוּדָן נְשִׂיָיא. פּוֹק עָיְמָן וְצַעֲרָךְ עֲבַר. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה. הָדָא אָמְרָה. אֵילֵין תַּעֲנִיָיתָא דַּאֲנָן עָבְדִין לֵית אִינּוּן תַּעֲנִיִין. לָמָּה. דִּלֵּית נְשִׂיָיא עִמָּן.

כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת וְכָתוּב אַחֵר אוֹמֵר אֶל פְּנֵי פָּרוֹכֶת הַקּוֹדֶשׁ. רִבִּי אָחָא אָמַר. אִיתַּפְלְגוֹן רִבִּי אַבָּהוּ וְרַבָּנִן. חַד אָמַר. חָטָא הַנָּשִׂיא הַגְּדוֹלָה בִּמְקוֹמָהּ. חָטָא הַצִּיבּוּר אֵין הַגְּדוֹלָה בִּמְקוֹמָהּ. וְחוֹרָנָה אָמַר. לְפִי שֶׁחָטְאוּ הַלָּמֵד וְהַמְלַמֵּד. לְפִיכָךְ יֵצְאוּ לַחוּץ וְיִתְפָּרְסְמוּ. עַל שֵׁם וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. תַּנֵּי חִזְקִיָּה. רָמָז. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מָשִׁיחַ יֵשׁ אָרוֹן. וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין מָשִׁיחַ אֵין אָרוֹן. וְאַתְיָיא כַּיי דָּמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַּיָא בְּשֵׁם רִבִּי אָחָא. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָיָה הַמִּקְדָּשׁ הָאַחֲרוֹן חָסֵר מִן הָרִאשׁוֹן. וְאֵילּוּ הֵן. אֵשׁ וְאָרוֹן וְאוּרִים וְתוּמִּים וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ. עַל שֵׁם וְאֶרְצָה בּוֹ וְאֶכָּבְדָה. כָּתוּב חָסֵר ה״א. אֵילּוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהָיָה הַמִּקְדָּשׁ הָאַחֲרוֹן חָסֵר מִן הָרִאשׁוֹן.

דִּלְמָא. רִבִּי בָּא בַּר זָבְדָא וְרִבִּי תַנְחוּם בַּר עִילַאי וְרִבִּי יֹאשִׁיָה נָפְקוּן לְתַעֲנִיתָא. דָּרַשׁ רִבִּי בָּא בַּר זָבְדָא. נְשָׂא לְבָבֵינוּ אֶל כַּפָּיִם. וְאֶיפְשַׁר כֵּן. אִית בַּר נַשׁ דִּנְסַב לִיבֵּיהּ וְיָהִיב גַּו יָדֵיהּ. אֶלָּא מָהוּ נִישָּׂא. נַשְׁוֵי לִיבִּינָן לְכַף יָדִינָן. וְאַחַר כָּךְ אֶל אֵל בַּשָּׁמַיִם. כָּךְ אִם יִהְיֶה הַשֶּׁרֶץ בְּיָדוֹ שֶׁלְאָדָם. אֲפִילּוּ טוֹבֵל בְּמֵי שִׁילוֹחַ אוֹ בְמֵי בְרֵאשִׁית אֵין לוֹ טַהֲרָה עוֹלָמִית. הִשְׁלִיכוֹ מִיָּדוֹ מִיָּד טָהֵר. דָּרַשׁ רִבִּי תַנְחוּם בַּר עִילַאי. וַיִּכָּנְעוּ שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְהַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ צַדִּיק יי וּבְרֹאוֹת יי כִּי נִכָּנְעוּ הָיָה דְבַר יי אֶל שְׁמַעְיָה לֵאמֹר. נִתְעַנּוּ אֵין כָּתוּב כָּאן. אֶלָּא נִכָּנְעוּ. לֹא אַשְׁחִיתֵם. דָּרַשׁ רִבִּי יֹאשִׁיָה. הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ. נִתְקוֹשֵׁשׁ גַּרְמָן עַד דְּלָא נְקוֹשֵׁשׁ חוֹרָנִין. בְּגִין דְּאִית הָכָא בְּנֵי נַשׁ דְּאָמְרִין עָלַי לִישַׁן בִּישׁ גַּבֵּי רִבִּי יוֹחָנָן. אֶלָּא כָּל עַמָּא לְדִינָה אָמְרִין. הֲוָה תַמָּן רִבִּי חִיָּיה וְרִבִּי אִיסִּי וְרִבִּי אִימִּי וְקָמוּן וְאָזְלוּן לוֹן.

אָמַר רִבִּי לָעְזָר. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְבַטְּלִין אֶת הַגְּזֵירָה קָשָׁה. וְאֵילּוּ הֵן. תְּפִילָה וּצְדָקָה וּתְשׁוּבָה. וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד. וְיִכָּנְעוּ עַמִּי אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם וְיִתְפַּלְלוּ. זוֹ תְפִילָה. וִיבַקְשׁוּ פָנַיי. זוֹ צְדָקָה. כְּמַה דַּאַתְּ אָמַר אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ. וְיָשׁוּבוּ מִדַּרְכֵיהֶם הָרָעִים. זוֹ תְשׁוּבָה. אִם עָשׂוּ כֵן מַה כָּתוּב תַּמָּן. וַאֲנִי אֶשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְאֶסְלַח לְחַטָּאתָם וְאֶרְפָּא אֶת אַרְצָם.

רִבִּי חַגַּי דְּרַשׁ הָדָא דְרִבִּי לָעְזָר כָּל שָׁעָה בְּתַעֲנִיתָא. אָמַר רִבִּי לָעְזָר. סוֹף שַׁתָּא כְּשַׁתָּא. מִן עֲפַר קַיְיטָא לְסִיתוּא. נְפַח צָפוֹנָה יְצַף לְבָנֶיךָ. כָּל שָׁנָה שֶׁאֵין מַתְרִיעִין עָלֶיהָ בָּרִאשׁוֹנָה סוֹף שֶׁמַּתְרִיעִין עָלֶיהָ בְּסוֹפָהּ. כָּל שֶׁאֵינָהּ חָסָה עַל פֵּירוֹת חֲבֵירְתָהּ סוֹף שֶׁהִיא מְאַבֶּדֶת פֵּירוֹתֶיהָ. אָמַר רִבִּי אָחָא. וְרוֹב הַיַּיִן מַחְמִיץ. אִית הֲוָה סַבִּין בְּצִיפּוֹרִין. כַּד הֲוָוֹת רְבִיעָתָא קַדְמַיְיתָא הֲוִו מְרִיחִין בְּעַפְרָא וְיָדְעִין מֵימוֹר מַיימֵי שַׁתָּא.

אָמַר רִבִּי לָעְזָר. הֲכָוָה יִהְיֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ אֶלָּא יוֹם עֲנוּת אָדָם נַפְשׁוֹ. אֵין זֶה צוֹם שֶׁאֲנִי חָפֵץ בּוֹ. וְאִי זֶהוּ צוֹם שֶׁאֲנִי חָפֵץ בּוֹ. הֲלֹא זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ פַּתֵּחַ חַרְצוּבוֹת רֶשַׁע הַתֵּר אֲגוּדּוֹת מוֹטָה. הֲלוֹא פָרוֹשׂ לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת. מַה כְתִיב בַּתְרֵיהּ אָז תִּקְרָא וַיי יַעֲנֶה וגו׳.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. כָּתוּב וְאִיד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ. עָלָה שֶׁבָּר מִלְמַטָּן מַיִד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין. אָמַר רִבִּי בֶּרֶכְיָה. כָּתוּב יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי. כְּפִי עוֹרְפָן לִתְשׁוּבָה מַיִד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין. רִבִּי בֶּרֶכְיָה עֲבַד תִּלַּת עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיִּין וְלָא נְחַת מִיטְרָא. וּבְסוֹפָהּ אֲתָא גוֹבֵיי. עָאַל וְאָמַר קוֹמֵיהוֹן. אַחֵינָן. חָמוּן מַה דַּאֲנָן עָבְדִין. לָא דָא הִיא דִּנְבֵיָיא מְקַנְתְּרִין לָן עַל הָרַע כַּפַּיִם לְהֵיטִיב. מֵרִיעִין זֶה לָזֶה בְּכַפֵּינוּ וּמְבַקְּשִׁין טוֹבָה. הַשַּׁר שׁוֹאֵל. אֵיכָן הוּא הַשּׁוֹחֵד לִיקַּח. וְהַשּׁוֹפֵט בַּשִּׁילּוּם. שַׁלֵּם לִי וַאֲשַׁלֵּם לָךְ. וְהַגְּדוֹל דּוֹבֵר הַוּוֹת נַפְשׁוֹ הוּא וַיְעַוְּתוּהָ. עַבְדּוּהָ קְלִיעָה דְחוֹבִין. וּמָן פְּסַק לָהּ. טוֹבָם כְּחֵדֶק. טָבָא דִבְהוֹן כְּאִילֵּין חִירְקַיָּא. יָשָׁר מִמְּסוּכָה. יָשְׁרָא דִבְהוֹן כְּאִילֵּין סוֹכַיָּא. יוֹם מְצַפֶּיךָ פְּקֻדָּתְךָ בָאָה. יוֹם שֶׁצִּיפִּינוּ לְרְוָוחָה בָא עָלֵינוּ גוֹבַיי. עַתָּה תִּהְיֶה מְבוּכָתָם. מִן גְּוָא דְאִינּוּן בַּיְיכָן. וּבָכוֹן וּבָכוֹן וּנְחַת מִיטְרָא.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. תְּשׁוּבָה שֶׁלְרְמִיּוֹת עָשׂוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה. מָה עָשׂוּ. רִבִּי חוּנָה בְּשֵׁם רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָא. הֶעֱמִידוּ עֲגָלִים מִבִּפְנִים וְאִימּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ. סַיָּחִים מִבִּפְנִים וְאִימּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ. וַהֲווֹן אִילֵּין גָּעֵיי מִן הָכָא וְאִילֵּין גָּעֵיי מִן הָכָא. אָמְרִין. אֵין לֵית מִתְרַחֵם עָלֵינָן לֵינָן מְרַחֲמִין עֲלֵיהוֹן. הָדָא הִיא דִכְתִיב מַה נֶּאֶנְחָה בְהֵמָה נָבוֹכוּ עֶדְרֵי בָקָר וגו׳. אָמַר רִבִּי אָחָא. בַּעֲרָבְיָא עָבְדִין כֵּן. וְיִתְכַּסּוּ שַׂקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזָקָה. מָהוּ בְּחָזָקָה. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָה. חֲצִיפָא נְצַח לְכִשֵּׁירָא. כָּל שֶׁכֵּן לְטוֹבָתוֹ שֶׁלְעוֹלָם. וְיָשׁוּבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמִן הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. מַה שֶׁהָיָה בְכַף יֵדֵיהֶם הֶחֱזִירוּ. מַה שֶׁהָיָה בְשִׁידָּה תֵּיבָה וּמִגְדָּל לֹא הֶחֱזִירוּ.

כָּתוּב וְקָרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֶל יי אֱלֹהֵיכֶם כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. אִם קָרַעְתֶּם לִבְּכֶם בִּתְשׁוּבָה אֵין אַתֶּם קוֹרְעִין בִּגְדֵיכֶם לֹא עַל בְּנֵיכֶם וְלֹא עַל בְּנוֹתֵיכֶם אֶלָּא עַל יי אֱלֹהֵיכֶם. לָמָּה. כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנִיחָם עַל הָרָעָה. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רִבִּי יוֹנָתָן.

אֱרֶךְ אַף אֵין כָּתוּב כָּאן אֶלָּא אֶרֶךְ אַפַּיִם. מַאֲרִיךְ רוּחוֹ עִם הַצַּדִּיקִים וּמַאֲרִיךְ רוּחוֹ עִם הָרְשָׁעִים. רִבִּי אָחָא רִבִּי תַּנְחוּם בְּרִבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. אֶרֶךְ אַף אֵין כָּתוּב כָּאן אֶלָּא אֶרֶךְ אַפַּיִם. מַאֲרִיךְ רוּחוֹ עַד שֶׁלָּא יִגְבֶּה. הִתְחִיל לִגְבוֹת מַאֲרִיךְ רוּחוֹ וְגוֹבֶה. אָמַר רִבִּי חֲנִינָה. מָאן דְּאָמַר דְּרַחֲמָנָא וַותְּרָן יְתַוּותְרוּן בְּנֵי מָעוֹי. אֶלָּא מַאֲרִיךְ רוּחֵיהּ וְגָבֵי דִידֵיהּ. אָמַר רִבִּי לֵוִי. מָהוּ אֶרֶךְ אַפַּיִם. רְחִיק רְגִיז. לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי לֵיגְיוֹנוֹת קָשִׁים. אָמַר הַמֶּלֶךְ. אִם דָּרִים הֵן עִימִּי בַּמְּדִינָה. עַכְשָׁיו בְּנֵי הַמְּדִינָה מַכְעִיסִים אוֹתִי וְהֵן עוֹמְדִין וּמְכַלִּין אוֹתָן. אֶלָּא הֲרֵינִי מְשַׁלְּחָן לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה. שֶׁאִם הִכְעִיסוּ אוֹתִי בְנֵי הַמְּדִינָה. עַד שֶׁאֲנִי מְשַׁלְּחַ אֲחֵרִים בְּנֵי הַמְּדִינָה מְכַעֲיִסִין אוֹתִי וַאֲנִי מְקַבֵּל פְּיוּסָן. [כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אַף וְחֵמָה מַלְאֲכֵי חַבָּלָה הֵן. הֲרֵי אֲנִי מְשַׁלְּחָן לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה. שֶׁאִם מַכְעִיסִין אוֹתִי יִשְׂרָאֵל. עַד שֶׁאֲנִי מְקַבֵּל פְּיוּסָן וּמֵבִיאָן יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וַאֲנִי מְקַבֵּל תְּשׁוּבָתָן.] הָדָא הִיא דִכְתִיב בָּאִים מֵאֶרֶץ מֶרְחָק מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וגו׳. אָמַר רִבִּי יִצְחָק. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנֶּעֱלַל בִּפְנֵיהֶן. הָדָא הִיא דִכְתִיב פָּתַח יי אֶת אוֹצָרוֹ וַיּוֹצֵא אֶת כְּלֵי זַעְמוֹ. עַד הוּ פָתַח עַד הוּ טָרַד רַחֲמוֹי קָרִיבִין. תַּנֵּי בְשֵׁם רִבִּי מֵאִיר. כִּי הִנֵּה יי יוֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ. יוֹצֵא לוֹ מִמִּידַּת הַדִּין וּבָא לְמִידַּת רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל.

כָּתוּב לֹא אִישׁ אֵל וְיכַזֵּב. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן וְרַבָּנִן. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת טוֹבָה. לֹא אִישׁ אֵל וְיכַזֵּב. אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת רָעָה. הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה. וְרַבָּנִן אָמְרֵי. לֹא אִישׁ הוּא שֶׁעָשָׂה דְּבָרָיו שֶׁלְּאֵל כְּאִילּוּ אֵינָן. לָמָּה יֵחֲרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ. וּבֶן אָדָם וְיִתְנָחֵם. לֹא בֶן עַמְרָם הוּא שֶׁעָשָׂה לְאֵל שֶׁיִּתְנָחֵם. וַיִּנָּחֶם יי עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ.

אָמַר רִבִּי אַבָּהוּ. אִם יֹאמַר לָךְ אָדָם. אֵל אָנִי. מְכַזֵּב הוּא. בֶּן אָדָם אָנִי. סוֹפוֹ לְתְהוֹת בּוֹ. שֶׁאָנִי עוֹלֶה לַשָּׁמַיִם. הַהוּא אָמַר וְלֹא יְקִימֶנָּה.

רִבִּי אָחָא בְשֵׁם רַב. אֵין תַּעֲנִית עַכְשָׁיו. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה. הָדָא אָמְרָה. אֵילִין תַּעֲנִיָּיתָא דַאֲנָן עָבְדִין לֵית אִילֵּין. אָמַר לֵיהּ. כֵּן אָמַר רַב. כָּל תַּעֲנִית שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית כְּתִיקָּנָהּ עָלֶיהָ הַכָּתוּב אוֹמֵר נָתְנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שְׂנֵאתִיהָ.

ב משנה: עָמְדוּ בִתְפִילָּה מוֹרִידִין לִפְנֵי הַתֵּיבָה זָקֵן וְרָגִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים וּבֵיתוֹ רֵיקָן כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ שָׁלֵם בַּתְּפִילָּה. וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁבְּכָל יוֹם וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶן עוֹד שֵׁשׁ: אֵילּוּ הֵן. זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת. אֶל ה׳ בַּצָּרָתָה לִי. אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים. מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה׳. תְּפִלָּה לְעָנִי כִי יַעֲטֹף.

הלכה: תַּנֵּי. וּשְׁפַל בֶּרֶךְ וְנוֹחַ תִּשְׁחוֹרֶת וְרָגִיל בְּחָכְמָה וְרָגִיל בָּאַגָּדָה וְיֵשׁ לוֹ בַּיִת וְשָׂדֶה. תַּנִּינָן וּבֵיתוֹ רֵיקָן. וְאַתְּ אָמַר הָכֵין. יֵשׁ לוֹ בָּנִים וּבָנוֹת. אִם אֵין לָהֶן מַעֲבִירִין כָּל מַה שֶׁיִּרְצוּ.

וְלָמָּה שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מִזְמוֹרוֹת שֶׁכָּתוּב מְרֹאשׁוֹ שֶׁלְּתְהִילִּים עַד יַעַנְךָ יי בְּיוֹם צָרָה. אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם תִּשְׁעָה עָשָׂר הֵן. אֱמוֹר לוֹ. לָמָּה רָגְשׁוּ לֵית הִיא מִינּוֹן. מִיכָּן אָמְרוּ. הַמִּתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ נֶעֱנֶה צָרִיךְ תַּעֲנִית. אָמַר רִבִּי מָנָא. רֶמֶז לְתַלְמִיד חָכָם הוּא. שֶׁאָדָם צָרִיךְ לוֹמַר לְרַבּוֹ. תִּישָׁמַע תְּפִילָתָךְ.

רִבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלִיוֹת שֶׁבְּשִׁזְרָה. שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָדָם עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל צָרִיךְ לָשׁוּחַ בְּכוּלָּן. מַה טַעַם כָּל עַצְמוֹתַיי תֹּאמַרְנָה יי מִי כָמוֹךָ.

רִבִּי לֵוִי אָמַר. כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עָשָׂר אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּהֶבוּ לַיי בְּנֵי אֵלִים. אָמַר רִבִּי חוּנָה. אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם. שִׁבְעָה עָשָׂר הֵן. אֱמוֹר לוֹ. שֶׁלְּמִינִים כְּבָר קְבָעוּהָ חֲכָמִים בְּיַבְנֶה. הָתִיב רִבִּי לָעְזָר בֵּירִבִּי יוֹסֵי קוֹמֵי רִבִּי יוֹסֵי. וְהָא כְתִיב אֶל הַכָּבוֹד הִרְעִים. אָמַר לֵיהּ. וַהֲתַנֵּי. כּוֹלֵל שֶׁלְּמִינִים וְשֶׁלְּפוֹשְׁעִים בְּמַכְנִיעַ זֵידִים. שֶׁלְּזַקִּינִים וְשֶׁלְּגֵרִים בְּמִבְטַח לַצַּדִּיקִים. שֶׁלְּדָוִד בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַם. אִית לָךְ מְסַפֵּק לְכָל חָדָא וְחָדָא מִינְהֶן.

רִבִּי חֲנַנְיָה בְּשֵׁם רִבִּי פִּינְחָס. כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עָשָׂר פְּעָמִים שֶׁאָבוֹת כְּתוּבִין בַּתּוֹרָה אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב. אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם. תִּשְׁעָה עָשָׂר הֵן. אֱמוֹר לוֹ. וְהִנֵּה יי נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר לֵית הוּא מִינּוֹן. וְאִם לָךְ אָדָם. שִׁבְעָה עָשָׂר הֵן. אֱמוֹר. וְיִקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבוֹתַיי אַבְרָהָם וְיִצְחָק מִינּוֹן הוּא.

רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רִבִּי יוֹנָתָן. כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עָשָׂר צִיווּיִן שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת מִשְׁכָּן שֵׁינִי. אָמַר רִבִּי חִיָּיה בַּר אָדָא. וּבִלְחוּד מִן וְאֹתוֹ אֶהֱלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן עַד סוֹפֵיהּ דְּסִיפְרָא.

שֶׁבַע שֶׁלְּשַׁבָּת מְנַיִין. אָמַר רִבִּי יִצְחָק. כְּנֶגֶד שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁכָּתוּב בְּהֶבוּ לַיי בְּנֵי אֵלִים. אָמַר רִבִּי יוּדָן עַנְתּוֹנְדְּרַיָּא. כְּנֶגֶד שֶׁבַע אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּמִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת.

תֵּשַׁע שֶׁלְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְנַיִין. אָמַר רִבִּי בָּא קַרְתָּגִינָא כְּנֶגֶד תֵּשַׁע אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת חַנָּה. וְכָתוּב בְּסוֹפָהּ יי יָדִין אַפְסֵי אָרֶץ.

עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שֶׁלְּתַעֲנִיּוֹת מְנַיִין. רִבִּי חֶלְבּוֹ וְרִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן תְּרֵיהוֹן אָמְרִין. כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פְּעָמִים שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת שְׁלֹמֹה רִינָּה תְּפִילָּה תַּחֲינָה.

רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רִבִּי יִרְמְיָה. יָחִיד בְּתַעֲנִית צִיבּוּר צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מַעֲין הַמְּאוֹרָע. וְהֵיכָן הוּא אוֹמְרוֹ. בֵּין גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל לְרוֹפֵא חוֹלִים. וּמָה הוּא אוֹמֵר. עֲנֵינוּ יי עֲנֵינוּ בְּעֵת וּבְעוֹנָה [הַזֹּאת] כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנָחְנוּ. וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִינָּתֵינוּ. כִּי אַתָּה יי אֵל חַנּוּן וְרַחוּם עוֹנֶה בְּעֵת צָרָה פּוֹדֶה וּמַצִּיל

בְּכָל עֵת צוּקָה. וַיִּצְעֲקוּ אֶל יי בַּצַּר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה. רִבִּי יַנַּאי בֵּירִבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. אֲפִילּוּ יָחִיד שֶׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע. וְאֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ. רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה. אוֹמְרָהּ כְּלֵילֵי שַׁבָּת וּכְיוֹמוֹ. אָמַר רִבִּי מָנָא. וַאֲנָא דְּלָא בְּדִקִיתָהּ אִין כְּהָדָא דְּרַב יִרְמְיָה וְאִין כְּהָדָא דְּרִבִּי יַנַּאי בֵּירִבִּי יִשְׁמָעֵאל. סָלְקִית לְסִדְרָא וּשְׁמָעִית רַב חוּנָה בְּשֵׁם רַב. אֲפִילּוּ יָחִיד שֶׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע. הָתִיב רִבִּי יוֹסֵה. וְהָא מַתְנִיתָא פְלִיגָא. בְּכָל יוֹם מִתְפַּלֵּל אָדָם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים וּבְמוֹצָאֵי תַּעֲנִית צִיבּוּר. מִן מַה דְּאָמַר רִבִּי יוֹסֵה. מַתְנִיתָא פְלִיגָא. חֲווֹי אִיתְתָבַת בֵּין גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל לְרוֹפֵא חוֹלִים.

רִבִּי אָחָא בַּר יִצְחָק בְּשֵׁם רִבִּי חוֹנָה רוּבָּה דְצִיפּוֹרִין. יָחִיד בְּתִשְׁעָה בְאַב צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע. וּמַהוּ אוֹמַר. רַחֵם יי אֱלֹהֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וּבַחֲסָדֶיךָ הַנֶּאֱמָנִים עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. וְעַל הָעִיר הַאֲבֵילָה הֶהָרוּסָה הַשּׁוֹמֵמָה הַנִּתּוּנָה בְיַד זָרִים הָרְמוּסָה בְכַף עָרִיצִים וּבַלְּעוּהָ לֶגְיוֹנוֹת וְיִחַלְלוּהָ עוֹבְדֵי פְסִילִים. כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נְתַתָּהּ בְּאַהֲבָה לְנַחֲלָה וּלְזֶרַע יְשׁוּרוּן יְרוּשָׁה הוֹרַשְׁתָּהּ. כִּי בָאֵשׁ הֶחֱרַבְתָּהּ וּבָאֵשׁ אַתָּה עָתִיד לִבְנוֹתָהּ. כָּאָמוּר וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם יי חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְתוֹכָהּ.

רִבִּי אֶבְדּוּמָא דְצִיפּוֹרִין בְּעָא קוֹמֵי רִבִּי מָנָא. אֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ. אָמַר לֵיהּ. וְאַדַּיִין אַתְּ לָזוֹ. כֵּן אָמַר רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לָבֹא אוֹמְרוֹ בָעֲבוֹדָה. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לָשֶׁעָבַר אוֹמְרוֹ בְהוֹדָיָה. מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵן. נוֹתֵן הוֹדָיָה לְשֶׁעָבַר וְצוֹעֵק לָעָתִיד לָבוֹא.

אֵי זוֹ הִיא שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. רַב אָמַר. סוֹף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר. רֹאשׁ כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. אִית תַּנֵּי תַנֵּי. שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אִית תַּנֵּי תַנֵּי. שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. מָאן דְּאָמַר. שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מְסַיֵּעַ לִשְׁמוּאֵל. מָאן דְּאָמַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מְסַיֵּעַ לְרַב. רִבִּי זְעוּרָה שְׁלַח לְרִבִּי נְחוּם גַּבֵּי רִבִּי יַנַּאי בֵּירִבִּי יִשְׁמָעֵאל. אָמַר לֵיהּ. אִי זוֹ הִיא שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה דְּשִׁמּוּאֵל. אָמַר לֵיהּ. הֲבֵינֵינוּ רְצֵה תְּשׁוּבָתֵינוּ סְלַח לָנוּ גּוֹאֲלֵינוּ רְפָא חוֹלְיֵינוּ בָּרֵךְ שְׁנוֹתֵינוּ. אָמַר רִבִּי חַגַּיי. אִם הָיוּ יְמוֹת גְּשָׁמִים אוֹמֵר. גְּשֹׁמֵי בְרָכָה. אִם הָיוּ טְלָלִים אוֹמֵר. טַלְלֵי בְרָכָה. כִּי מְפוּזָּרִים אַתָּה מְקַבֵּץ וְתוֹעִים עָלֶיךָ לִשְׁפּוֹט וְעַל הָרְשָׁעִים תָּשִׁית יָדְךָ. וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ בִּבְנִינֵין עִירָךְ וּבְחִידּוּשׁ בֵּית מִקְדָּשֶׁךָ. כִּי טֶרֶם נִקְרָא אַתָּה תַּעֲנֶה. כָּאָמוּר וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע. בָּרוּךְ יי כִּי שָׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנָיי. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִילָה. וְאוֹמֵר שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת.

ג משנה: רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת אֶלָּא אוֹמֵר תַּחְתֵּיהֶם רָעֵב כִּי יִהְיֶה בָאָרֶץ דֶּבֶר כִּי יִהְיֶה וגו׳. אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה׳ אֶל יִרְמְיָהוּ עַל דִּבְרֵי הַבַּצָּרוֹת. וְאוֹמֵר חוֹתְמֵיהֶם:

הלכה: כָּל הַבְּרָכוֹת אַחַר חֵיתוּמֵיהֶן. וְאֵין אוֹמֵר [אַחַר] בְּרָכָה פָסוּק. הָתִיב רִבִּי יִצְחָק בַּר אֶלְעָזָר קוֹמֵי רִבִּי יוֹסֵה. מִכָּיוָן דּוּ אָמַר. אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן. וְיֹאמַר בְּרָכָה פָסוּק. אָמְרִין. (חָכָם) [הָכֵין] הוּא הָדֵין (טַלְיָיא) [מַלְיָיא]. דְּהוּא סָבוּר. מָהוּ אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן. שֶׁאִם הָיָה עוֹמֵד בַּשַּׁחֲרִית וְהִזְכִּיר שֶׁלַּעֲרָבִית וְחָזַר וְחָתַם בִּשְׁלִשַׁחֲרִית יָצָא. אָמַר רִבִּי אָחָא. כָּל הַבְּרָכוֹת מֵעֵין חוֹתְמוֹתֵיהֶן. וְאִילֵּין דְּאָמְרִין צַהֲלִי וְרוֹנִי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בְּרָכָה פָסוּק.

ד משנה: עַל הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

הלכה: וְלֹא יִצְחָק נִגְאָל. מִכָּיוָן שֶׁנִּגְאֲלוּ כָל יִשְׂרָאֵל. רִבִּי בֵּיבַי אַבָּא בְשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. אָמַר אַבְרָהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. רִבּוֹן הָעוֹלָמִים. גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁבְּשָׁעָה שְׁאָמַרְתָּ לִי לְהַעֲלוֹת אֶת יִצְחָק בְּנִי הָיָה לִי מָה לְהָשִׁיב וְלוֹמַר לְפָנֶיךָ. אֶתְמוֹל אָמַרְתָּ לִי כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע וְעַכְשָׁיו אַתָּ אוֹמֵר וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעוֹלָה. חַס וְשָׁלוֹם לָא עָשִׂיתִי כֵן אֶלָּא כָּבַשְׁתִּי אֶת יִצְרִי וְעָשִׂיתִי רְצוֹנָךְ. כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהַיי. שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיִּהְיוּ בָנָיו שֶׁלְיִצְחָק בְּנֵי נִכְנָסִים לִידֵי צָרָה וְאֵין לָהֶם מִי יִלְמֹד עֲלֵיהֶם סַנֵּיגוֹרְיָא אַתָּה תִּהְא מְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סַנֵּיגוֹרְיָא. יי יִרְאֶה. אַתְּ נִזְכַּר לָהֶם עֲקֵידָתוֹ שֶׁלְיִצְחָק אֲבִיהֶם וּמִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. מַה כְתִיב בַּתְרֵיהּ. וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר וגו׳. מָהוּ אַחַר. אָמַר רִבִּי יוּדָה בֵּירִבִּי סִימוֹן. אַחַר כָּל הַדּוֹרוֹת עֲתִידִין בָּנָיךְ לֵיאָחֵז בָּעֲוֹנוֹת וּלְהִסְתַּבֵּךְ בַּצָּרוֹת וְסוֹפָן לְהִיגָּאֵל בְּקַרְנָיו שֶׁלְאַיִל הַזֶּה. [שֶׁנֶּאֱמַר] וַיי אֱלֹהִים בַּשּׁוֹפָר יִתְקָע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן.

רִבִּי חוּנָה בְּשֵׁם רִבִּי חִינְנָה בַּר יִצְחָק. כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה אַבְרָהָם רוֹאֶה אֶת הָאַיִל נֶאֱחָז בָּאִילָן זֶה וְנִיתּוֹר וְיוֹצֵא. נֶאֱחָז בַּחוֹרֶשׁ זֶה וְנִיתּוֹר וְיוֹצֵא. נֶאֱחָז בַּסְּבַךְ זֶה וְנִיתּוֹר וְיוֹצֵא. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אַבְרָהָם. כָּךְ עֲתִידִין בָּנֶיךָ נֶאֱחָזִים בָּעֲוֹנוֹת וּמִסְתַּבְּכִין בַּמַּלְכִיוֹת. מִמְּבֶל לְמָדַי. מִמָּדַי לְיָוָן. וּמִיָּוָן לְאֱדוֹם. אָמַר לְפָנָיו. רִבּוֹן הָעוֹלָמִים. [יִהְיֶה] כֵּן לְעוֹלָם. אָמַר לֵיהּ. וְסוֹפָן לְהִיגָּאֵל בְּקַרְנָיו שֶׁלְאַיִל הַזֶּה. וַיי אֱלֹהִים בַּשּׁוֹפָר יִתְקָע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן.

ה משנה: עַל הַשְּׁנֵיָה הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת.

הלכה: אַרְבַּע כִּיתִּים נַעֲשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ עַל הַיָּם. אַחַת אוֹמֶרֶת. נִפּוֹל לַיָּם. וְאַחַת אוֹמֶרֶת. נַחֲזוֹר לְמִצְרַיִם. וְאַחַת אוֹמֶרֶת. נַעֲשֶׂה עִמָּהֶן מִלְחָמָה. וְאַחַת אוֹמֶרֶת. נִצְווֹחַ כְּנֶגְדָּן. זוֹ שֶׁאָמְרָה. נִפּוֹל לַיָּם. אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה. הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יי וגו׳. וְזוֹ שֶׁאָמְרָה. נַחֲזוֹר לְמִצְרַיִם. אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה. כִּי אֶת אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם הַזֶּה וגו׳. וְזוֹ שֶׁאָמְרָה. נַעֲשֶׂה עִמָּהֶן מִלְחָמָה. אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה. יי יִלָּחֶם לָכֶם. וְזוֹ שֶׁאָמְרָה. נִצְווֹחַ כְּנֶגְדָּן. אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה. וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן.

ו משנה: עַל הַשְּׁלִישִׁית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה.

הלכה: רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּשֵׁם רִבִּי יַנַּאי. שִׁיתַּף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל. לַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל פְּלִמְנְטָרִין קְטַנָּה. אָמַר הַמֶּלֶךְ. אִם אֲנִי מְנִיחָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא אֲבִידָה הִיא. אֶלָּא חֲרֵינִי עוֹשֶׂה לָהּ שַׁלְשֶׁלֶת. שֶׁאִם אֲבָדָה. הַשַּׁלְשֶׁלֶת תְּהֵא מוֹכַחַת עָלֶיהָ. כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אִם מְנִיחַ אֲנִי אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹת שֶׁהֵם נִבְלָעִין הֵן בֵּין הָאוּמּוֹת. אֶלָּא חֲרֵי אֲנִי מְשַׁתֵּף שְׁמִי הַגָּדוֹל בָּהֶם וְהֵן חַיִּים. מַה טַּעַם. וְיִשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכֹל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְנָסַבּוּ עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵינוּ מִן הָאָרֶץ וּמַה תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל. שֶׁהוּא מְשׁוּתָּף בָּנוּ. [מִיַּד] וַיֹּאמֶר יי אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ. קֻם לָךְ הַהוּא דַּאֲדַכַּרְתָּ.

רִבִּי יַנַּאי זְעִירָא בְּשֵׁם אַבָּהֲתֵיהּ. כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר כֵּיהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם יִפּוֹל עַל פָּנָיו וְיֹאמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוּם לָךְ. אַל יִפּוֹל. [וּ]בִלְבַד יָחִיד עַל הַצִּיבּוּר.

ז משנה: עַל הָרְבִיעִית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בַּמִּצְפָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ צְעָקָה.

הלכה: כְּתוּב וַיִּקָּבְצוּ הַמִּצְפָּתָה וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי יְי. וְכִי מַיִם שָׁפְכוּ. אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁשָּׁפְכוּ אֶת לִבָּם כַּמַּיִם. (וַיֹּאמְרוּ שָׁם) [וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל] חָטָאנוּ לַיי אָמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק. לָבַשׁ שְׁמוּאֵל חֲלוּקֵּן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל. אָמַר לָפָנָיו. רִבּוֹן הָעוֹלָמִים. כְּלוּם אַתְּ דָּן אֶת הָאָדָם אֶלָּא עַל שֶׁהוּא אוֹמֵר לְפָנֶיךָ. לֹא חָטָאתִי. הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתְךָ עַל אוֹמְרֶךָ לֹא חָטָאתִי. וְאֵילּוּ אוֹמְרִין לְפָנֶיךָ חָטָאנוּ.

ח משנה: עַל הַחֲמִישִׁית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת אֵלִיָּהוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה.

הלכה: כְּתוּב וַיְהִי בָּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּודַע וגו׳. וְאֵלִיָּהוּ מַקְרִיב בִּשְׁעַת אִיסּוּר הָבָמוֹת. אָמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל. דִּיבִּירָא אָמַר לֵיהּ. וּבְדָבָרְךָ עָשִׂיתִי. וּבִדִיבּוּרְךָ עָשִׂיתִי. עֲנֵינִי יי עֲנֵינִי. עֲנֵינִי בִּזְכוּתִי. עֲנֵינִי בִּזְכוּת תַּלְמִידַי.

ט משנה: עַל הַשִּׁשִּׁית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה מִמְּעֵי הַדָּגָה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה. עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וְאֶת שְׁלֹמֹה בְנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ:

הלכה: כְּתוּב וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל יי וַיַּעֲנֵנִי. לָא צוּרְכָא דְּלָא דָּוִד וּשְׁלֹמֹה וְאַחַר כָּךְ אֵלִיָּהוּ וְיוֹנָה. אֶלָּא בִּשְׁבִיל לַחְתּוֹם בְּמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ.

עַל הַשְּׁבִיעִית. מִשּׁוּם סוּמְכוֹס אָמְרוּ. בָּרוּךְ מַשְׁפִּיל רָמִים. נִיחָא שְׁלֹמֹה. דִּכְתִיב בֵּיהּ בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבוּל לָךְ. דָּוִד לָמָּה. עַל יְדֵי שֶׁבִּיקֵּשׁ לַעֲמוֹד עַל מְנָיְנָן שֶׁלְּיִשְׂרָאֵל. אָמַר רִבִּי אַבָּהוּ כָּתוּב בְּקָרְאֵי עֲנֵנִי אֱלֹהֵי צִדְקִי בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי. אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. רִבּוֹן הָעוֹלָמִים. כָּל צָרָה שֶׁהָיִיתִי נִכְנַס לָהּ אַתָּה הָיִיתָה מַרְחִיבָהּ לִי. נִכְנַסְתִּי לְצָרָתָהּ שֶׁלְּבַת שֶׁבַע וְנָתַתָּ לִי אֶת שְׁלֹמֹה. נִכְנַסְתִּי לְצָרָתָן שֶׁלְּיִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ לִי אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

י משנה: מַעֲשֶׂה בִּימֵי רַבִּי חֲלַפְתָּא וְרַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן תְּרַדְיוֹן שֶׁעָבַר אֶחָד לִפְנֵי הַתֵּבָה וְגָמַר אֶת כָּל הַבְּרָכָה וְעָנוּ אַחֲרָיו אָמֵן. תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים תְּקָעוּ. מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. הָרִיעוּ בְנֵי אַהֲרֹן הָרִיעוּ. מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵיכֶם עַל יַם סוּף הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. וּכְשֶׁבָּא דָבָר אֵצֶל חֲכָמִים אָמְרוּ לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן אֶלָּא בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח:

הלכה: תַּנֵּי. לֹא הָיוּ עוֹנִין אָמֵן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וּמָה הָיוּ אוֹמְרִים. בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וּמְנַיִין שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹנִין אָמֵן בַּמִּקְדָּשׁ. תַּלְמוּד לוֹמַר קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם. וּמְנַיִין עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. תַּלְמוּד לוֹמַר וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִילָּה.

יא משנה: שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין. שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין. שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת אֵילּוּ וְאֵילּוּ מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אֵילּוּ וְאֵילּוּ לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין. שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין. וְשֶׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין: אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מוּתָּרִים לִשְׁתּוֹת מַיִם בַּלֵּילוֹת אֲבָל לֹא בַיָּמִים. שֶׁאִם תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי מִשְׁמָר יִצְטָרְפוּ אַנְשֵׁי מַעֲמָד עִמָּהֶן. אַנְשֵׁי בֵית מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת:

הלכה: מִפְּנֵי מָה אַנְשֵׁי מַעֲמָד מוּתָּרִין לִשְׁתּוֹת מַיִם בַּלֵּילוֹת אֲבָל לֹא בַיָּמִים. שֶׁאִם תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי מִשְׁמָר יִצְטָרְפוּ אַנְשֵׁי מַעֲמָד עִמָּהֶן. אַנְשֵׁי בֵית

אָב לֹא בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. שֶׁהֵם תְּדִירִין בָּעֲבוֹדָה.

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְכַבֵּס. בַּחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. הָא שְׁאַר כָּל הַיָּמִים אֲסוּרִין. רִבִּי יוֹסֵה רִבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן רִבִּי אָבוּן רִבִּי יָסָא בְּשֵׁם חִזְקִיָּה. גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁלָּא יְיַבְּנְסוּ לְשַׁבָּתָן מִנּוֹוָלִין. תַּמָּן תַּנִּינָן. אֵילּוּ (מְכַבְּסִין) [מְגַלְּחִין] בַּמּוֹעֵד. הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם וּמִבֵּית הַשְּׁבִיָּה וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין וְהַמְנוּוֶּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים. הָא שְׁאַר כָּל בְּנֵי אָדָם אֲסוּרִין. אָמַר רִבִּי סִימוֹן. גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלָּא יְיַבְּנְסוּ לָרֶגֶל מִנּוֹוָלִין.

תַּנֵּי. כָּל מִי שֶׁהוּא מַכִּיר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ וְאַנְשֵׁי בֵית אַב שֶׁלּוֹ וְאֵינוֹ מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין אָסוּר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכָל מִי שֶׁהוּא מַכִּיר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ וְאֵינוֹ מַכִּיר אַנְשֵׁי בֵית אַב שֶׁלּוֹ וְאֵינוֹ מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִים אָסוּר כָּל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר לֹא אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ וְלֹא אַנְשֵׁי בֵית אַב שֶׁלּוֹ וְאֵינוֹ מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִים. רִבִּי אוֹמֵר. אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא אָסוּר לְעוֹלָם. אֶלָּא שֶׁתַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ. שֶׁהוּא מוּתָּר בְּהֶסְפֵּד. כְּמַה דְתֵימַר. קַלְקָלָתוֹ תַּיקָּנָתוֹ שֶׁהוּא אָסוּר בְּהֶסְפֵּד. וְדִכְוָותָהּ. (תַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ) [קַלְקָלָתוֹ תַּקָּנָתוֹ] שְׁיְהֵא אָסוּר בִּמְלָאכָה.

יב משנה: כָּל הַכָּתוּב בִּמְגִילָּה דִּי לָא לְמִיסְפַּד לָפָנָיו אָסוּר לְאַחֲרָיו מוּתָּר. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לָפָנָיו וּלְאַחֲרָיו אָסוּר. דִּי לָא לְהִתְעַנָּאָה לָפָנָיו וּלְאַחֲרָיו מוּתָּר. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לָפָנָיו אָסוּר לְאַחֲרָיו מוּתָּר׃

הלכה: מַתְנִיתָא דְּרִבִּי מֵאִיר. דְּרִבִּי מֵאִיר אָמַר. דִּי לָא לְמִיסְפַּד. אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת. וּדְלָא לְהִתְעַנּוֹת. מוּתָּר בְּהֶסְפֵּד. וְדִי לָא סְתָם. כְּדִי לָא לְהִתְעַנְיָיא. אָמַר רִבִּי יוֹנָה. אִילֵּין יוֹמַיָּא דִּי לָא לְמִיסְפַּד בְּהוֹן מִקְצָתָן דִּי לָא לְהִתְעַנְיָיא בְּהוֹן. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. מַה תַלְמוּד לוֹמַר בְּהוֹן בְּהוֹן שְׁנֵי פְעָמִים. אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהַלַּיְלָה מוּתָּר וְהַיּוֹם אָסוּר. כְּהָדָא דְתַנֵּי. לָהֶן אֵינַשׁ דִּיחֲוֵי עֲלוֹהִי יֵיסַר בִּצְלוּ. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בּוּן. שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַזְכִּירָן מִבָּעֶרֶב. וַאֲתְיָיא כְּיֵי דְאָמַר רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה. אוֹמְרָהּ כְּלֵילֵי שַׁבָּת וּכְיוֹמוֹ.

מַתְנִיתָא אוֹ בְאֶחָד עָשָׂר. כְּרִבִּי יוֹסֵי. אוֹ בִשְׁנֵים עָשָׂר. כְּרִבִּי מֵאִיר. וְקַשְׁיָא עַל דְּרִבִּי מֵאִיר. לָא כֵן תַּנֵּי. בִּתְרִין עָשָׂר בֵּיהּ יוֹם טִירְיוֹן. וְאָמַר רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא. בָּטֵל יוֹם טִירְיוֹן. יוֹם שֶׁגֵּרֵג לוּלְיָינוֹס וּפַפּוֹס. יוֹם תְּלַת עָשָׂר בֵּיהּ יוֹם נִיקָנוֹר. מָהוּ יוֹם נִיקָנוֹר. שֶׁלְטוֹן מִשֶּׁלְמַלְכוּת יָוָן עוֹבֵר לָאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּאה וְרָאָה אֶת יְרוּשָׁלַם וְחֵירֵף וְגִידֵּף וְנִיאֵץ וְאָמַר. בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם אֶתּוֹץ אֶת הַמִּגְדָּל הַזֶּה. וְיָצָא אֵלָיו אֶחָד מִשֶּׁלְבֵּית חַשְׁמוֹנַי וְהָיָה הוֹרֵג בְּחַיָּילוֹתָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לַקָּרוּכִין שֶׁלּוֹ. וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַקָּרוּכִין שֶׁלּוֹ קָטַע אֶת יָדוֹ וְחָתַךְ אֶת רֹאשׁוֹ וְתָחַב בְּעֵץ וְכָתַב מִלְמַטָּן. הַפֶּה שֶׁדִּיבֵּר בְּאַשְׁמָה וְהַיָּד שֶׁפָּשְׁטָה בְגַאֲוָה. וְתִלְיָין בְּקוֹנְטָס נֶגֶד יְרוּשָׁלַם. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי מֵאִיר נֵיתָא. בָּא (לוֹסַר) [לָאֶסָר] לְפָנָיו. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי יוֹסֵה מַה בָא (לוֹסַר) [לָאֶסָר]. לְפָנָיו לֵית לֵיהּ עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר. בָּא לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁהוּא אָסוּר בְּהֶסְפֵּד. וַאֲפִילּוּ עַל דְּרִבִּי מֵאִיר לֵית הִיא מַקְשְׁיָא. לֹא כֵן תַּנֵּי. בִּתְרִין עָשָׂר בֵּיהּ יוֹם טִירְיוֹן. וְאָמַר רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא. בָּטֵל יוֹם טִירְיוֹן. יוֹם שֶׁגֵּרֵג לוּלְיָינוֹס וּפַפּוֹס. בְּאַרְבָּעַת עָשָׂר וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר פּוּרְיָא דִּי לָא לְמִיסְפַּד. בְּשִׁית עָשָׂר בֵּיהּ שְׁרִייוּ לְמֵיבְנֵי שׁוּר יְרוּשָׁלַם דִּי לָא לְמִיסְפַּד. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי מֵאִיר נֵיתָא. בָּא לוֹסַר לְפָנָיו. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי יוֹסֵה מַה בָא לוֹסַר. לוֹסַר לְפָנָיו. לֵית לֵיהּ עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר. בָּא לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁהוּא אָסוּר בְּהֶסְפֵּד. [וַאֲפִילּוּ עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי מֵאִיר לֵית הוּא מַקְשְׁיָא. לֹא כֵן תַּנֵּי. בִּתְרִין עָשָׂר בֵּיהּ יוֹם טִירְיוֹן. וְאָמַר רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא. בָּטֵל יוֹם טִירְיוֹן. יוֹם שֶׁגֵּרֵג בּוֹ לוּלְיָינוֹס וּפַפּוֹס.]

בְּשִׁבְעַת עָשָׂר בֵּיהּ קָמוּן עַמְמַיָּא עַל פְּלִיטַת סָפְרַיָּא בִּמְדִינַת כַּלְקִיס וּבֵית זְבָדִין וַהֲוָה פַּרְקָן. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי מֵאִיר נֵיתָא. בָּא לוֹסַר עַצְמוֹ. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי יוֹסֵה מַה בָא לוֹסַר. [לוֹסָר לְפָנָיו. לֵית לֵיהּ עַצְמוֹ אָסוּר.] אָמַר רִבִּי יוֹסֵה. כָּל אִילֵּין מִילַּיָּא לָא מְסַיְּעָן וְלָא תָּבְרָן לָא עַל דְּרִבִּי מֵאִיר וְלָא עַל דְּרִבִּי יוֹסֵה. לֹא בָא אֶלָּא לְמִנּוֹת יָמִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָהֶן נִיסִּים לְיִשְׂרָאֵל. תֵּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן. דְּתַנִּינָן. בְּרֵישׁ יַרְחָא דְנִיסָן דִּיתְקֵן תְּמִידָא דִּילָא לְמִיסְפַּד. בְּלֹא כָךְ אֵינוֹ אָסוּר מַחְמַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. אֲבָל בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים מִתְעַנִּין לִפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן. מָה רָאִיתָה לְהָקֵל בְּאֵילּוּ וּלְהַחְמִיר בָּאֵילּוּ. שֶׁאֵילּוּ דִּבְרֵי תוֹרָה וְאֵין דִּבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִין חִיזּוּק. וְאֵילּוּ דִּבְרֵי סוֹפְרִים וְדִבְרֵי סוֹפְרִים צְרִיכִין חִיזּוּק. הָדָא דַּתְּ אֲמַר. עַד שֶׁלֹּא בָטְלָה מְגִילַּת תַּעֲנִית. אֲבָל מִשֶּׁבָּטְלָה מְגִילַּת תַּעֲנִית בָּטְלוּ כָל אֵילּוּ רִבִּי חֲנִינָה וְרִבִּי יוֹנָתָן תְּרֵיהוֹן אָמְרִין. בָּטְלָה מְגִילַּת תַּעֲנִית. רִבִּי בָּא וְרִבִּי סִימוֹן תְּרֵיהוֹן אָמְרִין. בָּטְלָה מְגִילַּת תַּעֲנִית. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר. בָּטְלָה מְגִילַּת תַּעֲנִית. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. אֶמֶשׁ הָיִיתִי שׁוֹנֶה מַעֲשֶׂה שֶׁגָּזְרוּ תַעֲנִית בַּחֲנוּכָּה בְּלוּד. וְאָמְרוּ עָלָיו עַל רִבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁסִּיפֵּר וְעַל רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁרָחַץ. אָמַר לָהֶם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. צְאוּ וְהִתְעַנּוּ עַל מַה שֶׁהִתְעַנִּיתֶם. וְאַתּ אָמַר. בָּטְלָה מְגִילַּת תַּעֲנִית. אָמַר רִבִּי בָּא. וַאֲפִילּוּ תֵימַר. בָּטְלָה מְגִילַּת תַּעֲנִית. חֲנוּכָּה וּפוּרִים לָא בָטְלוּ. מִילְּיהוֹן דְּרַבָּנִן אָמְרִי. בָּטְלָה מְגִילַּת תַּעֲנִית. רִבִּי יוֹנָתָן צְיִים כָּל עֲרוּבַת רֵישׁ שַׁתָּא. רִבִּי אָבוּן צְיִים כָּל עֲרוּבַת שׁוּבָא. רִבִּי זְעוּרָה צָם תְּלַת מָאוָן צוֹמִין. וְאִית דְּאָמְרִי. תְּשַׁע מָאוָן. וְלֹא חָשׁ לְמְגִילַּת תַּעֲנִית. רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא מְפַקֵּד לְסִפְרַיָּא. אִין אַתַּת אִיתָא מִישְׁאֲלִינְכוֹן. אוֹמְרִין לָהּ. בַּכֹּל מִתְעַנִּין. חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וְרָאשֵׁי חָדָשִׁים וְחוֹלוֹ שֶׁלְמוֹעֵד וַחֲנוּכָּה וּפוּרִים.

יג משנה: אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּיבּוּר בַּתְּחִילָּה בַּחֲמִישִׁי שֶׁלֹּא לְהַפְקִיעַ אֶת הַשְּׁעָרִים אֶלָּא שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי וְשָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת חֲמִישִׁי וְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר כְּשֵׁם שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹנוֹת בַּחֲמִישִׁי כָּךְ לֹא שְׁנִיּוֹת. וְלֹא אַחֲרוֹנוֹת׃

הלכה: שִׁמְעוֹן בַּר בָּא אָמַר. אֲתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רִבִּי יוֹחָנָן וְהוֹרֵי כְרִבִּי יוֹסֵה. וַהֲוָה רִבִּי לָעְזָר מִצְטָעֵר. אָמַר. שָׁבְקִין סְתָמָא וְעָבְדִין כִּיחִידָיָא. אַשְׁכַּח תַּנֵּי לָהּ רִבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רִבִּי מֵאִיר. כַּד שְׁמַע דְּתַנֵּי לָהּ רִבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רִבִּי מֵאִיר אָמַר. יְאוּת סַבָּא יָדַע פִּרְקֵי גַרְמֵהּ. רִבִּי מָנָא בְעָא קוֹמֵי רִבִּי יוּדָן. לֹא כֵן אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה רִבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רִבִּי לָעְזָר. כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רִבִּי מַחֲלוֹקֶת וְחָזַר וְשָׁנָה סְתָם. הֲלָכָה כְסְתָם. אָמַר לֵיהּ. וְלֹא רִבִּי. דֵּילְמָא חוֹלִין. מָה הֵן. אֵין דְּאַשְׁכַּח רִבִּי מַתְנֵי מַחֲלוֹקֶת וְחָזַר וְשָׁנָה סְתָם. הֲלָכָה כְסְתָם. אָתָר דְּלָא אַשְׁכַּח רִבִּי מַתְנֵי מַחֲלוֹקֶת. אֶלָּא אֲחֵרִים שָׁנוּ מַחֲלוֹקֶת וְרִבִּי שָׁנָה סְתָם הֲלָכָה כְסְתָם. וְאָתָא רִבִּי חִזְקִיָּה רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא רִבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְשֵׁם רִבִּי לָעְזָר. וַאֲפִילוּ אֲחֵרִים שָׁנוּ מַחֲלוֹקֶת וְרִבִּי שָׁנָה סְתָם הֲלָכָה כְסְתָם. וְלָמָּה הוּא מוֹרֶה לָהּ כִּיחִידָיָא. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יַנַּאי בְּשֵׁם רִבִּי אָחָא. הָדָא דְאַתְּ אָמַר בְּשֶׁאֵין מַחֲלוֹקֶת אֶצֶל סְתָם. אֲבָל אִם יֵשׁ מַחֲלוֹקֶת אֶצֶל סְתָם לָא בְדָא הֲלָכָה כְסְתָם. רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בוּן בְּשֵׁם רִבִּי אָחָא. הָדָא דַתְּ אָמַר בֵּיָחִיד אֶצֶל יָחִיד. אֲבָל בְּיָחִיד אֶצֶל חֲכָמִים לֹא בְדָא הֲלָכָה כְסְתָם.

(מוֹרֶה רִבִּי יוֹסֵה בְּשֶׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת.)

יד משנה: אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית בְּרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים בַּחֲנוּכָּה וּבְפוּרִים. וְאִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר רִבִּי מֵאִיר אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל אֵין מַפְסִיקִין מוֹדֶה הוּא שֶׁאֵין מַשְׁלִימִין. וְכֵן תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת׃

הלכה: כַּמָּה הִיא הַתְחָלָה. רִבִּי בָּא אָמַר. אַחַת. רִבִּי יוֹסֵה אָמַר. שְׁתַּיִם. וְכֵן נָפַק עוּבְדָא כְהָדָא דְרִבִּי בָּא. וּבַמֶּה קוֹרִים. רִבִּי יוֹסֵה אָמַר. קוֹרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת. אָמַר לֵיהּ רִבִּי מָנָא. בְּגִין מוֹדַעְתִּין דְּהוּא תַעֲנִיתָא רְבִיעִין עַל מֵעֵיהוֹן. וְלָא יָדְעִין דְּהִיא תַעֲנִיתָא. אָמַר לֵיהּ. לְהוֹדִיעָךְ שֶׁקּוֹרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת. רִבִּי יוּדָן קַפּוֹדַקְיָא אָמַר קוֹמֵי רִבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רִבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי. קוֹרִין בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. קָם רִבִּי יוֹסֵה עִם רִבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי. אָמַר לֵיהּ. אַתָּה שָׁמַעְתָּ מִן אָבוּךָ הָדָא מִילְתָא. אָמַר לֵיהּ. אַבָּא לֹא אָמַר כֵּן. אֶלָּא בְעֵייְנֵי טָב. עַל יְדֵי דְאִינּוּן יָדְעִין דְּהִיא רֵישׁ יַרְחָא הֵן קוֹרִין בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. וּשְׁאַר כָּל הַמְּקוֹמוֹת קוֹרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת.

תַּנֵּי. תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת אוֹכֵל אֲפִילוּ בֵיצָה אַחַת וְשׁוֹתֶה אֲפִילוּ כוֹס אֶחָד. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִיכָּנֵס לַשַּׁבָּת מְעוּנֶּה. דִּבְרֵי רִבִּי יוּדָה. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר. מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה רִבִּי בָּא בְּשֵׁם רִבִּי אִימִּי בַּר יְחֶזְקֵאל בְּשֵׁם רַב. הֲלָכָה כְמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר. מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. וְלָמָּה לֹא אָמַר. הֲלָכָה כְרִבִּי יוֹסֵה. אִית תַּנֵּיי תַנֵּי וּמַחֲלֹף דִּבְרֵי חֲכָמִים. רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה. וַאֲפִילוּ יָחִיד שֶׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. כְּהָדָא רִבִּי בֵּיבִי הֲוָה יְתִיב קוֹמֵי רִבִּי יָסָא. בְּעָא מֵילַף מִינֵּיהּ הָדֵין עוּבְדָא. אָמַר לֵיהּ. נִימְטֵי בְייָתָא צִיבְחַד. אָמַר לֵיהּ. רוּמָשָׁא הוּא. אָמַר לֵיהּ. אִית בְּתַעֲנָה. אָמַר לֵיהּ. אִית גַּבֵּי תּוּרְמוֹסִין. אָמַר לֵיהּ. וּמַשְׁלִימִין כְּרִבִּי יוֹסֵי.

פרק ג

א משנה: סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת הָאֵילּוּ הָאָמוּר בִּרְבִיעָה הָרִאשׁוֹנָה. אֲבָל צָמְחִים שֶׁשָּׁנוּ מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד. וְכֵן שֶׁפָּסְקוּ גְּשָׁמִים מִגֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם אַרְבָּעִים יוֹם מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכַּת בַּצּוֹרֶת׃

הלכה: סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת הָאֵילּוּ הָאָמוּר כול׳. אֵי זֶהוּ מִיָּד שֶׁלָּהֶן. רַב אָמַר. שֵׁינִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁינִי. שָׁנוּ בַשֵּׁינִי. מָהוּ לְהַתְרִיעַ עֲלֵיהֶן בַּחֲמִישִׁי. רִבִּי זְעוּרָה שָׁמַע לָהּ מִן הָדָא. וַיֹּאמֶר אֵלַי אַל תִּירָא דָנִיֵּאל כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּה אֶת לִבְּךָ לְהָבִין וּלְהִתְעַנּוֹת לִפְנֵי יי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמְעוּ דְבָרֶיךָ. וְכָאן מִכֵּיוָן שְׁנָתְנוּ בֵית דִּין נַפְשָׁן לַעֲשׂוֹת כְּמִי שֶׁעָשׂוּ.

תַּנֵּי. כְּשֵׁם שֶׁמַּתְרִיעִין עֲלֵיהֶן בְּשַׁאַר יְמֵי שְׁבוּעַ כָּךְ מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי פַּרְנָסַת אֲחֵרִים. מָהוּ מִפְּנֵי פַּרְנָסַת אֲחֵרִים. חֲבֵרַיָּא אָמְרֵי. מִפְּנֵי פַּרְנָסַת גּוֹיִם. רִבִּי זְעוּרָא אָמַר מִפְּנֵי פַּרְנָסַת חֲשׁוּדִים. אַתְיָיא דְּרִבִּי זְעוּרָה כְּרִבִּי. וְדַחֲבֵרַיָּא כְּרִבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר. דְּרִבִּי זְעוּרָה כְּרִבִּי. חַד סָפָר הֲוָה חָשִׁיד עַל פֵּירוֹת שְׁמִיטָתָא. אֲיִיתוּנֵיהּ גַּבֵּי רִבִּי אָמַר לוֹן. וּמַה יַעֲבִיד עָלֵיבָא וּבְגִין חַיָּיו הוּא עָבַד. וְדַחֲבֵרַיָּא כְּרִבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר. רִבִּי בְעָא מִישְׁרֵי שְׁמִיטָתָא. סְלַק רִבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר לְגַבֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ. מָה עִיבּוּרַיָּא עֲבִידִין. אָמַר לֵיהּ. עוּלְשִׁין יָפוֹת. וּמָה עִיבּוּרַיָּא עֲבִידִין. אָמַר לֵיהּ. עוּלְשִׁין יָפוֹת. יָדַע רִבִּי דְּלֵית הוּא מְסַכְּמָא עִימֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ. מִישְׁגַּח רִבִּי מֵיכוּל עִימָּן פֶּטֶל צִיבְחַד יוֹמָא דֵין. אָמַר לֵיהּ. אֵין. מִי נְחִית חָמָא מוּלְוָותָא דְּרִבִּי קַיְימָן. אָמַר. כָּל אִילֵּין יְהוּדָאֵי זַיְינִין. אֶיפְשַׁר דְּלָא חֲמִי סְבַר אַפּוֹיֵי. מִן כְּדוֹן [שְׁמָעוֹן קָלֵיהּ.] אָזְלוֹן וְאָמְרוּן לְרִבִּי. שְׁלַח רִבִּי בְּעֵי מְפַיְיסָתֵיהּ. מָטוּן בֵּיהּ גַּבֵּי קַרְתֵּיהּ. אָמַר. בְּנֵי קַרְתִּי קוֹרְבִין לִי. נַחְתּוֹן בְּנֵי קַרְתֵּיהּ וְאָקְפוֹן עֲלוֹי. אָמְרוּן לוֹן. רִבִּי דוּ בָּעֵי מְפַיְיסָתֵיהּ. שָׁבְקוּנֵיהּ וְאָזְלוֹן לוֹן. אָמַר. בְּנֵי דִילִי קוֹרְבִין לִי. נַחְתַּת אֵישְׁתָּא מִן שְׁמַיָּא וַאֲקָפַת עֲלוֹי. חָזְרוֹן וְאָמְרוּן לְרִבִּי. אָמַר. הוֹאִיל וְלָא זָכִינָן מִישְׁבַּע מִינֵּיהּ בְּעָלְמָא הָדֵין. נִיזְכֵּי וְנִשְׁבַּע מִינֵּיהּ לְעָלְמָא דְאָתֵי.

ב משנה: יָרְדוּ לַצָּמָחִים אֲבָל לֹא לָאִילָן לָאִילָן אֲבָל לֹא לַצָּמָחִים לָזֶה וְלָזֶה אֲבָל לֹא לַבּוֹרוֹת לַשִּׁיחִין וּמְעָרוֹת מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד׃

הלכה: יָרְדוּ לַצָּמָחִים אֲבָל לֹא לָאִילָן. צִיבְחַד צִיבְחַד. לָאִילָן אֲבָל לֹא לַצָּמָחִים. סַגִּין סַגִּין. לָזֶה וְלָזֶה אֲבָל לֹא לַבּוֹרוֹת לַשִּׁיחִין וְלַמְּעָרוֹת מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד. תַּנֵּי. מַתְרִיעִין עַל הָאִילָן בְּפֶרֶס הַפֶּסַח. לַבּוֹרוֹת לַשִּׁיחִין וְלַמְּעָרוֹת בְּפֶרֶס הָעֲצֶרֶת. מֵעַתָּה אֲפִילוּ יוֹתֵר מִיכֵּן. יוֹתֵר מִיכֵּן מַעֲשֶׂה נִיסִּים. וְאֵין מַתְרִיעִין עַל מַעֲשֶׂה נִיסִּים.

רִבִּי בֶּרֶכְיָה רִבִּי חֶלְבּוֹ פָּפָּא בְשֵׁם רִבִּי לָעְזָר. פְּעָמִים שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין בִּזְכוּת אָדָם אֶחָד בִּזְכוּת עֵשֶׂב אֶחָד בִּזְכוּת שָׂדֶה אֶחָד. וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד וּמְטַר גֶּשֶׁם יִתֵּן לָכֶם לְאִישׁ עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה. לְאִישׁ אֲבָל לֹא לָאֲנָשִׁים. לְעֵשֶׂב אֲבָל לֹא לָעֲשָׂבִים. בַּשָּׂדֶה אֲבָל לֹא בַשָּׂדוֹת.

ג משנה: וְכֵן עִיר שֶׁלֹּא יָרְדוּ עָלֶיהָ גְּשָׁמִים כַּכָּתוּב וְהִמְטַרְתִּי עַל עִיר אֶחָת וְעַל עִיר אַחַת לֹא אַמְטִיר חֶלְקָה אַחַת תִּימָּטֵר וְחֶלְקָה אֲשֶׁר לֹא תַמְטִיר עָלֶיהָ תִּיבָשׁ׃ אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּה וּמַתְרַעַת וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת. רִבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר מַתְרִיעוֹת אֲבָל לֹא מִתְעַנּוֹת׃

הלכה: אָמַר רִבִּי סִימוֹן. כָּתוּב. וְהִמְטַרְתִּי עַל עִיר אֶחָת וְעַל עִיר אַחַת לֹא אַמְטִיר חֶלְקָה אַחַת תִּמָּטֵר וְחֶלְקָה אֲשֶׁר לֹא תַמְטִיר עָלֶיהָ תִּיבָשׁ. זְכוּתָא דְחַקְלָא עָבְדָא.

מִפְּנֵי אַרְבָּעָה דְבָרִים יוֹרְדִין מִלְמַעֲלָן. מִפְּנֵי בַעֲלֵי זְרוֹעַ. וּמִפְּנֵי טְלָלִים הָרָעִים. וְשֶׁיְּהֵא הָעֶלְיוֹן שׁוֹתֶה כְנָמוּךְ. וְשֶׁיְּהוּ הַכֹּל תּוֹלִין עֵינֵיהֶם אֶל הַשָּׁמַיִם. בִּזְכוּת שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין. בִּזְכוּת הָאָרֶץ. בִּזְכוּת הַחֶסֶד. בִּזְכוּת הַיְּסוּרִין. וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד אִם (לְחֶסֶד) [לְשֵׁבֶט] אִם לְאַרְצוֹ אִם (לְחֶסֶד) [לְשֵׁבֶט] יַמְצִיאֻנוּ.

בְּעָוֹן אַרְבָּעָה דְבָרִים הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין. בְּעָוֹן עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וּמְגַלֵּי עֲרָיוֹת וְשׁוֹפְכֵי דָמִים וּפוֹסְקִין בָּרִבִּים וְאֵינָן נוֹתְנִין. בְּעָוֹן עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה מְנַיִן. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וגו׳. מַה כְתִיב בַּתְרֵיהּ. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. בְּעָוֹן מְגַלֵּי עֲרָיוֹת מְנַיִן. וַתַּחֲנִיפִי אֶרֶץ בְּזְנוּתֵךְ וּבְרָעָתֵךְ. מָהוּ עוֹנְשׁוֹ שֶׁלְדָּבָר. וַיִּמָּנְעוּ רְבִיבִים וּמַלְקוֹשׁ לֹא הָיָה. בְּעָוֹן שׁוֹפְכֵי דָמִים מְנַיִן. כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת הָאָרֶץ. כִּי הַדָּם הוּא יָחֹן אַף עַל הָאָרֶץ. בְּעָוֹן פּוֹסְקִין בָּרַבִּים וְאֵינָן נוֹתְנִין מְנַיִן. נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אַיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר.

חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת נִקְרְאוּ לוֹ. אִיד עָב עָנָן נָשִׂיא חָזִיז. אִיד מְנַיִן. וְאִד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ. עָב [שֶׁהוּא מְעַבֶּה אֶת הָרָקִיעַ]. הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלַיִךְ בְּעַב הֶעָנָן. עָנָן. שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת הַבְּרִיּוֹת עֲנָוִים אֵילוּ לָאֵילוּ. נָשִׂיא. שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּעֲלֵי בָתִּים כִּנְשִׂיאִים. מַעֲלֶה נְשִׂיאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ. חָזִיז. שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת הָרָקִיעַ חֲזִיזוֹנוֹת חֲזִיזוֹנוֹת. יי עֹשֶׂה חֲזִיזִים.

וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת. שֶׁכֵּן מָצָאנוּ בְיוֹם הַכִּיפּוּרִים. מִתְעַנִּין אֲבָל לֹא מַתְרִיעִין. רִבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר מַתְרִיעוֹת אֲבָל לֹא מִתְעַנּוֹת. שֶׁכֵּן מָצָאנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. מַתְרִיעִין אֲבָל לֹא מִתְעַנִּין.

ד משנה: וְכֵן עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דֶּבֶר אוֹ מַפּוֹלֶת אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּה וּמַתְרַעַת וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת. רִבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר מַתְרִיעוֹת וְלֹא מִתְעַנּוֹת.

הלכה: מוֹתְנָא הֲוָה בְצִיפּוֹרִין. לֹא הֲוָה עֲלִיל גַּו אִשְׁקֶקָה דַּהֲוָה רִבִּי חֲנִינָה שְׁרֵי בְגַוֵּיהּ. וַהֲווֹן צִיפּוֹרָאֵי אָמְרִין. מָה הַהֵן סַבָּא בֵּינְכֵי וּיתֵב שְׁלֵם הוּא וּשְׁכוּנְתֵיהּ וּמְדִינְתָא אָזְלָא בְּבַאֲישׁוּת. עָאַל וַאֲמַר קוֹמֵיהוֹן. זִמְרִי אֶחָד הָיָה בְּדוֹרוֹ וְנָפְלוּ מִיִּשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף. וְאָנוּ כַּמָּה זִמְרֵי יֵשׁ בְּדוֹרֵינוּ וְאַתֶּם מִתְרַעֲמִין.

חַד זְמַן צָרְכוּן מֵיעֲבַד תַּעֲנִי וְלָא נְחַת מִיטְרָא. עֲבַד רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ [תַּעֲנִיתָא] בְּדַרוֹמָא וּנְחַת מִטְרָא. וַהֲווֹן צִיפּוֹרָאֵי אָמְרִין. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מְחִית מִיטְרָא לַדְּרוֹמָאֵי. וְרִבִּי חֲנִינָה עֲצַר מַיָּא מִן צִיפּוֹרָאֵי. צָרְכוּן מֵיעֲבַד זְמַן תִּינְיָנוּת. שְׁלַח וַאֲיְתֵי לְרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. אֲמַר לֵיהּ. מִישְׁגַּח מָרִי מֵיפּוֹק עִימָּן לְהִתְעַנּוֹת. נַפְקוּן תְּרֵיהוֹן לְתַעֲנִיתָא וְלָא נְחַת מִיטְרָא. עָאַל וַאֲמַר קוֹמֵיהוֹן. לָא רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מְחִית מִיטְרָא לַדְּרוֹמָאֵי וְלָא רִבִּי חֲנִינָה עֲצַר מִיטְרָא מִן צִיפּוֹרָאֵי. אֶלָּא דְּרוֹמָאֵי לִיבְּהוֹן רַכִּיךְ וּשְׁמָעִין מִילָּה דְאוֹרָיְיָא וּמִתְכַּנְעִין. וְצִיפּוֹרָאֵי לִיבְּהוֹן קַשִּׁי וּשְׁמָעִין מִילָּה דְאוֹרָיְיָא וְלָא מִיתְכַּנְעִין. מִי עֲלִיל תְּלָה עֵינוֹי וַחֲמָא אֲוִירָא שַׁיָּיף אֲמַר. עַד כְּדוֹן הָכֵין. מִיַּד נְחַת מִיטְרָא. וּנְדַר עַל גַּרְמֵיהּ דְּלָא לְמֵיעֲבַד כֵּן תּוּבָן. אֲמַר. מָה אֲנָא מֵימוֹר לְמָרִי חוֹבָא דְלָא יַגְבֵּי חוֹבֵיהּ.

רִבִּי זְעוּרָה בְשֵׁם רִבִּי חֲנִינָה. מַה יַּעֲשׂוּ גְדוֹלֵי הַדּוֹר וְאֵין הַצִּיבּוּר נִידּוֹן אֶלָּא אַחַר רוּבּוֹ. שֶׁכֵּן מָצָאנוּ שֶׁכָּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנָה שָׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל כִּמְנוּדִים לָא הָיָה מְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה. שֶׁנֶּאֱמַר. וַיְהִי כַאֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם הַמַּחֲנָה. מַה כְתִיב בַּתְרֵיהּ. וַיְדַבֵּר יי אֲלֵי לֵאמֹר רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי בְשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. מַה יַּעֲשׂוּ גְדוֹלֵי הַדּוֹר וְאֵין הַצִּיבּוּר נִידּוֹן אֶלָּא אַחַר רוּבּוֹ. שֶׁכֵּן מָצָאנוּ שֶׁאִילוּלֵא שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר הַכַּרְמֶל יי הוּא הָאֱלֹהִים יי הוּא הָאֱלֹהִים לֹא יָרְדָה הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְשָׂרְפָה אֶת הַקָּרְבָּנוֹת.

רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יָאִיר בְּשֵׁם רִבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר. שְׁלֹשָׁה בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְתָהָא שָׁבְרָאן. וְאֵילּוּ הֵן. כַּשָּׁדִים וְיִשְׁמְעֵאלִים וְעֵצָר הָרַע. כַּשָּׁדִים הֵן אֶרֶץ כַּשָּׁדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה. הַלְוַאי לֹא הָיָה. יִשְׁמְעֵאלִים. יִשְׁלְיוּ אוֹהָלִים לְשׁוֹדְדִים וּבְטוּחוֹת לְמַרְגִּיזֵי אֵל לַאֲשֶׁר הֵבִיא אֱלוֹהַּ בְּיָדוֹ. יֵצֶר הָרַע. בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יי

אוֹסָפָה הַצּוֹלִיעָה וְהַנִּדָּחָה אֲקַבְּצָה וַאֲשֶׁר הֲרֵעוֹתִי. רִבִּי בֶּרֶכְיָה רִבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יָאִיר בְּשֵׁם רִבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר. הֲרֵי הוּא כְּאִילּוּ הֲרֵיעוֹתִי. רִבִּי לִיעֶזֶר עֲבַד תַּעֲנִי וְלָא אִיתְנְחַת מִיטָרָא. עֲבַד רִבִּי עֲקִיבָא תַּעֲנִי וּנְחַת מִיטָרָא. עָאַל וַאֲמַר קוֹמֵיהוֹן. אֶמְשׁוֹל לָכֶם מָשָׁל לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה. לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי בָנוֹת אַחַת חֲצוּפָה וְאַחַת כְּשֵׁירָה. אִימַּת דַּהֲוַת בְּעָיָא הַהִיא חֲצִיפְתָּא עַלַת קוֹמוֹי. חֲוָה אֲמַר. יָבוֹן לָהּ מַה דְהִיא בְעָיָא וְתֵיזִיל לָהּ. וְאִימַּת דַּהֲוַת הַהִיא כְּשֵׁירְתָא עַלַת קוֹמוֹי. חֲוָה מַאֲרִיךְ רוּחֵיהּ מִתְחַמֵּד מִישְׁמוֹעַ שַׁוְעָתָהּ. וְאִית שָׁרֵי מֵימוֹר כֵּן. אֶלָּא שֶׁלֹּא לְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בֵּירִבִּי אֶלִיעֶזֶר.

רִבִּי אָחָא עֲבַד תְּלַת עֶשְׂרֵה תַּעֲנָיִין וְלָא נְחַת מִיטָרָא. מִי עָלִיל פְּגַע בֵּיהּ חַד כּוּתַיי. אֲמַר לֵיהּ. רִבִּי. רִבִּי. עֲצוֹר גּוּלְתָּךְ מִן מִיטָרָא. אֲמַר לֵיהּ. חַיָּיו דְּהַהוּא גַּבְרָא. שְׁמַיָּא מֵיעֲבַד נִיסִּין וְשַׁתָּא מַצְלְחָא וְהַהוּא גַּבְרָא לֵית הוּא מֵיחֵי. וְעָבְדוּן שְׁמַיָּא נִיסִּין וְאַצְלַחַת שַׁתָּא וּמִית הַהוּא כּוּתַיָּיא. וַהֲווֹן כָּל עַמָּא אָמְרִין. אַיתוּן חָמוּן פּוּרִין דְּשָׁמָשׁ.

וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת. שֶׁכֵּן מָצָאנוּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. מִתְעַנִּין וְלֹא מַתְרִיעִין. רִבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר מַתְרִיעִים אֲבָל לֹא מִתְעַנִּין. שֶׁכֵּן מָצָאנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. מַתְרִיעִין וְלֹא מִתְעַנִּין.

ה משנה: אֵיזֶהוּ דֶּבֶר עִיר הַמּוֹצִיאָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת רַגְלִי יָצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה.

הלכה: אָמַר רִבִּי לֵוִי. כְּתוּב יַדְבֵּק יי בְּךָ אֶת הַדָּבֶר. לָאִשָּׁה הַזֹּאת שֶׁהִיא מַדְבֶּקֶת שְׁלֹשָׁה כְכָרִים זֶה אַחַר זֶה. הָא עֲבִידָא אֵינוֹ יוֹתֵר מִיכָּן צְרִיכָה שֶׁיעוּר אַחֵר. נִישְׁמְעִינָהּ מִן הָדָא. אֲפִילּוּ עִיר גְּדוֹלָה כְּאַנְטוֹכְיָא וְיָצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה. הָדָא אָמְרָה. יוֹתֵר מִיכָּן צְרִיכָה שֶׁיעוּר אַחֵר. בָּתִּים שֶׁאָמְרוּ בְּרִיאִים אֲבָל לֹא מְרוּעָעִים. וְדִכְוָתָהּ. בַּחוּרִים אֲבָל לֹא זְקֵינִים. תַּנֵּי. אַסְכָּרָה. כָּל שֶׁהִיא שְׁנַיִם בַּדֶּבֶר וְאֶחָד בְּאַסְכָּרָה. אִיתָא חֲמִי. אַסְכָּרָה כָּל שֶׁהִיא. וְאַתְּ אָמַר הָכֵין. לָכֵן צְרִיכָה. כְּשֶׁהִתְרִיעוּ עַל הָאַסְכָּרָה וְהָלְכָה לָהּ. וְאַחַר כָּךְ מֵתוּ שְׁנַיִם בַּדֶּבֶר וְאֶחָד בְּאַסְכָּרָה.

ו משנה: עַל אֵילּוּ מַתְרִיעִין בְּכָל מָקוֹם וְעַל הַשִּׁדָּפוֹן וְעַל הַיֵּרָקוֹן עַל הָאַרְבֶּה וְעַל הֶחָסִיל וְעַל חַיָּה רָעָה וְעַל הַחֶרֶב מַתְרִיעִין עָלֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכָּה מְהַלֶּכֶת:

הלכה: רִבִּי חָמָא בַּר עוּקְבָּה בְּשֵׁם רִבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה. מַתְרִיעִין עַל פְּרָגְיָא שֶׁלְפִשְׁתָּן. מַה טַעַם. שַׁמָּה וְשַׁעֲרוּרָה נִהְיְתָה בָאָרֶץ. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רִבִּי יוֹנָתָן. מַתְרִיעִין עַל הַשָּׁרָב. מַה טַעַם. קוֹדֶר הִילַּכְתִּי בְלֹא חַמָּה קָמְתִּי בַקָּהָל אֲשַׁוֵּעַ. אָמַר רִבִּי לָעְזָר. אוֹקִיר לְאַסְיָיךְ עַד דְּלָא תִצְטָרֵיךְ לֵיהּ. מַה טַעַם. הַיַּעֲרוֹךְ שׁוּעֲךָ לֹא בְצָר וְכֹל מַאֲמַצֵּי כֹחַ. רִבִּי יוֹחָנָן וְרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. אִם סִיּדַּרְתָּה תְּפִילָּה [לֹא יְהֵא לָךְ צָרֵי עַיִן מִלְמַעֲלָה. אֶלָּא הַכֹּל יְהוּא מְאַמְּצִין כֹּחַךְ. וְכֹל מַאֲמַצֵּי כֹחַ. וְרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר. אִם סִדַּרְתָּה תְּפִילָּה] לֹא תְּהֵא מֵיצַר פִּיךְ. אֶלָּא הַרְחֵב פִּיךְ וַאֲמַלְאֵהוּ.

לֹא סוֹף דָּבָר אַרְבֶּה אֶלָּא אֲפִילּוּ כֶנֶף. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ חָסִיל. שֶׁהוּא חוֹסֵל אֶת הַכֹּל. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ גּוֹבַיי. דּוּ גָבֵי דִינָא דְמָרֵיהּ. לֹא סוֹף דָּבָר חַיָּה רָעָה אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּהֵמָה רָעָה. כְּבָר הָיוּ שָׁנִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲמוֹר נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית שׁוֹר נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית. לֹא סוֹף דָּבָר חֶרֶב שֶׁלְמִלְחָמָה אֶלָּא אֲפִילּוּ חֶרֶב שֶׁלְשָׁלוֹם. שֶׁכְּבָר עָשָׂת רוֹשֶׁם בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ.

ז משנה: מַעֲשֶׂה שֶׁיָּרְדוּ זְקֵינִים מִירוּשָׁלַם לְעָרֵיהֶם וְגָזְרוּ תַּעֲנִית עַל שֶׁנִּרְאָה כִּמְלֹא פִּי תַנּוּר שְׁדָפוֹן בְּאַשְׁקְלוֹן. וְעוֹד גָּזְרוּ תַּעֲנִית לְמָחָר עַל שֶׁאָכְלוּ זְאֵיבִים שְׁנֵי תִינוֹקוֹת בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לֹא עַל שֶׁאָכְלוּ אֶלָּה שֶׁנִּרְאָה:

הלכה: הָדָא דְאַתְּ אָמַר בִּכְכוּנָס. אֲבָל בִּכְפוּזָר אֲפִילּוּ פָּרָא מִיכָּן. אָמַר רִבִּי מָנָא. נִרְאוּ רָצִין אַחֲרֵיהֶן. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה בֵּירִבִּי בּוּן. נִרְאוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין רָאוּי לָהֶם.

ח משנה: וְעַל אֵילּוּ מַתְרִיעִין בַּשַּׁבָּת עַל עִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ גּוֹיִם אוֹ נָהָר וְעַל הַסְּפִינָה הַמִּיטָרֶפֶת בַּיָּם. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לְעֶזְרָה אֲבָל לֹא לִצְעָקָה. שִׁמְעוֹן הַתִּימְנִי אוֹמֵר אַף עַל הַדֶּבֶר וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים:

הלכה: רַב אָמַר. עֲנָנִי יי עֲנֵנִי. מַתְנִיתָא פְלִיגָא עַל רַב. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לְעֶזְרָה אֲבָל לֹא לִצְעָקָה. וְהָא תַנֵּייָא קַדְמֵייָא סְבַר מֵימַר. אֲפִילּוּ לִצְעָקָה.

לֵוִי בֶּן סִיסִי בָּאוּ הַגַּייסוֹת לְעִירוֹ. נָטַל סֵפֶר תּוֹרָה וְעָלָה לְרֹאשׁ הַגַּג. אָמַר. רִבּוֹן הָעוֹלָמִים. אֵין בָּטְלִית חָדָא מִילָּה מִן הַדִּין סֵפֶר אוֹרַיְתָא יַיעֲלוּן לוֹן. וְאֵין לָא יִיזְלוּן לוֹן. מִיַּד אִיתְבְּעוּן וְלָא אִשְׁתַּכְּחוּן. תַּלְמִידֵיהּ עָבַד כֵּן. יָבְשָׁת יַדֵּיהּ וְאָזְלוּן לוֹן. תַּלְמִיד תַּלְמִידֵיהּ עָבַד כֵּן. לָא יָבְשָׁת יַדֵּיהּ וְלָא אָזְלוּן לוֹן. לוֹמַר שֶׁאֵין שׁוֹטֶה נִפְגַּע וְלֹא בְשֵׂר הַמֵּת מַרְגִּישׁ בָּאוּזְמֵל.

ט משנה: עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבוֹא עַל הַצִּיבּוּר מַתְרִיעִין עָלֶיהָ חוּץ מִרוֹב גְּשָׁמִים. מַעֲשֶׂה שֶׁאָמְרוּ לְחוֹנִי הַמְּעַגֵּל הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים. אָמַר לָהֶן צְאוּ וְהַכְנִיסוּ תַּנּוּרֵי פְסָחִים בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִמָּקוּ. וְהִתְפַּלֵּל וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים. עָג עוּגָה וְעָמַד בְּתוֹכָהּ וְאָמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בָּנֶיךָ שָׂמוּ פָנֵיהֶם עָלַי שֶׁאֲנִי כְּבֶן בַּיִת

לְפָנֶיךָ. נִשְׁבָּע אֲנִי בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁאֵינִי זָז מִכָּאן עַד שֶׁתְּרַחֵם עַל בָּנֶיךָ. הִתְחִילוּ הַגְּשָׁמִים מְנַטְּפִין. אָמַר לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי אֶלָּא גְּשָׁמֵי בורות שִׂיחִין וּמְעָרוֹת. יָרְדוּ בְּזַעַף. אָמַר לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי אֶלָּא גְּשָׁמֵי רָצוֹן בְּרָכָה וּנְדָבָה. יָרְדוּ כְּתִקָּנָן עַד שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. אָמְרוּ לוֹ כְּשֵׁם שֶׁנִּתְפַּלַּלְתָּ עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּרְדוּ כָּךְ הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם. אָמַר לָהֶן צְאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחֵית אֶבֶן הַטּוֹעִים.

הלכה: רִבִּי יוֹנָה שְׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. דָּבָר שֶׁאֵיפְשַׁר לָךְ לוֹמַר עָלָיו דַּיי הִיא בְרָכָה. רִבִּי בֶּרֶכְיָה רִבִּי חֶלְבּוֹ רַב אַבָּא בַּר עִילַאי בְּשֵׁם רַב. עַד שֶׁיְּבַלְּלוּ שִׁפְתוֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר. דַּיֵּינוּ בְּרָכָה דַּיֵּינוּ בְּרָכָה.

מַעֲשֶׂה שֶׁאָמְרוּ לְחוֹנִי הַמְּעַגֵּל הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים. אָמַר לָהֶן צְאוּ וְהַכְנִיסוּ תַּנּוּרֵי פְסָחִים בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִפָּקוּ. הָדָא אָמְרָה. עֶרֶב פְּסָחִים הָיָה. וְתַנֵּי כֵן. בְּעַשְׂרִין בֵּיהּ צָמוּן כָּל עַמָּא לְמִיטְרָא וּנְחַת לוֹן.

וְנִתְפַּלֵּל וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בוּן. שֶׁלֹּא בָא בָעֲנָוָה. אָמַר רִבִּי יוּדָן גֵּירָיָא. הֲדֵין חוֹנִי הַמְּעַגֵּל בַּר בְּרֵיהּ דְּחוֹנִי הַמְּעַגֵּל הֲוָה סְמִיךְ לְחָרְבַּן בֵּית מוּקְדְּשָׁא. נְפַק לְטוּרָא לְגַבֵּי פָּעֲלֵי. עַד דּוּ תַּמָּן נְחַת מִיטְרָא. עָאַל לֵיהּ לְמִעֲרְתָּא. מִן יְתִיב נָם וּדְמָךְ לֵיהּ. וַעֲבַד שְׁקִיעַ בְּשִׁינְתֵּיהּ שׁוּבְעִין שָׁנִין עַד דַּחֲרַב בֵּית מוּקְדְּשָׁא. נְפַק לְטוּרָא לְגַבֵּי פָּעֲלֵי. עַד דּוּ תַּמָּן נְחַת מִיטְרָא. עָאַל לֵיהּ לְמִעֲרְתָּא. מִן יְתִיב נָם וּדְמָךְ לֵיהּ. וַעֲבַד שְׁקִיעַ בְּשִׁינְתֵּיהּ שׁוּבְעִין שָׁנִין עַד דַּחֲרַב בֵּית מוּקְדְּשָׁא וְאִיתְבְּנִי זְמַן תִּינְיָינוּת. לְסוֹף שׁוּבְעִין שְׁנִין אִיתְעַר מִן שִׁינְתֵּיהּ. נְפַק לֵיהּ מִן מְעַרְתָּא וַחֲמָא עָלְמָא מֵחְלַף. זָווי דַּהֲווּת כְּרָמִין עֲבִידָא זַייתִין. זָווי דַּהֲווּת זַייתִין עֲבִידָא זַרְעוּ. שְׁאַל לֵיהּ לְמִדִּינְתָּא. אֲמַר לוֹן. מָה קָלָא בָעָלְמָא. אָמְרוּן לֵיהּ. וְלֵית אַתְּ יָדַע מָה קָלָא בָעָלְמָא. אֲמַר לוֹן. לֹא. אָמְרִין לֵיהּ. מָאן אַתְּ. אֲמַר לוֹן. חוֹנִי הַמְּעַגֵּל. אָמְרוּן לֵיהּ. שְׁמַעְנָן דַּהֲווָה עָלִיל לָעֲזָרָה וְהִיא מִנְהָרָה. עָאַל וְאַנְהָרַת. וְקָרָא עַל גַּרְמֵיהּ בְּשׁוּב יי אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחוֹלְמִים.

הִתְחִילוּ גְּשָׁמִים מְנַטְּפִין. אָמְרוּ. לָא בָאוּ אֵילּוּ אֶלָּא לְהַתִּיר נִדְרוֹ שֶׁלְּוָה.

אָמַר לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי אֶלָּא גְּשָׁמֵי בורות שִׂיחִין וּמְעָרוֹת. יָרְדוּ בְּזַעַף. תַּנֵּי בְּזַעַף. כְּמִפֵּי הַנּוֹד.

אָמַר לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי אֶלָּא גְּשָׁמֵי רָצוֹן בְּרָכָה וּנְדָבָה. יָרְדוּ כְּתִקָּנָן עַד שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. הָדָא אָמְרָה. הַר הַבַּיִת מְקוּרֶה הָיָה. וְתַנֵּי כֵן. אַסְטָיו לִפְנִים מִסְּטָיו הָיָה.

אָמְרוּ לוֹ כְּשֵׁם שֶׁנִּתְפַּלַּלְתָּ עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּרְדוּ כָּךְ הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם. אָמַר לָהֶן צְאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחֵית אֶבֶן הַטּוֹעִים. מָה עִיסְקֵהּ דְּהָדָא אֶבֶן הַטּוֹעִים. אֶלָּא כָל מָאן דַּהֲווָה מוֹבֵד מִילָּה הֲווָה נָסֵב לָהּ מִן תַּמָּן. וְכָל מָאן דַּהֲווָה מַשְׁכַּח מִילָּה הֲווָה מֵייבֵל לָהּ לְתַמָּן. אָמַר לָהֶן. כְּשֵׁם שֶׁאֵי אֶיפְשַׁר לָאֶבֶן הַזֹּאת לְהִיפָּחוֹת מִן הָעוֹלָם. כָּךְ אִי אֶפְשַׁר לְהִתְפַּלֵּל עַל הַגְּשָׁמִים שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם. אֶלָּא צְאוּ וְהָבִיאוּ לִי פָּר שֶׁלְּהוֹדָיוֹת. וְיָצְאוּ וְהֵבִיאוּ לוֹ פָּר שֶׁלְּהוֹדָיוֹת. וְסָמַךְ שְׁתֵּי יָדָיו וְאָמַר. רִבּוֹנִי. הֵבֵאתָה רָעָה עַל בָּנֶיךָ וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמוֹד בָּהּ. הֵבֵאתָה טוֹבָה עַל בָּנֶיךָ וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמוֹד בָּהּ. אֶלָּא יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתָּבִיא רְוָוחָה. מַיִד נָשְׁבָה הָרוּחַ וְנִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים וְזָרְחָה הַחַמָּה וְנִתְנַגְּבָה הָאָרֶץ. וְיָצְאוּ וּמָצְאוּ מִדְבָּר מָלֵא כְמֵהִים.

שָׁאֲלוּ אֶת רִבִּי אֱלִיעֶזֶר. מֵאֵימָתַי מִתְפַּלְּלִין עַל הַגְּשָׁמִים שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם. אָמַר לָהֶן. כְּדֵי שֶׁיְּהֵא אָדָם עוֹמֵד בְּקֶרֶן הָעוֹפֶל וּמְשַׁקְשֵׁק אֶת יָדָיו בְּנַחַל קִדְרוֹן. אֲבָל בְּטוּחִים אָנוּ בְּבַעַל הָרַחֲמִים שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם. מַה טַּעַם. כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבוֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ.

משנה: שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח וְאָמַר לוֹ צָרִיךְ אַתָּה לִנְדוֹת. אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ וְאַתָּה מִתְחַשֵּׁא לִפְנֵי הַמָּקוֹם כְּבֶן שֶׁהוּא מִתְחַשֵּׁא לְאָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ. וְעָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ׃

הלכה: שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח. אָמַר לוֹ. צָרִיךְ אַתָּה לִנְדוֹת. שֶׁאִילּוּ נִגְזְרָה גְזֵירָה כְּשֵׁם שֶׁנִּגְזְרָה בִימֵי אֵלְיָהוּ לֹא נִמְצֵאתָה מֵבִיא אֶת הָרַבִּים לִידֵי חִילּוּל הַשֵּׁם. שֶׁכָּל הַמֵּבִיא אֶת הָרַבִּים לִידֵי חִילּוּל הַשֵּׁם צָרִיךְ נִידּוּי. [תַּמָּן תַּנִּינָן. שָׁלַח לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל אִם מְעַכֵּב אַתָּה אֶת הָרַבִּים נִמְצֵאתָ מֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם. לֹא נִמְצֵאתָ מְעַכֵּב רַבִּים מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְכָל הַמְעַכֵּב רַבִּים מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה צָרִיךְ נִידּוּי.] וְאָמַר לוֹ. וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַטֵּל גְּזֵירָתוֹ מִפְּנֵי גְזֵירָתוֹ שֶׁלְּצַדִּיק. אָמַר לוֹ. [הֵן.] הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַטֵּל גְּזֵירָתוֹ מִפְּנֵי גְזֵירָתוֹ שֶׁלְּצַדִּיק. וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַטֵּל גְּזֵירָתוֹ שֶׁלְּצַדִּיק מִפְּנֵי גְזֵירָתוֹ שֶׁלְּצַדִּיק חֲבֵירוֹ. אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ שֶׁאַתָּה מִתְחַשֵּׁא לִפְנֵי הַמָּקוֹם כְּבֶן שֶׁהוּא מִתְחַשֵּׁא עַל אָבִיו וְהוּא עוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ. רִבִּי בֶּרֶכְיָה רִבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה. וְאִית דְּאָמְרִין לָהּ בְּשֵׁם רַב חִסְדָּא. וְאִית דְּאָמְרִין לָהּ בְּשֵׁם רַב מַתָּנָה. וְתִגְזֹר אוֹמֶר וְיָקֵם לָךְ. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר לָךְ. אֶלָּא אֲפִילּוּ אָנָא אֲמַר הָכֵין וְאַתְּ אֲמַר הָכֵין. דִּידָךְ קַיְימָא וְדִידִי לָא קַיְימָא. וְעַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר. אָמַר רִבִּי חִייָה בַּר בָּא. זוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים. אַף בְּרִי יַטְרִיחַ עָב יָפִיץ עֲנַן אוֹרוֹ. כִּי הִשְׁפִּילוּ וַתֹּאמֶר גֵּוֶה. אֲנִי אָמַרְתִּי לְהַשְׁפִּילָן וְאַתָּה אָמַרְתָּ לְגַאוֹתָן. דִּידָךְ קַיְימָא וְדִידִי לָא קַיְימָא. וְשַׁח עֵינַיִם יוּשַׁע. אֲנִי אָמַרְתִּי לִשְׁחוֹת עֵינֵיהֶן בְּרָעָה. וְאַתָּה אָמַרְתָּ לְהוֹשִׁיעָן. דִּידָךְ קַיְימָא וְדִידִי לָא קַיְימָא. אֲנִי אָמַרְתִּי יְמַלֵּט אִי נָקִי וְאַתָּה [אָמַרְתָּ] יְמַלֵּט אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָקִי. דִּידָךְ קַיְימָא וְדִידִי לָא קַיְימָא. מָהוּ וְנִמְלַט בְּבוֹר כַּפֶּיךָ. בִּבְרִירוּת כַּפֶּיךָ. בִּזְכוּת מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁהָיוּ בְיָדֶךָ מֵרֹאשִׁיתָךְ.

עָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר לוֹלַדְתֶּךָ. רִבִּי מָנָא אָמַר. אוּמָּתָךְ. רִבִּי יוֹסֵה בֵּירִבִּי בוּן אָמַר. שָׁעָתָךְ. וְרַבָּנִן אָמְרֵי. כְּשֵׁם שֶׁהוּא מְקַלְקְלָהּ בְּכִפְלַיִים. כָּךְ הוּא מְשַׂמְּחָהּ בְּכִפְלַיִים. וּמְנַיִין שֶׁהוּא מְקַלְקְלָהּ בְּכִפְלַיִים. [שֶׁנֶּאֱמַר] כַּעַס לְאָבִיו בֵּן כְּסִיל וּמֶיְמֶר לְיוֹלַדְתּוֹ. בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב וּבֵן

כְּסִיל תּוֹגַת אִמּוֹ. מָהוּ תּוֹגַת אִמּוֹ. אָמַר רִבִּי לוּדָה. לִישַׁן גִּימַטְרִיוֹן הוּא. אַפְרָא בְּעַיְינֵי אִמֵּיהּ. וּמְנַיִין שֶׁהוּא מְשַׂמְּחָהּ בְּכִפְלַיִים. יִשְׂמַח אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְתָגֵל יוֹלַדְתֵּךְ.

יא משנה: הָיוּ מִתְעַנִּין וְיָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים קוֹדֶם לְהָנֵץ הַחַמָּה לֹא יַשְׁלִימוּ. לְאַחַר הָנֵץ הַחַמָּה יַשְׁלִימוּ. רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר קוֹדֶם לַחֲצוֹת לֹא יַשְׁלִימוּ לְאַחַר חֲצוֹת יַשְׁלִימוּ. מַעֲשֶׂה שֶׁגָּזְרוּ תַּעֲנִית בְּלוּד וְיָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים קוֹדֶם לַחֲצוֹת. אָמַר לָהֶן רִבִּי טַרְפוֹן צְאוּ וְאִכְלוּ וּשְׁתוּ וַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב. וְיָצְאוּ וְאָכְלוּ וְשָׁתוּ וְעָשׂוּ יוֹם טוֹב וּבָאוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם וְקָרְאוּ הַלֵּל הַגָּדוֹל: אִי זֶהוּ הַלֵּל הַגָּדוֹל הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים וְגוֹמֵר.

הלכה: הָיוּ מִתְעַנִּין וְיָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים קוֹדֶם לְהָנֵץ הַחַמָּה לֹא יַשְׁלִימוּ. שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה. לְאַחַר הָנֵץ הַחַמָּה יַשְׁלִימוּ. עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע. אוֹ חֲלַף. אָמַר רִבִּי תַּנְחוּמָא. וְתַנֵּי כֵן. אֵין עֲנִיָּיה אֶלָּא סָמַךְ לְקְרִיאָה. וְאֵין קְרִיאָה אֶלָּא סָמַךְ לַעֲנִיָּיה. בְּיוֹמוֹי דְּרִבִּי יוּדָן גָּזְרִין תַּעֲנִי וּנְחַת מִיטְרָא בְּרוּמְשָׁא. סָלַק רִבִּי מָנָא לְגַבֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ. בְּגִין דַּאֲנָא צָחֵי מָהוּ דְנִישְׁתֵּי. אֲמַר לֵיהּ. אוֹרִיךְ. שֶׁמָּא יִמְלְכוּ לְהַשְׁלִים.

רִבִּי אָחָא רִבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רִבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה. אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּשַּׁבָּת. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בּוּן. מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵן. קוֹדֶם לַחֲצוֹת לֹא יַשְׁלִימוּ. עַד כְּדוֹן צַפְרָא. לְאַחַר חֲצוֹת יַשְׁלִימוּ. כְּבָר עָבַר רוּבּוֹ שֶׁלְיוֹם בְּקִדּוּשָׁה.

רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּיי כַּד הֲוָה בָעֵי ייֵחוֹת מִיטְרָא הֲוָה אֲמַר לְסַפְּרֵיהּ. קוּם לָךְ קוֹמֵי הֵיכְלָא. בְּגִין דִּרְבִּי בָעֵי מְסַפְּרָא וְלֵית בְּחֵיילֵיהּ מִצְטָעֵר. מִיַּד הֲוָה מִטְרָא נְחִית. רַב אָדָא בַּר אַחֲוָה כַּד הֲוָה בָעֵי ייֵחוֹת מִיטְרָא הֲוָה שְׁלַח מְסָאנֵיהּ. כַּד הֲוָה שְׁלַח תְּרֵיהוֹן הֲוָה עָלְמָא טַייָח. מַפְלְתָּא הַוּוְיִין תַּמָּן וַהֲוָה רַב מֵיתַב חַד מִן תַּלְמִידֵיהּ בַּבֵּיתָא עַד דַּהֲווֹן מְפַנְּין בֵּיתָא. וְכֵיוָן דַּהֲוָה נְפַק מִן בֵּייתָא הֲוָה בֵייתָא רְבַע. וְאִית דְּאָמְרִין. רַב אָדָא בַּר אַחֲוָה הֲוָה. שְׁלָחוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ לוֹ. מַה מַעֲשִׂים טוֹבִים יֵשׁ בְּיָדֶךָ. אָמַר לָהֶן. מֵימֵיי לֹא קִדֶּמְנִי אָדָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְלֹא הִינַּחְתִּי אָדָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיָצָאתִי לִי. וְלָא הֵילַכְתִּי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלָא תּוֹרָה. וְלָא הִזְכַּרְתִּי דִּבְרֵי תוֹרָה בְּמָקוֹם מְטוּנָּף. וְלֹא הִיצַּעְתִּי וְיָשַׁנְתִּי שֵׁינַת קֶבַע. וְלָא צָעַדְתִּי בֵּין הַחֲבֵירִים. וְלָא כִינִּיתִי שֵׁם לַחֲבֵירִי. וְלֹא שָׂמַחְתִּי בְּתַקָּלַת חֲבֵירִי. וְלָא בָאַת קְלָלַת חֲבֵירִי עַל מִיטָּתִי. וְלָא הֵילַכְתִּי בַּשּׁוּק אֶצֶל מִי שֶׁהוּא חַיָּיב לִי. מֵימֵיי לֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי. לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר אֶתְהַלֵּךְ בְּתֹם לְבָבִי בְּקֶרֶב בֵּיתִי.

אֵיזוֹ הִיא הַלֵּל הַגְּדוֹלָה. רִבִּי פַּרְנָךְ בְּשֵׁם רִבִּי חֲנִינָה. הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. וּבִלְבַד שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית יי. וְלָמָּה בְאֵילֵּין תַּרְתֵּין פַּרְשָׁתָא. רִבִּי זְעוּרָא רִבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן. מִפְּנֵי שֶׁיְּרִידַת גְּשָׁמִים כְּלוּלָה בָהֶן. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרִבִּי יוֹחָנָן נִיחָא. דִּכְתִיב מַעֲלֶה נְשִׂיאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ. וּכְרִבִּי חֲנִינָה מַה. בְּגִין דִּכְתִיב נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. רִבִּי בָּא וְרִבִּי סִימוֹן תְּרֵיהוֹן אָמְרִין. הָדָא דִּירָדָן. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר. הָדָא דִּירָדָן. בַּר קַפָּרָא אָמַר. הָדָא דִּירָדָן. בַּר קַפָּרָא כְּדַעְתֵּיהּ. דְּתַנִּינָן תַּמָּן. מִימֶיהָ שֶׁלְכַּת הַשְּׁלִישִׁית לֹא הִגִּיעָה לְאָהֳבָתִי כִּי יִשְׁמַע יי מִפְּנֵי שֶׁעַמָּהּ מְמוּעָטִין. תַּנֵּי בַּר קַפָּרָא. זוֹ הִיא הַלֵּל הַגְּדוֹלָה. חַד בַּר אַבַּיי עָבַר קוֹמֵי תֵּיבוֹתָא. אֲמַר לוֹן. עַנּוּן בַּתְרַיי מַה דַּנָּה אֲמַר. הָדָא אָמְרָה. לֵית הָדָא דִּירָדָן. [אָמַר רִבִּי מָנָא. הָדָא דִּירָדָן]. נִיסָּא הֲוָה רַב. בְּגִין כֵּן אֲמַר לוֹן. עַנּוּן בַּתְרַיי מַה דְּאָנָא אֲמַר.

פרק ד

א משנה: בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם אַרְבָּעָה פְּעָמִים בַּיּוֹם בַּשַּׁחֲרִית וּבְמוּסָף וּבְמִנְחָה וּבִנְעִילַת שְׁעָרִים. בַּתַּעֲנִיּוֹת וּבַמַּעֲמָדוֹת וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

הלכה: בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים כול׳. אַתְּ שְׁמַע מִינָּהּ תְּלַת. אַתְּ שְׁמַע מִינָּהּ (שְׁמִתְפַּלְּלִין) [שְׁמִתְעַנִּין] בַּמַּעֲמָדוֹת. וְשֶׁמִּתְפַּלְּלִים אַרְבַּע. וְאֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בַּלַּיְלָה אֶלָּא בַּיּוֹם. וְיִשָּׂא אֶת כַּפָּיו וְאַל יִתְפַּלֵּל. מָצָאנוּ תְּפִילָּה בְּלֹא נְשִׂיאַת כַּפַּיִם וְלֹא מָצָאנוּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בְּלֹא תְּפִילָּה. תַּנֵּי. זוֹ דִבְרֵי רִבִּי מֵאִיר. רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. בָּעֵירוּבִין וּבְתַעֲנִית צִיבּוּר נָהֲגוּ הַכֹּל כְּרִבִּי מֵאִיר. רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. אַף בְּמִגִּילַּת אֶסְתֵּר נָהֲגוּ הַכֹּל כְּרִבִּי מֵאִיר.

רִבִּי זְעוּרָה רִבִּי חִייָה רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּשֵׁם בַּר פָּדָיָה. מִפְּנֵי מַה סָמַךְ הַכָּתוּב פָּרָשַׁת נָזִיר לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם. לְלַמֶּדְךָ כְּשֵׁם שֶׁהַנָּזִיר אָסוּר בַּיַּיִן כָּךְ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֲסוּרָה בַּיַּיִן. אִי מַה הַנָּזִיר אָסוּר בַּחֲרָצָנִים וּבַזּוֹגִין אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם וּבַזּוֹגִין אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם אֲסוּרָה בַּחֲרָצָנִים וּבַזּוֹגִין. רִבִּי יוֹנָה אָמַר. אִיתְפַּלְגוֹן יוֹשׁוּעַ בַּר גְּזוֹרָה וְרִבִּי זְעוּרָה. חַד יָלִיף לָהּ מִן הַנָּזִיר. וְחַד יָלִיף לָהּ מִן הַשִּׁירוּת. וְלָא יָדְעִין מָאן יָלִיף לָהּ מִן הַנָּזִיר. וּמָאן יָלִיף לָהּ מִן הַשִּׁירוּת. מָאן דִּילִיף לָהּ מִן הַנָּזִיר. אִי מַה הַנָּזִיר אָסוּר בַּחֲרָצָנִים וּבַזּוֹגִים אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם אָסוּר בַּחֲרָצָנִים וּבַזּוֹגִין. וּמָאן דִּילִיף לָהּ מִן הַשִּׁירוּת. אִי מַה הַשִּׁירוּת אָסוּר בְּבַעֲלֵי מוּמִין אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם אָסוּר בְּבַעֲלֵי מוּמִין.

וְהָא תַנֵּי. אִם הָיָה דָּשׁ בְּעֵירוֹ מוּתָּר. כְּהָדָא רִבִּי נְפְתָּלִי הָרוּת אֲצְבַּעְתֵּיהּ עֲקוּמָה. אֲתָא שְׁאַל לְרִבִּי מָנָא. אָמַר לֵיהּ. מִכֵּיוָן שֶׁאַתָּה דָּשׁ בְּעִירְךָ מוּתָּר. רַב חוּנָה מְעַבֵּר זַלְדָּקָן. וְהָא תַנֵּי. אִם הָיָה דָּשׁ בְּעֵירוֹ מוּתָּר. אָמַר רִבִּי מָנָא. רִיגְלָא הֲוָות. בְּגִין שֶׁלֹּא יְהוּ אוֹמְרִין. רָאִינוּ קָטָן נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה. זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בַּכֹּהֲנִים בַּשָּׁעָה שֶׁהֵן מְבָרְכִין. אָמַר רִבִּי חַגַּיי. כְּלוּם אָמְרוּ. אֵין מִסְתַּכְּלִין. לָא מִפְּנֵי הֶסֵּיעַ דַּעַת. מֹשֶׁה. דַּאֲנָא מִסְתַּכְּלְנָא וְלָא מְסָעָה

דַּעְתִּי.

מְנַיֵּין לִנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם. כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. עַד כָּאן בְּשַׁחֲרִית. בְּמוּסַף. וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם. הַמִּקְרָא הַזֶּה מְסוּרָס הוּא. וַהֲלֹא לֹא צָרִיךְ לוֹמַר אֶלָּא וַיֵּרֶד מֵעֲשׂוֹת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וְאַחַר כָּךְ וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו וגו׳. אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁבִּירִידָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ הָיָה נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו וּמְבָרֵךְ אֶת הָעָם. וַיְבָרֲכֵם. בָּעַמִידָה. יָכוֹל שֶׁלֹּא בָעַמִידָה. תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי בָם בָּחַר יי אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשְׁמוֹ. מַקִּישׁ בְּרָכָה לַשֵּׁירוּת. מַה שֵּׁירוּת בָּעַמִידָה. אַף בְּרָכָה בָּעַמִידָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיָּקוּמוּ הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם וגו׳. בְּדוֹרוֹ שֶׁלְּחִזְקִיָּהוּ שֶׁהָיוּ יְגִיעִים בַּתּוֹרָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אֲבָל בְּדוֹרוֹת אֲחֵרִים שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים עֲבוֹדָה זָרָה מָהוּ אוֹמֵר. וּבְפָרְשָׂכֶם כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם. וַיְבָרֲכֵם. בְּרָכָה סְתוּמָה. אֲבָל לֹא שָׁמַעְנוּ אֵי זוֹ הִיא עַד שֶׁבָּא הַכָּתוּב וּפֵירְשָׁהּ. יְבָרֶכְךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ. יָאֵר יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ. יִשָּׂא יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם.

וּמְנַיִּין לִנְעִילָה. אָמַר רִבִּי [לֵוִי]. גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שׁוֹמֵעַ. מִיכָּן שֶׁכָּל הַמַּרְבֶּה בִתְפִילָה נֶעֱנֶה. מִחְלָפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרִבִּי לֵוִי. תַּמָּן אָמַר רִבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרִבִּי פַּפַּי רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִיכְנִי בְשֵׁם רִבִּי לֵוִי בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר וּדְבַר שְׂפָתַיִם אַךְ לְמַחְסוֹר. חַנָּה עַל יְדֵי שֶׁרִיבַּת בִּתְפִילָתָהּ קִיצְּרָה בְיָמָיו שֶׁלִּשְׁמוּאֵל. שֶׁאָמְרָה וְיָשַׁב שָׁם עַד עוֹלָם. וַהֲלֹא אֵין עוֹלָם שֶׁל לֵוִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים שָׁנָה. דִּכְתִיב וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבֹדָה. וְהַיי דִילוֹן חֲמִשִּׁין וְתַרְתֵּיי. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בוּן. וּשְׁתַּיִם שֶׁגְּמָלַתּוּ. וָכָא הוּא אָמַר הָכֵין. כָּאן בְּיָחִיד. כָּאן בְּצִיבּוּר. רִבִּי חִיָּיה בְשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָה בְשֵׁם רִבִּי מֵאִיר. וְהָיָה כִּי הִרְבְּתָה לְהִתְפַּלֵּל. מִיכָּן שֶׁכָּל הַמַּרְבֶּה לְהִתְפַּלֵּל נֶעֱנֶה.

עַד אֵימָתַי הִיא נְעִילָה. רַבָּנִן דְּקֵיסָרִין אָמְרִין. אִיתְפַּלְגוֹן רַב וְרִבִּי יוֹחָנָן. רַב אָמַר. בִּנְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם. רִבִּי יוֹחָנָן. בִּנְעִילַת שַׁעֲרֵי הֵיכָל. אָמַר רִבִּי יוּדָן עַנְתּוֹנְדְּרִיָּא. מַתְנִיתָא מְסַיְיעָא לְרִבִּי יוֹחָנָן. בְּשָׁלשָׁה פְרָקִים הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם אַרְבָּעָה פְעָמִים בַּיּוֹם בַּשַּׁחֲרִית בַּמּוּסָף בְּמִנְחָה בִּנְעִילַת שְׁעָרִים. אִית לָךְ מֵימַר. נְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם בַּיּוֹם.

אַחֲוָה דְּאִימֵּיהּ דְּרַב אָדָא חֲוָה צְיֵיר גּוּלְתֵּיהּ דְּרַב בְּצוֹמָא רַבָּא. אָמַר לֵיהּ. כַּד תִּיחְמֵי שִׁימְשָׁא בְּרֵישׁ דִּיקְלֵי אַתְּ יְהֵב לִי גּוּלְתִּי דְּנִיצְלֵי נְעִילַת שְׁעָרִים. מִחְלָפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַב. תַּמָּן הוּא אָמַר. בִּנְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם. וָכָא הוּא אָמַר. בִּנְעִילַת שַׁעֲרֵי הֵיכָל. אָמַר רִבִּי מַתַּנְיָה. עַל יְדֵי דַּהֲוָה מַאֲרִיךְ בִּצְלוֹתֵיהּ סַגִּין הֲוָה מַגִּיעַ סָמוּךְ לִנְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם.

נְעִילָה מָהוּ שֶׁתִּפְטוֹר אֶת שֶׁלְּעֶרֶב. רִבִּי בָּא רַב חוּנָה בְשֵׁם רַב. נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלְּעֶרֶב. אָמַר רִבִּי בָּא לְרַב חוּנָה. וְאֵיכָן הוּא מַזְכִּיר שֶׁלַּאֲבָדָלָה. אָמַר רִבִּי יוֹנָה לְרִבִּי בָּא. וְהֵיאַךְ יְהוּ שָׁבַע פּוֹטְרוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אָמַר לֵיהּ. וְלָא כְבָר אִיתְתָּבַת. אָמַר לֵיהּ. וּבְגִין דְּאִיתְתָּבַת תִּיבָּטֵל. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה. מַה דְקַשֵּׁי רִבִּי בָּא קַשֵּׁי רִבִּי בָּא. וְהֵיאַךְ יְהוּ שָׁבַע פּוֹטְרוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אָמַר לֵיהּ. וּבְגִין דְּאִיתְתָּבַת תִּיבָּטֵל. אָמַר רִבִּי יוֹסֵה. מַה דְקַשֵּׁי רִבִּי בָּא קַשֵּׁי יְאוּת. מַה דְקַשֵּׁי רִבִּי יוֹנָה לָא קַשֵּׁי יְאוּת. קַל הֵיקִילוּ עָלָיו מִפְּנֵי תַּעֲנִיתוֹ שֶׁיְּהוּ שָׁבַע פּוֹטְרוֹת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. רִבִּי בָּא בַּר מָמָל אָמַר לַחֲבֵרַיָּיא. מָרַיי. מִן כּוּלְכוֹן שְׁמָעִית שֶׁאֵין נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלְּעֶרֶב. רִבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רִבִּי לֵוִי. אֵין נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלְּעֶרֶב. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בוּן. וְתַנֵּי רִבִּי חִיָּיה כֵּן. בְּכָל יוֹם אָדָם מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים וּבְמוֹצָאֵי תַעֲנִית צִיבּוּר.

רִבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. יוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נְעִילָה בַּשַּׁבָּת מַזְכִּיר שֶׁלְּשַׁבָּת בִּנְעִילָה. רִבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. שַׁבָּת שֶׁחָלָה לִהְיוֹת בַּחֲנוּכָּה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מוֹסָף בַּחֲנוּכָּה מַזְכִּיר שֶׁלְּחֲנוּכָּה בַּמּוֹסָף. אוֹסְפִין עָלָהּ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּתַּעֲנִית אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נְעִילָה בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ מַזְכִּיר שֶׁלְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ בִּנְעִילָה. רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וְתַעֲנִית אֵיכָן הוּא מַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. רִבִּי זְעוּרָה אָמַר. בְּהוּדָיָיה. רִבִּי בָּא בַּר מָמָל אָמַר. בָּעֲבוֹדָה. רִבִּי אָבוּנָה אָמַר. אוֹמְרָהּ בְּרָכָה רְבִיעִית. אָמַר רִבִּי בָּא. מַה מָצָאנוּ בְכָל מָקוֹם אוֹמְרָהּ בְּרָכָה רְבִיעִית. אַף כָּאן בְּרָכָה רְבִיעִית. וּנְפַק עוֹבְדָא כְּהָדָא דְּרִבִּי בָּא.

בַּמֶּה קוֹרִין. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר. קוֹרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת. אָמַר לוֹן רִבִּי מָנָא. בְּגִין מוֹדַעְתּוֹן דִּי תַעֲנִיתָא רְבִיעֵין עַל מֵעֵיהוֹן. וְלָא יָדְעִין דִּי תַעֲנִיתָא. אָמַר לֵיהּ. לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁקּוֹרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת. רִבִּי יוּדָן קַפּוֹדַקָיָיא אָמַר קוֹמֵי רִבִּי יוֹסֵה בְשֵׁם רִבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי. קוֹרִין בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. קָם רִבִּי יוֹסֵה עִם רִבִּי יוּדָה בַּר פַּפַּי. אָמַר לֵיהּ. אַתָּה שָׁמַעְתָּ מִן אָבוּךְ הָדָא מִילְתָא. אָמַר לֵיהּ. אַבָּא לֹא אָמַר כֵּן. אֶלָּא בְּעֵינֵי טָב. עַל יְדֵי דְּאִינּוּן יָדְעִין דְּהוּא רֵישׁ יַרְחָא קוֹרִין בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. וּשְׁאַר כָּל הַמְּקוֹמוֹת קוֹרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת.

יִרְמְיָה סָפְרָא שְׁאִיל לְרַב יִרְמְיָה. רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת בַּמֶּה קוֹרִין. אָמַר לֵיהּ. קוֹרִין בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. אָמַר רִבִּי חֶלְבּוֹ קוֹמֵי רִבִּי אִימִּי. מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵן. לַכֹּל מַפְסִיקִין. לְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לַחֲנוּכָּה וּלְפוּרִים.

יִצְחָק סְחוֹרָה שָׁאַל לְרִבִּי יִצְחָק. רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּחֲנוּכָּה בַּמֶּה קוֹרִין. אָמַר לֵיהּ. קוֹרִין שְׁלֹשָׁה בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ וְאֶחָד בַּחֲנוּכָּה. רִבִּי פִּינְחָס רִבִּי סִימוֹן רִבִּי אַבָּא בַּר זְמִינָא מַטֵּי בָהּ בְּשֵׁם רִבִּי אֶבְדַּיּוּמָא דְּחֵיפָה. קוֹרִין שְׁלֹשָׁה בַּחֲנוּכָּה וְאֶחָד בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ. לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁלֹּא בָא הָרְבִיעִי אֶלָּא מַחְמַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. בַּר שֶׁלֶמְיָה סַפְרָא שָׁאַל לְרִבִּי מָנָא. הַגַּע עַצְמְךָ שֶׁחָל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שֶׁלְּחֲנוּכָּה לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת. וְלָא שִׁבְעָה קְרוּיִין אִינּוּן. אִית לָךְ מֵימַר שֶׁלֹּא בָא הָרְבִיעִי אֶלָּא מַחְמַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. אָמַר לֵיהּ. וְהָדָא שְׁאִילְתֵּיהּ דְּסַפְרָא.

רִבִּי מַפְקִד לְאַבָּא דּוּ אֲמוֹרֵיהּ. אַכְרִיז קוֹמֵיהוֹן. מָאן דְּמַצְלִי יַצְלִי דְּרַמְשָׁא עַד דְּיוֹמָא קָאִים. רִבִּי חִיָּה בַּר בָּא מַפְקִיד לַאֲמוֹרֵיהּ. אַכְרִיז קוֹמֵיהוֹן. מָאן דְּמַצְלִי יַצְלִי דְּרַמְשָׁא עַד דְּיוֹמָא קָיֵים. אָמַר רִבִּי חֲנִינָה. מָשְׁכְנִי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל בֵּירִבִּי יוֹסֵי אֶצֶל פּוּנְדָקִי אֶחָד וְאָמַר לִי. כָּאן נִתְפַּלֵּל אַבָּא שֶׁלֵּילֵי שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. אָמַר רִבִּי אִימִּי. רִבִּי יוֹחָנָן פְּלִיג וְלָא הֲוָה צָרִיךְ מִתְפַּלְּגָה. לָמָּה. שֶׁכֵּן מוֹסִיפִין מֵחוֹל עַל קוֹדֶשׁ. וְעוֹד דְּסַלְקוֹן חַמָּרַיָּא מִן עָרֶב לְצִיפּוֹרִין וְאָמְרוּן. כְּבָר שָׁבַת רִבִּי חֲנִינָה בֶּן דּוֹסָא בְּעִירוֹ. וְהַיְדָא אָמַר. דְּאָמַר רִבִּי חֲנִינָה. מָשְׁכְנִי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל בֵּירִבִּי יוֹסֵי אֶצֶל פּוּנְדָקִי אֶחָד וְאָמַר לִי. כָּאן נִתְפַּלֵּל אַבָּא שֶׁלְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת. וַאֲפִילוּ עֲלָהּ לָא הֲוָה צָרִיךְ מִתְפַּלְּגָה. דְּרִבִּי מַפְקִד לְאַבְדָּן אֲמוֹרֵיהּ. אַכְרִיז קוֹמֵיהוֹן. מָאן דְּיַצְלִי יַצְלִי דְּרַמְשָׁא עַד יוֹמָא קָיֵים. רִבִּי חִיָּה בַּר בָּא מַפְקִד לַאֲמוֹרֵיהּ. אַכְרִיז קוֹמֵיהוֹן. מָאן דְּמַצְלִי יַצְלִי דְּרַמְשָׁא עַד יוֹמָא קָיֵים. אָמַר רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא. וְתַנֵּיי תַּמָּן. תְּפִילַּת הָעֶרֶב מָהוּ. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר. חוֹבָה. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר. רְשׁוּת. אָמַר רִבִּי חִינְנָא. אַתְיָין אִילֵּין פְּלוּגְוָותָא כְּהֵיגֵּין פְּלוּגְוָותָא. מָאן דְּאָמַר חוֹבָה. אֵין נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלְּעֶרֶב. מָאן דְּאָמַר. רְשׁוּת. נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלְּעֶרֶב.

מַעֲשֶׂה בְתַלְמִיד אֶחָד שֶׁבָּא וְשָׁאַל אֶת רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. תְּפִילַּת הָעֶרֶב מָה הִיא. אָמַר לוֹ. רְשׁוּת. וּבָא וְשָׁאַל אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל. תְּפִילַּת הָעֶרֶב מָה הִיא. אָמַר לוֹ. חוֹבָה. וַהֲלֹא רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לִי. רְשׁוּת. אָמַר לוֹ. לְמָחָר כְּשֶׁאִיכָּנֵס לְבֵית הַוַּועַד עָמוֹד וּשְׁאַל אֶת הַהֲלָכָה הַזֹּאת. וְעָמַד אוֹתוֹ הַתַּלְמִיד וְשָׁאַל אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל. תְּפִילַּת הָעֶרֶב מָה הִיא. אָמַר לוֹ. חוֹבָה. אָמַר לוֹ. וַהֲלֹא רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר. רְשׁוּת. אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אַתְּ הוּא שֶׁאוֹמֵר. רְשׁוּת. אָמַר לוֹ. לָאו. אָמַר לוֹ. עֲמוֹד עַל רַגְלֶיךָ וְיַעִידוּךָ. וְהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ עוֹמֵד עַל רַגְלָיו. עַד שֶׁרִינְנוּ בוֹ כָּל הָעָם. אָמְרוּ לְרִבִּי חוּצְפִּית הַתּוּרְגְּמָן. הִפְסֵד אֶת הָעָם. אָמְרוּ לְרִבִּי זֵינוֹן הַחַזָּן. אֱמוֹר. הִתְחִילוּ וְאָמְרוּ. הִתְחִילוּ וְעָמְדוּ כָּל הָעָם עַל רַגְלֵיהֶם. אָמְרוּ לוֹ. וְכִי עַל מִי לֹא עָבְרָה רָעָתְךָ תָּמִיד. מִיַּד הָלְכוּ וּמִינוּ אֶת רִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בִּישִׁיבָה. בֶּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה וְנִמְלָא כָּל רֹאשׁוֹ שֵׂיבוֹת. וְהָיָה רִבִּי עֲקִיבָה יוֹשֵׁב וּמִצְטַעֵר וְאוֹמֵר. לָא שֶׁהוּא בֶן תּוֹרָה יוֹתֵר מִמֶּנִּי אֶלָּא שֶׁהוּא בֶן גְּדוֹלִים יוֹתֵר מִמֶּנִּי. אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁזָּכוּ לוֹ אֲבוֹתָיו. אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ יָתֵד לְהִיתָּלוֹת בָּהּ. וּמֶה הָיְתָה יְתֵידָתוֹ שֶׁלְּרִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. שֶׁהוּא עָשִׁירִי לְעֶזְרָא. כַּמָּה סַפְסָלִים הָיוּ שָׁם. רִבִּי יַעֲקֹב בַּר סוֹסַיי אָמַר. שְׁמוֹנִים סַפְסָלִים שֶׁלְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים הָיוּ שָׁם חוּץ מִן הָעוֹמְדִים מֵאֲחוֹרֵי הַגֶּדֶר. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי בוּן. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת סַפְסָלִין שֶׁלְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים הָיוּ שָׁם חוּץ מִן הָעוֹמְדִים מֵאֲחֲרֵי הַגֶּדֶר. כַּהִיא דְתַנִּינָן תַּמָּן. בְּיוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בַּיְשִׁיבָה. תַּמָּן תַּנִּינָן. זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לִפְנֵי חֲכָמִים בַּכֶּרֶם בְּיַבְנֶה. וְכִי כֶּרֶם הָיָה שָׁם. אֶלָּא אֵילּוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהָיוּ עֲשׂוּיִים שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת כְּכֶרֶם. מִיַּד הָלַךְ לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל אֶצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְפַיְיסוֹ. אֲתָא גַּבֵּי רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ וַאֲשְׁכְּחֵיהּ דַּהֲוָה עָבִיד מַחֲטִין. אֲמַר לֵיהּ. מִן אֵילֵּין אַתְּ חַיִּי. אֲמַר לֵיהּ. וְעַד כְּדוֹן אַתְּ בָּעֵי מֵידַע. אִי לוֹ לְדוֹר שֶׁאַתָּה פַּרְנָסוֹ. אָמַר לוֹ. נֶעֱנֵיתִי לָךְ. שָׁלְחוֹן גַּבֵּי רִבִּי לָעְזָר בֶּן עֲזַרְיָה חַד קַצָּר. וְאִית דְּאָמְרִין רִבִּי עֲקִיבָה הֲוָה. אָמַר לֵיהּ. מִי שֶׁהוּא מַזֶּה יַזֶּה. מִי שֶׁאֵינוֹ לֹא מַזֶּה וְלָא בֶן מַזֶּה יֹאמַר לְמַזֶּה בֶן מַזֶּה. מֵימֵיךְ מֵימֵי מְעָרָה וְאֶפְרְךָ אֶפֶר מַקֵּלָה. אָמַר לָהֶן. נִתְרַצִּיתֶם. אֲנִי וְאַתֶּם נַשְׁכִּים לְפִתְחוֹ שֶׁלְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. אַף עַל פִּי כֵן לֹא הוֹרִידוּ אוֹתוֹ מִגְּדוּלָּתוֹ אֶלָּא מִינוּ אוֹתוֹ אַב בֵּית דִּין.

ב משנה: אֵילּוּ הֵן הַמַּעֲמָדוֹת צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי. וְכִי הֵיאַךְ קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גַּבָּיו אֶלָּא שֶׁהִתְקִינוּ הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת. וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר הָיָה מַעֲמָד בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל כֹּהֲנִים וְשֶׁל לְוִיִּם וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל. הִגִּיעַ זְמַן הַמִּשְׁמָר כֹּהֲנָיו וּלְוָיָיו עוֹלִין לִירוּשָׁלַם וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר מִתְכַּנְּסִין בְּעָרֵיהֶן וְקוֹרְאִין בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

הלכה: לָא צוֹרְכָא דִּי לָא אֵילּוּ הֵן הַמַּעֲמָדוֹת מִתְכַּנְּסִין בְּעָרֵיהֶן וְקוֹרִין בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. בָּא לְהַתְחִיל מִתְּחִילַּת הַפָּרָשָׁה.

אָמַר רִבִּי יוֹנָה. אֵילֵּין תְּמִידִין קָרְבְּנוֹתֵיהֶן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל אִינּוּן. אִם יְהִיוּ כָל יִשְׂרָאֵל עוֹלִין לִירוּשָׁלַם. לֵית כְּתִיב אֶלָּא שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ. אִם יְהוּ כָל יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִין וּבְטֵילִין. וְהָא כְתִיב וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ. מִי אוֹסֵף לָהֶם אֶת הַדָּגָן. אֶלָּא שֶׁהִתְקִינוּ הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת. וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר הָיָה עָמוּד בִּירוּשָׁלַם שֶׁלְּכֹהֲנִים וְשֶׁלְּלְוִיִּם וְשֶׁלְּיִשְׂרָאֵל. תַּנֵּי. עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף עָמוּד מִירוּשָׁלַם וְחֲצִי עָמוּד מִירִיחוֹ. אַף יְרִיחוֹ הָיְתָה יְכוֹלָה לְהוֹצִיא עָמוּד שָׁלֵם. אֶלָּא בִּשְׁבִיל לַחֲלוֹק כָּבוֹד לִירוּשָׁלַם הָיְתָה מוֹצִיאָה חֲצִי עָמוּד. הַכֹּהֲנִים לַעֲבוֹדָה וְהַלְוִיִּם לְדוּכָן וְיִשְׂרָאֵל מוֹכִיחִין עַל עַצְמָן שֶׁהֵן שְׁלוּחֵיהֶן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל.

תַּנֵּי רִבִּי שִׁמְעוֹן. הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵל וְשִׁיר מְעַכְּבִין אֶת הַקָּרְבָּן. רִבִּי אָבוּן בְּשֵׁם רִבִּי לָעְזָר. טַעֲמֵיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן. כָּל הַקָּהָל מִשְׁתַּחֲוִים. אֵילּוּ יִשְׂרָאֵל. וְהַשִּׁיר מְשׁוֹרֵר אֵילּוּ הַלְוִיִּם. וְהַחֲצֹצְרוֹת מַחְצְצְרִים אֵילּוּ הַכֹּהֲנִים. עַד לְכְלוֹת הָעוֹלָה. הַכֹּל מְעַכְּבִין אֶת הַקָּרְבָּן. רִבִּי תַּנְחוּמָא בְשֵׁם רִבִּי לָעְזָר שָׁמַע לָהּ מִן הָדָא. וְאָתְּנָה אֶת הַלְוִיִּם נְתוּנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵילּוּ הַלְוִיִּם. לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵילּוּ הַכֹּהֲנִים. וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זֶה הַשִּׁיר. וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגֶשֶׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקּוֹדֶשׁ. אֵילּוּ יִשְׂרָאֵל.

מְנַיִין שֶׁהַשִּׁיר קָרוּי כַּפָּרָה. חִינְנָה אֲבוֹי דְּבַר נָטָה בְשֵׁם רִבִּי בְּנָיָה. לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זֶה הַשִּׁיר. מְנַיִין שֶׁהַשִּׁיר מְעַכֵּב. רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא רִבִּי שִׁמְעוֹן

בּוּלְוָוטָה בְּשֵׁם רִבִּי חֲנִינָה. לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זֶה הַשִּׁיר.

רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא רִבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. שְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת כְּהוּנָּה הֶעֱמִיד מֹשֶׁה. אַרְבַּע מִשֶּׁלְאֶלְעָזָר וְאַרְבַּע מִשֶּׁלְאִיתָמָר. עַד שֶׁעָמַד דָּוִד וּשְׁמוּאֵל הָרוֹאֶה וְהוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם עוֹד שְׁמוֹנָה. אַרְבַּע מִשֶּׁלְאֶלְעָזָר וְאַרְבַּע מִשֶּׁלְאִיתָמָר. וּבִיקְּשׁוּ לְהוֹסִיף עוֹד שְׁמוֹנָה וְלַעֲשׂוֹתָן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה. וּמָצְאוּ מִשֶּׁלְאֶלְעָזָר וְלֹא מָצְאוּ מִשֶּׁלְאִיתָמָר. הָדָא הוּא דִכְתִיב וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אֶלְעָזָר רַבִּים לָרָאשֵׁי הַגְּבָרִים מִן בְּנֵי אִיתָמָר וגו'. רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא רִבִּי חוּנָה רַבָּה דְּצִיפּוֹרִין בְּשֵׁם רִבִּי יוֹחָנָן. בֵּית אָב אֶחָד בֵּית אָב אֶחָד אֶחוּז לְאֶלְעָזָר. שֶׁנִּיתּוֹסָף לוֹ בָּתֵּי אָבוֹת אֲחֵרִים וְאָחוּז אָחוּז לְאִיתָמָר. מַה שֶׁתָּפַס תָּפַס. רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה. לְחֵזִיר שִׁבְעָה עָשָׂר. שֶׁחָזַר הַמַּחְזוֹר לְאֶלְעָזָר.

לַעֲשׂוֹתָן עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ אֵין אַתְּ יָכוֹל. דִּכְתִיב הֵמָּה יִסַּד דָּוִד וּשְׁמוּאֵל הָרוֹאֶה בֶּאֱמוּנָתָם. אוֹמָנוּת גְּדוֹלָה הָיְתָה שָׁם. שֶׁאֵין מִשְׁמַר נוֹטֵל וְשׁוֹנֶה בִּשְׁדֶה אֲחוּזָה עַד שֶׁיִּטּוֹל חֲבֵירוֹ. אָמַר רִבִּי אַבָּהוּ. חִישַּׁבְתִּים שֶׁאֵין מִשְׁמַר נוֹטֵל וְשׁוֹנֶה בִּשְׁדֶה אֲחוּזָה עַד שֶׁיִּטּוֹל חֲבֵירוֹ.

אַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת עָלוּ מִן הַגּוֹלָה. יְדַעְיָה חָרִים פַּשְׁחוּר וְאִמֵּר. וְהִתְנוּ עִמָּהֶן הַנְּבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן שֶׁאֲפִילוּ יְהוֹיָרִיב עוֹלֶה מִן הַגּוֹלָה שֶׁלֹּא יִדְחֶה אֶת הַמִּשְׁמָר שֶׁלְּפָנָיו אֶלָּא יֵיעָשֶׂה טְפֵילָה לוֹ. וְעָמְדוּ הַנְּבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן וְעָשׂוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע גּוֹרָלוֹת וְהִטִּילוּם בְּקַלְפִּי. וּבָא יְדַעְיָה וְנָטַל חָמֵשׁ וְהוּא חֲרֵי שֵׁשׁ. וּבָא חָרִים וְנָטַל חָמֵשׁ וְהוּא חֲרֵי שֵׁשׁ. [וּבָא פַּשְׁחוּר וְנָטַל חָמֵשׁ וְהוּא חֲרֵי שֵׁשׁ. וּבָא אִימֵּר וְנָטַל חָמֵשׁ וְהוּא חֲרֵי שֵׁשׁ.] וְהִתְנוּ עִמָּהֶן הַנְּבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן שֶׁאֲפִילוּ יְהוֹיָרִיב עוֹלֶה מִן הַגּוֹלָה שֶׁלֹּא יִדְחֶה אֶת הַמִּשְׁמָר שֶׁלְּפָנָיו אֶלָּא יֵיעָשֶׂה טְפֵילָה לוֹ. וְעָמְדוּ רָאשֵׁי מִשְׁמָרוֹת וְעָשׂוּ עַצְמָן בָּתֵּי אָבוֹת. וְיֵשׁ מִשְׁמָר שְׁהָיָה בוֹ חֲמִשָּׁה שִׁשָּׁה שִׁבְעָה שְׁמוֹנָה תִּשְׁעָה. מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ חֲמִשָּׁה שְׁלֹשָׁה מַקְרִיבִין שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁנַיִם מַקְרִיבִין אַרְבָּעָה יָמִים. מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ שִׁשָּׁה חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין חֲמִשָּׁה יָמִים וְאֶחָד מַקְרִיב שְׁנֵי יָמִים. מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ שִׁבְעָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַקְרִיב אֶת יוֹמוֹ. מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ שְׁמוֹנָה שִׁשָּׁה יָמִים מַקְרִיבִין שִׁשָּׁה וּשְׁנַיִם מַקְרִיבִין יוֹם אֶחָד. מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ תִּשְׁעָה חֲמִשָּׁה יָמִים וְאַרְבַּע מַקְרִיבִין שְׁנֵי יָמִים. וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁקִּבְּעוּ עַצְמָן לְעוֹלָם. מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בַּשַּׁבָּת הָיָה בַּשַּׁבָּת לְעוֹלָם. בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָיָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְעוֹלָם. וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִין עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר. וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהָיוּ מַגְרִילִין עַל כָּל שַׁבּוּעַ וְשַׁבּוּעַ.

רִבִּי חֲנִינָה מַמְנֵי תִּרִין מִינּוּיִין. אֵין חֲנוּן כְּדֵיי הֵיוּ מִתְקַיְימִין. וְאֵין לָא חֲנוּן מִסְתַּלְקִין. מִדְּדָמָךְ פְּקִיד לְבֶרְיהּ. אֲמַר. לָא תַּעֲבִיד כֵּן אֶלָּא מְנִי כוּלְּהוֹן כְּחָדָא. וּמְנִי לְרִבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָה בְּרֹאשָׁה. וְלָמָּה לָא מְנִיתֵיהּ הוּא. אָמַר רִבִּי דְּרוֹסָה. בְּגִין דְּצַוָּוחִין עֲלוֹיִי צִיפּוֹרָאֵי. וּבְגִין צְוָוחָה עָבְדִין. אָמַר רִבִּי לָעְזָר בֵּירִבִּי יוֹסֵה. עַל שֶׁהִשִּׁיבוּ טַעַם בָּרַבִּים. רִבִּי חֲנָה יְתִיב מַתְנֵי. וְזָכְרוּ פְלִיטֵיהֶם אוֹתִי וְהָיוּ אֶל הֶהָרִים כְּיוֹנֵי הַגֵּאָיוֹת כּוּלָּם הוֹמִיּוֹת. אֲמַר לֵיהּ. הוֹמוֹת. אֲמַר לֵיהּ. הֵן קָרִיתָהּ. אֲמַר לֵיהּ. קֶדֶם רַב הַמְנוּנָא דְּבָבֶל. אֲמַר לֵיהּ. כַּד תִּיחוֹת לְתַמָּן אֱמוֹר לֵיהּ דִּמְנָיְתָךְ חֲכִים. וְיֵדַע דְּלָא מִיתְמַנִּי בְּיוֹמוֹי. מִן דְּדָמָךְ בָּעָא בְּרֵיהּ מַמְנִיתֵיהּ וְלָא קְבִיל עֲלֵיהּ מִתְמַנְיָיא. אֲמַר. לֵית אֲנָא מְקַבֵּל עָלַי מִתְמַנְיָיא עַד זְמַן דִּתְתַמְנֵי רִבִּי פַּס דְּרוֹמָא קָמַיי. וַהֲוָה תַמָּן חַד סָב. אֲמַר. אִין חֲנִינָה קָדֳמַיי אֲנָא תִינְיָין. אִין רִבִּי פַּס דְּרוֹמָיָא קָדֳמַיי אֲנָא תִינְיָין. וּקְבִיל עֲלוֹי רִבִּי חֲנִינָה מִיתְמַנְיָיא תְּלִיתָאי.

אָמַר רִבִּי חֲנִינָה. זָכִית מַאֲרָכָה יוֹמִין. אִין בְּגִין הָדָא מִילְתָא לֵית אֲנָא יָדַע. אִין בְּגִין דַּהֲוִית סְלִיק מִן טִיבֶּרְיָא לְצִיפּוֹרִין. [וַהֲוִינָא] עָקִים אִיסְרָטִין מֵיעוֹל מִישְׁאוֹל בִּשְׁלָמֵיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָא בְּעֵין תִּינָה לֵית אֲנָא יָדַע.

שְׁמוּאֵל וְאִילֵּין דְּבֵית שִׁילֹא חֲווֹן שְׁאָלִין בִּשְׁלָמֵיהּ דִּנְשַׁיָּא בְּכָל יוֹם. וַהֲווֹן אִילֵּין דְּבֵית שִׁילֹה עָלִין קָדֳמֵי וְיָתְבִין קָדֳמֵי. פָּלְגוֹן אִיקָר לִשְׁמוּאֵל וְאַייתִיבוּנֵיהּ קָדֳמֵי. עָאַל רַב לְתַמָּן וּפְלַג לֵיהּ שְׁמוּאֵל אִיקָר [וְאוֹתְבִינֵיהּ קָדֳמֵי.] אָמְרִין אִילֵּין דְּבֵית שִׁילֹה. אֲנַן תִּינְיָנִין אֲנַן. וּקְבִיל עֲלוֹיי שְׁמוּאֵל מֵיתַב תְּלִיתָאי.

שְׁלֹשָׁה סְפָרִים מָצְאוּ בָעֲזָרָה. סֵפֶר מְעוֹנִי. וְסֵפֶר זַעֲטוּטִי. וְסֵפֶר הֵיא. בְּאֶחָד מָצְאוּ כָתוּב מְעוֹן אֱלֹהֵי קֶדֶם. וּבִשְׁנַיִם כָּתוּב מְעוֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם. וְקִיְימוּ שְׁנַיִם וּבִיטְלוּ אֶחָד. בְּאֶחָד מָצְאוּ כָתוּב וַיִּשְׁלַח אֶת זַעֲטוּטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבִשְׁנַיִם כָּתוּב וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְקִיְימוּ שְׁנַיִם וּבִיטְלוּ אֶחָד. בְּאֶחָד מָצְאוּ כָתוּב תֵּשַׁע הֵיא. וּבִשְׁנַיִם כָּתוּב אַחַת עֶשְׂרֵה הִיא וְקִיְימוּ שְׁנַיִם וּבִיטְלוּ אֶחָד.

אָמַר רִבִּי לֵוִי מִגִּילַּת יוּחֲסִין מָצְאוּ בִירוּשָׁלַם וְכָתוּב בָּהּ. הִלֵּל מִן דָּוִד. בֶּן יָצָף מִן דָּאָסָף. בֶּן צִיצִית הַכֶּסֶת מִן דָּאַבְנֵר. בֶּן קוּבִיסִין מִן דְּאַחְאָב. בֶּן כַּלְבָּא שָׁבוּעַ מִן דָּכָלֵב. רִבִּי יַנַּיי מִן דְּעֵלִי מִן יְהוּדָה מִן צִיפּוֹרִין. רִבִּי חִיָּיה רַבָּה מִבְּנֵי שְׁפַטְיָה בֶּן אֲבוּטָל. רִבִּי יוֹסֵי בֵּירִבִּי חַלַפְתָּא מִבְּנֵי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב. רִבִּי נְחֶמְיָה מִן נְחֶמְיָה הַתִּרְשָׁתָא.

[תַּנֵּי.] סֵדֶר הֶסֵּב. בַּזְּמַן שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִיטוֹת הַגְּדוֹל שֶׁבָּהֶן [עוֹלֶה] מֵיסַב בְּרֹאשׁ הָעֶלְיוֹנָה. וְהַשִּׁינִי לוֹ לְמַטָּה מִמֶּנּוּ. בַּזְּמַן שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ מִיטוֹת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן עוֹלֶה וּמֵיסַב בְּרֹאשׁ הָאֶמְצָעִית. וְהַשִּׁינִי לוֹ לְמַעְלָה וְהַשְּׁלִישִׁי לוֹ לְמַטָּה הֵימֶנּוּ. וְכֵן מְסַדְּרִין וְהוֹלְכִין. אָמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק. אָבוֹת דֶּרֶךְ הֶסֵּב הֵן קְבוּרִין.

רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא בְּשֵׁם רִבִּי יָסָא. לְעוֹלָם אֵין הָעוֹלָם עוֹמֵד אֶלָּא עַל הַקָּרְבָּנוֹת. תַּמָּן תַּנִּינָן. שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מִשְּׁיָרֵי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. הוּא הָיָה אוֹמֵר. עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד. עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים. וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד. וָאֲשִׁים דְּבָרַיי בְּפִיךְ. זוֹ תוֹרָה. וּבְצֵל יָדַי כִּסִּיתִיךְ. זוֹ גְמִילוּת חֲסָדִים. לְלַמְּדָךְ שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא עָסוּק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים זָכָה לֵישֵׁב בְּצִילוֹ שֶׁלְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. הָדָא הִיא דִכְתִיב מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן. לִנְטוֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסוֹד אָרֶץ. אֵילּוּ הַקָּרְבָּנוֹת. וְלֵאמוֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה. אֵילּוּ יִשְׂרָאֵל. אָמַר רִבִּי חִינְנָא בַּר פָּפָּא. חִיזְּרוּנוּ עַל כָּל

הַמְקָרֵא וְלָא מָצֵאנוּ שֶׁנִּקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל צִיּוֹן עַמִּי אָתָּה. תַּמָּן תַּנִּינָן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר. עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד. עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם. וּשְׁלָשְׁתָּן דָּבָר אֶחָד הֵן. נַעֲשֶׂה הַדִּין נַעֲשֶׂה אֱמֶת. נַעֲשֶׂה אֱמֶת נַעֲשֶׂה שָׁלוֹם. אָמַר רִבִּי מָנָא. וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד. אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם.

ג משנה: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן קוֹרִין בְּרֵאשִׁית וְיִהִי רָקִיעַ. בַּשֵּׁנִי יְהִי רָקִיעַ יִקָּווּ הַמַּיִם. בַּשְּׁלִישִׁי יִקָּווּ הַמַּיִם יְהִי מְאוֹרוֹת. בָּרְבִיעִי יְהִי מְאוֹרוֹת יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם. בַּחֲמִישִׁי יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם וְתוֹצֵא הָאָרֶץ. בַּשִּׁשִּׁי וְתוֹצֵא הָאָרֶץ וַיְכוּלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. פָּרָשָׁה גְּדוֹלָה קוֹרִין אוֹתָהּ בִּשְׁנַיִם וְהַקְּטַנָּה בְּיָחִיד. בַּשַּׁחֲרִית וּבַמּוּסָף וּבַמִּנְחָה נִכְנָסִין וְקוֹרִין עַל פִּיהֶן כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע. עֶרֶב שַׁבָּת בַּמִּנְחָה לֹא הָיוּ נִכְנָסִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת: כָּל יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַלֵּל אֵין בּוֹ מַעֲמָד שַׁחֲרִית. קָרְבַּן מוּסָף אֵין בּוֹ נְעִילָה. וְקָרְבַּן עֵצִים אֵין בּוֹ מִנְחָה דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי כָּךְ הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה קָרְבַּן מוּסָף אֵין בּוֹ מִנְחָה וְקָרְבַּן עֵצִים אֵין בּוֹ נְעִילָה. חָזַר רַבִּי עֲקִיבָה לְהֵיוֹת שׁוֹנֶה כְּדִבְרֵי בֶן עַזַּאי:

הלכה: רַב חוּנָּה אָמַר. שִׁלְשָׁה קְרוּיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה לֹא יִפְחֲתוּ מֵעֲשָׂרָה פְּסוּקִים. חִזְקִיָּה אָמַר. כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּיבְּרוֹת. וְהָא תַּנִּינָן. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בְּרֵאשִׁית וְיִהִי רָקִיעַ. וְהָא לֵית בְּהוֹן אֶלָּא תְּמַנְיָיא. רִבִּי אִידִי אָמַר. אִיתְפַּלְגוֹן כְּהָנָא וַאֲסָא. חַד אָמַר. חוֹזֵר. וְחוֹרָנָה אָמַר. חוֹתֵךְ. מָאן דְּאָמַר. חוֹזֵר. חוֹזֵר שְׁנֵי פְסוּקִים. מָאן דְּאָמַר. חוֹתֵךְ. וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר פָּסוּק בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְהָא תַּנִּינָן. בַּשֵּׁנִי יְהִי רָקִיעַ יִקָּווּ הַמַּיִם. חַד אָמַר. חוֹזֵר. וְחוֹרָנָה אָמַר. חוֹתֵךְ. מָאן דְּאָמַר. חוֹזֵר. חוֹזֵר שְׁנֵי פְסוּקִין. מָאן דְּאָמַר. חוֹתֵךְ. אֲפִילּוּ חוֹתֵךְ לֵית בֵּיהּ. הֵתִיב רִבִּי פִּלִיפָּה בַּר פְּרִיטָה קוֹמֵי רִבִּי זְעוּרָה. וַהֲרֵי פָּרָשַׁת עֲמָלֵק. אָמַר לֵיהּ. שַׁנְיָיה הִיא. שֶׁהוּא סִדְרוֹ שֶׁלְיוֹם. הֵתִיב רִבִּי לָעְזָר בַּר מְרוֹם קוֹמֵי רִבִּי יוֹנָה. וְהָא תַּנִּי. הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא לֹא יִפְחוֹת מֵעֶשְׂרִים וְאֶחָד פְּסוּקִים.

תַּנֵּי. אַנְשֵׁי מִשְׁמָר הָיוּ מִתְעַנִּים בְּכָל יוֹם. בַּשֵּׁנִי הָיוּ מִתְעַנְּיִן עַל מַפְרְשֵׁי יַמִּים. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם. בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ מִתְעַנְּיִן עַל יוֹצְאֵי דְרָכִים. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם. בָּרְבִיעִי הָיוּ מִתְעַנְּיִן עַל הַתִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא תַּעֲלֶה אַסְכָּרָה לְתוֹךְ פִּיהֶם. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאוֹרוֹת. מְאוֹרוֹת כָּתוּב. בַּחֲמִישִׁי הָיוּ מִתְעַנְּיִן עַל הַמְעוּבָּרוֹת שֶׁלֹּא יַפִּילוּ וְעַל הַמֵּינִיקוֹת שֶׁלֹּא יָמוּתוּ בְּנֵיהֶן. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. תַּנֵּי. לֹא הָיוּ מִתְעַנְּיִן לֹא בָּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִפְּנֵי כְבוֹד שַׁבָּת. תַּנֵּי. סַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה הָיְתָה מִתְעַנָּה עִמָּהֶן. וְסַנְהֶדְרִין יְכוֹלָה לְהִתְעַנּוֹת בְּכָל יוֹם. מְחַלְּקִין הָיוּ עַצְמָן עַל בָּתֵּי אָבוֹת. וְאֵין מִתְעַנְּיִן עַל שְׁנֵי דְבָרִים כְּאַחַת. מִן הָדָא. וְנָקוּמָה וְנַבְקְשָׁה מֵאֱלֹהֵינוּ עַל זֹאת. אָמַר רִבִּי תַּנְחוּמָה. לֹא מִן הָדָא אֶלָּא מִן הָדָא. וְרַחֲמִין לְמִיבְעֵי מִן קֳדָם אֱלָהּ שְׁמַיָּא עַל רָזָא דְּנָא. רִבִּי חַגַּיי בְּשֵׁם רִבִּי זְעוּרָה. שֶׁאִם הָיוּ שְׁנֵי דְבָרִים. כְּגוֹן עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְגוֹבַיי. מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן. רִבִּי חַגַּיי כַּד דַּהֲוָה נְפַק לְתַעֲנִיתָא הֲוָה אָמַר קוֹמֵיהוֹן. אָחֵינָן. אַף עַל גַּב דְּאִית בְּלִיבֵּינָן עֲקִין אֶלָּא לָהֶן דַּאֲתֵינָן.

מַתְנִיתָא דְרִבִּי מֵאִיר. דְּרִבִּי מֵאִיר אָמַר. מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין. בְּרַם כְּרַבָּנָן. מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין מִתְפַּלְּלִין וְהוֹלְכִין לָהֶן. הָא מוּסָף יֵשׁ בּוֹ. מַתְנִיתָא דְרִבִּי מֵאִיר. דְּרִבִּי מֵאִיר אָמַר. מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין. אִית תַּנֵּי תַּנֵּי וּמַחֲלַף. רִבִּי אָחָא בְּשֵׁם רִבִּי יָסָא כְּמַתְנִיתָן. אָמַר רִבִּי סִימוֹן סוּכְרָא דְקִיסָּא טָרַד. אָמַר רִבִּי מָנָא. מִפְּנֵי סְעוּדוֹת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. אָמַר רִבִּי לָעְזָר. עַל שֵׁם כָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵירוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבֵירוֹ.

קָרְיָא מְסַיֵּעַ לְרִבִּי יוֹחָנָן וַיְהִי מִמָּחֳרַת הַחוֹדֶשׁ הַשֵּׁינִי. אֵין תִּימַר. תְּרֵין יַרְחִין הֲווֹן. וְהָא כְתִיב מַדּוּעַ לֹא בָא בֶן יִשַׁי גַּם תְּמוֹל גַּם הַיּוֹם אֶל הַלָּחֶם. אָמַר רִבִּי חִיָּיא בַּר בָּא. רִבִּי יוֹחָנָן מְפַקֵּד לִכְנִישְׁתָּא דְכוּפְרָא. סַבּוֹן מֵיעוֹל עַד דּוּ אִימְמָא וְאַתּוּן אָמְרִין זְמַנּוֹ וְעִיבּוּרוֹ.

ד משנה: זְמַן עֲצֵי כֹהֲנִים וְהָעָם תִּשְׁעָה. בְּאֶחָד בְּנִיסָן בְּנֵי אֶרַח בֶּן יְהוּדָה. בְּעֶשְׂרִים בְּתַמּוּז בְּנֵי דָוִד בֶּן יְהוּדָה. בַּחֲמִשָּׁה בְאָב בְּנֵי פַרְעֹשׁ בֶּן יְהוּדָה. בְּשִׁבְעָה בּוֹ בְּנֵי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב. בְּעֲשָׂרָה בּוֹ בְּנֵי סְנָאָה בֶּן בִּנְיָמִין. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּנֵי זַתּוּאֵל בֶּן יְהוּדָה וְעִמָּהֶם כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְכָל מִי שֶׁטָּעָה בְּשִׁבְטוֹ בְּנֵי גוֹנְבֵי עֲלֵי בְּנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת. בְּעֶשְׂרִים בּוֹ בְּנֵי פַּחַת מוֹאָב בֶּן יְהוּדָה. בְּעֶשְׂרִים בֶּאֱלוּל בְּנֵי עָדִין בֶּן יְהוּדָה. בְּאֶחָד בְּטֵבֵת שָׁבוּ בְנֵי פַרְעֹשׁ שְׁנִיָּה. בְּאֶחָד בְּטֵבֵת לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד שֶׁהָיָה בּוֹ הַלֵּל וְקָרְבַּן מוּסָף וְקָרְבַּן עֵצִים:

הלכה: מָה רָאָה זְמַן עֲצֵי כֹהֲנִים וְהָעָם לִהְיוֹתָן. אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹלָה לֹא מָצְאוּ עֵצִים בַּלִּישְׁכָּה. וְעָמְדוּ אֵילּוּ וְנִתְנַדְּבוּ עֵצִים מִשֶּׁלְעַצְמָן וּמְסָרוּם לַצִּיבּוּר וְקָרְבוּ מֵהֶן קָרְבְּנוֹת צִיבּוּר. וְהִתְנוּ עִמָּהֶן הַנְּבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן שֶׁאֲפִילּוּ לִשְׁכָּה מְלֵיאָה עֵצִים [שֶׁיִּהְיוּ מְבִיאִין מֵעַצְמָן.] וְעָמְדוּ אֵילּוּ וְנִתְנַדְּבוּ עֵצִים מִשֶּׁלְעַצְמָן. שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּן מִתְקָרֵב אֶלָּא מִשֶּׁלָּהֶן תְּחִילָּה. אָמַר רִבִּי אָחָא. דְּרִבִּי יוֹסֵה הִיא. דְּרִבִּי יוֹסֵה הִיא. אַף הָרוֹצֶה מִתְנַדֵּב שׁוֹמֵר חִנָּם. רִבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רִבִּי אִילָא. דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. מַה פְלִיגִין. בְּגוּפוֹ שֶׁלְקָרְבָּן. אֲבָל בְּמַכְשִׁירֵי קָרְבָּן כָּל עַמָּא מוֹדֵיי שֶׁהוּא מִשְׁתַּנֶּה [מִן] קָרְבָּן יָחִיד (מִקָּרְבַּן) [לְקָרְבַּן] צִיבּוּר. תַּנֵּי. אִשָּׁה שֶׁעָשָׂת כֵּתוֹנֶת לִבְנָהּ צְרִיכָה לִמְסוֹר לְצִיבּוּר. אָמַר רִבִּי אָחָא. דְּרִבִּי יוֹסֵי הִיא. דְּרִבִּי יוֹסֵי אָמַר. אַף הָרוֹצֶה מִתְנַדֵּב שׁוֹמֵר חִנָּם. רִבִּי יָסָא בְּשֵׁם רִבִּי אִילָא. דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. מַה פְלִיגִין. בְּגוּפוֹ שֶׁלְקָרְבָּן. אֲבָל בְּמַכְשִׁירֵי קָרְבָּן כָּל עַמָּא מוֹדֵיי שֶׁהוּא מִשְׁתַּנֶּה [מִ]קָּרְבַּן יָחִיד (מִקָּרְבַּן) [לְקָרְבַּן] צִיבּוּר. מַתְנִיתָא פְלִיגָא עַל רִבִּי יוֹסֵי. אוֹתָן הַיָּמִים נוֹהֲגִין בָּהֶן בִּשְׁעַת קָרְבָּן וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת קָרְבָּן. רִבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר. אֵינָן נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּשְׁעַת קָרְבָּן. וְעוֹד מִן הָדָא דְתַנֵּי. אָמַר רִבִּי לָעְזָר בֵּירִבִּי יוֹסֵי. אָנוּ הָיִינוּ מִבְּנֵי סְנָאָה בֶּן בִּנְיָמִן. וְחָל תִּשְׁעָה בְאָב לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת. וְדָחִינוּ אוֹתוֹ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְהָיוּ מִתְעַנְּיִן וְלֹא מַשְׁלִימִין.

מָהוּ בְּנֵי גוֹנְבֵי עֲלֵי בְּנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת. אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט פְּרֶסְדָּאוֹת עַל הַדְּרָכִים לֹא הָיוּ מַנִּיחִין אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַם. כָּל מִי שֶׁהָיָה כָּשֵׁר וְיֵרֵא חֵט בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר הָיָה מֵבִיא אֶת בִּכּוּרָיו וְנוֹתְנָן לְתוֹךְ הַסָּל וּמְחַפֶּה אוֹתָן קְצִיעוֹת וְנוֹטֵל אֶת הָעֶלְי וְנוֹתֵן אֶת הַסָּל עַל כְּתֵיפוֹ וְנוֹטֵל אֶת הָעֶלְי בְּיָדוֹ. וְכֵיוָן שֶׁהָיָה מַגִּיעַ בְּאוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ. לְאֵיכָן אַתָּה הוֹלֵךְ. וְהוּא אוֹמֵר לוֹ. אֵינִי הוֹלֵךְ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מִעַט קְצִיעוֹת הַלָּלוּ כִּפּוֹת אֶחָד שֶׁלְּדְבֵילָה בָּעֶלְי הַזֶּה שֶׁבְּיָדִי. וְכֵיוָן שֶׁהָיָה עוֹבֵר אֶת אוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר הָיָה מְעַטְּרָן וּמַעֲלֶה אוֹתָן לִירוּשָׁלַם. מָהוּ אוֹמֵר בְּנֵי סַלְמַיי הַנְּתִיצָתִי. אֶלָּא כָּל מִי שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב עֲצִים וּגְיזִירִים לַמַּעֲרָכָה הָיָה מֵבִיא עֵצִים וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין שְׁלָבִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין סוּלָּם וְנוֹתְנָן עַל כְּתֵיפָיו. וְכֵיוָן שֶׁהָיָה מַגִּיעַ לְאוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר הָיָה אוֹמֵר לוֹ. לְאֵיכָן אַתָּה הוֹלֵךְ. וְהוּא אוֹמֵר לוֹ. אֵינִי הוֹלֵךְ אֶלָּא לְהָבִיא שְׁנֵי גוֹזָלוֹת הַלָּלוּ מִן הַשּׁוֹבָךְ זֶה שֶׁלְּפָנַי בְּסוּלָּם הַזֶּה שֶׁעַל כְּתֵיפַיי. וְכֵיוָן שֶׁהָיָה עוֹבֵר אֶת אוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר הָיָה מְפָרְקָן וּמַעֲלֶה אוֹתָן לִירוּשָׁלַם. עַל יְדֵי שֶׁנָּתְנוּ אֶת נַפְשָׁם לַמִּצְוֹת זָכוּ לִקְנוֹת שֵׁם טוֹב בָּעוֹלָם. וַעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר זֵיכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה.

ה משנה: חֲמִשָּׁה דְבָרִים אֵירְעוּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז וַחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁעָה בְאָב. בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת וּבָטַל הַתָּמִיד וְהוֹבְקְעָה הָעִיר וְשָׂרַף אַפּוֹסְטוֹמוֹס אֶת הַתּוֹרָה וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל. בְּתִשְׁעָה בְאָב נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ וְחָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשְּׁנִיָּה וְנִלְכְּדָה בֶּיתָר וְנֶחְרְשָׁה הָעִיר.

הלכה: כָּתוּב וַיִּשְׁפֹּן כְּבוֹד יי עַל הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיַּעַל מֹשֶׁה. שְׁבִיעִי שֶׁהוּא לַאֲחַר הַדִּיבְּרוֹת וּתְחִילָה לָאַרְבָּעִים. אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה. אַרְבָּעִין יוֹמִין אֲנָא מֵיעֲבַד בְּטוּרָא כֵּיוָן שְׁהוּגְיַע יוֹם אַרְבָּעִים וְלֹא בָא. מִיַּד וַיַּרְא הָעָם כִּי בוֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר. וְכֵיוָן שְׁהוּגְיַע שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלֹא בָא. מִיַּד וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ וגו׳. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֶךְ רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ וגו׳. וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בְּרֵעֹה וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה. אָמַר מֹשֶׁה. אָדָם שֶׁהוּא עָתִיד לְהַנְהִיג שְׁרָרָה עַל שִׁשִּׁים רִיבּוֹא אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהַבְחִין בֵּין קוֹל לְקוֹל. וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שׁוֹמֵעַ. אָמַר רִבִּי יָסָא. קוֹל קִילּוּס עֲבוֹדָה זָרָה אָנֹכִי שׁוֹמֵעַ. רִבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רִבִּי יָסָא. אֵין כָּל דּוֹר וָדוֹר שֶׁאֵין בּוֹ אוּנְקִי אַחַת מֵחֲטִיו שֶׁלְּעֶגֶל. וְיִהְי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת הָעֶגֶל וּמְחוֹלוֹת. רִבִּי חִלְקִיָּה בְּשֵׁם רִבִּי אָחָא. מִיכָּן שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם דָּן (עוּמְדוֹת) [אוּמְדוֹת]. דָּרַשׁ מֹשֶׁה מִקֹּל וָחוֹמֶר. מָה אִם פֶּסַח שֶׁהִיא מִצְוָה יְחִידִית נֶאֱמַר בּוֹ כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ. הַתּוֹרָה שֶׁכָּל הַמִּצְוֹות כְּלוּלוֹת בָּהּ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וַיִּחַר אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָיו אֶת הַלּוּחוֹת וַיְשַׁבֵּר אוֹתָם תַּחַת הָהָר. תַּנֵּי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ שֶׁיִּשְׁבְּרֵם. [שֶׁנֶּאֱמַר] וְאֶכְתֹּב עַל הַלּוּחוֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ. אָמַר לוֹ. יָפֶה עָשִׂיתָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רִבִּי יוֹנָתָן. הַלּוּחוֹת הָיוּ אוֹרְכָן שִׁשָּׁה טְפָחִים וְרָחְבָּן שְׁלֹשָׁה. וְהָיָה מֹשֶׁה תָּפוּשׁ בִּטְפָחַיִים וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּטְפָחַיִים וּטְפָחַיִים רֵיוַח בָּאֶמְצַע. כֵּיוָן שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה בִּיקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחוֹטְפָן מִיָּדוֹ שֶׁלְּמֹשֶׁה. וְגָבְרָה יָדוֹ שֶׁלְּמֹשֶׁה וְחָטְפָן מִמֶּנּוּ. הוּא שֶׁהַכָּתוּב מְשַׁבֵּחוֹ בַּסּוֹף וְאוֹמֵר וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה. יֵיא שְׁלָמָא עַל יָדָא דְגָבְרַת עַל מִינָא. רִבִּי יוֹנָתָן בְּשֵׁם רִבִּי יוֹסֵה בַּר אַבַּיי. [הַלּוּחוֹת] הָיוּ מְבֻקָּשִׁין לִפְרוֹחַ וְהָיָה מֹשֶׁה תּוֹפְשָׁן. [דִּכְתִיב] וָאֶתְפֹּשׂ בִּשְׁנֵי הַלּוּחוֹת. תַּנֵּי בְּשֵׁם רִבִּי נְחֶמְיָה. הַכְּתָב עַצְמוֹ פָּרַח. רִבִּי עֻזָּרָה בְּשֵׁם רִבִּי יְהוּדָה בֵּירִבִּי סִימוֹן. הַלּוּחוֹת הָיוּ מַשּׂאוּי אַרְבָּעִים סְאָה וְהַכְּתָב הָיָה סוֹבְלָן. כֵּיוָן שֶׁפָּרַח הַכְּתָב כָּבְדוּ עַל יָדָיו שֶׁלְּמֹשֶׁה וְנָפְלוּ וְנִשְׁתַּבְּרוּ.

וּבָטַל הַתָּמִיד. רִבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. בִּימֵי מַלְכוּת יָוָן הָיוּ מְשַׁלְּשְׁלִין לָהֶם שְׁתֵּי קוּפּוֹת שֶׁלְּזָהָב וְהָיוּ מַעֲלִין שְׁנֵי כְבָשִׂים. פַּעַם אַחַת שִׁילְּשְׁלוּ לָהֶם שְׁתֵּי קוּפּוֹת שֶׁלְּזָהָב וְהֶעֱלוּ לָהֶן שְׁנֵי גְדָיִים. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה הֵאִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עֵינֵיהֶם וּמָצְאוּ שְׁנֵי טְלָאִים בְּלִישְׁכַּת הַטְּלָאִים. עַל אוֹתָהּ הַשָּׁעָה הֵעִיד רִבִּי יְהוּדָה בֶּן אַבָּא עַל תָּמִיד שֶׁלְּשַׁחַר שֶׁקָּרַב בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת. וְאָמַר רִבִּי לֵוִי. אַף בִּימֵי מַלְכוּת הָרִשְׁעָה הַזֹּאת הָיוּ מְשַׁלְּשְׁלִין לָהֶן שְׁתֵּי קוּפּוֹת שֶׁלְּזָהָב וְהָיוּ מַעֲלִין לָהֶן שְׁנֵי גְדָיִים. וּבַסּוֹף שִׁילְּשְׁלוּ לָהֶם שְׁתֵּי קוּפּוֹת שֶׁלְּזָהָב וְהֶעֱלוּ לָהֶם שְׁנֵי חֲזִירִים. לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַגִּיעַ לְמַחֲצִית הַחוֹמָה עַד (שְׁנָּתַן) [שֶׁנִּנְעַץ] הַחֲזִיר וְקָפַץ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים פַּרְסָה. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה גָּרְמוּ הָעֲוונוֹת וּבָטַל הַתָּמִיד וְחָרַב הַבַּיִת.

תַּנֵּי רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי. עֲקִיבָה רִבִּי הָיָה דוֹרֵשׁ. כֹּה אָמַר יי צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְשְׂרָאֵל לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. צוֹם הָרְבִיעִי זֶה שְׁבָעָה עָשָׂר בַּתַּמּוּז. יוֹם שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת. וּבָטַל הַתָּמִיד. וְהוֹבְקְעָה הָעִיר. וְשָׂרַף אַפּוֹסְטוֹמוֹס אֶת הַתּוֹרָה. וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל. צוֹם הַחֲמִישִׁי. זֶה תִּשְׁעָה בְאָב. שֶׁבּוֹ חָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשְּׁנִיָּה. צוֹם הַשְּׁבִיעִי זֶה שְׁלִשָּׁה בַּתִּשְׁרֵי שֶׁנְּהֶרַג בּוֹ גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם. צוֹם הָעֲשִׂירִי. זֶה עֲשָׂרָה בַּטֵּבֵת. יוֹם שֶׁסָּמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרוּשָׁלַם.

וְהוֹבְקְעָה הָעִיר. כָּתוּב בְּתִשְׁעָה לַחוֹדֶשׁ הוֹבְקְעָה הָעִיר וְאַתְּ אָמַר הָכֵין. אָמַר רִבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִילַאי. קִילְקוּל חֶשְׁבּוֹנוֹת יֵשׁ כָּאן. הָדָא הִיא דִכְתִיב וַיְהִי בְּעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּאֶחָד לַחוֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יי אֵלַי לֵאמֹר. בֶּן אָדָם יַעַן אֲשֶׁר אָמְרָה צוֹר עַל יְרוּשָׁלַם הֶאָח. מָהוּ הֶאָח. אֵין תֵּימַר. בְּאֶחָד בְּאַב. עַדַיִין לָא נִשְׁרַף. אֵין תֵּימַר בְּאֶחָד בְּאֱלוּל. [בְּ]יוֹם וָלַיְלָה נִפַּק בַּלְדָּרָה מִן יְרוּשָׁלַם וְאָתֵי לְצוֹר. אֶלָּא קִילְקוּל חֶשְׁבּוֹנוֹת יֵשׁ כָּאן. רִבִּי יוֹחָנָן וְרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. לַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וּמְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹת. בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ. נִשְׁבָּה בִּנְךָ. וְנִתְקַלְקְלוּ חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו. אָמַר. יֵיעָשֶׂה זֶה רֹאשׁ לַחֶשְׁבּוֹנוֹת. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן

לָקִישׁ אָמַר. לַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וּמְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו. בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ. נִשְׁבָּה בִּנְךָ וְנִתְקַדֵּשׁ. אָמַר. יֵיעָשֶׂה זֶה רֹאשׁ לַחֶשְׁבּוֹנוֹת. רִבִּי מָנָא בָּעֵי. נִיחָא נִתְקַלְקְלוּ לְשֶׁעָבַר. דִּילְמָא לְהַבָּא. בֵּין כְּמָאן דְּאָמַר. בַּתִּשְׁעָה לַחוֹדֶשׁ. בֵּין כְּמָאן דְּאָמַר. בִּשְׁבָעָה עָשָׂר. [מַה בֵּינֵיהוֹן.] עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם מִיּוֹם שְׁהוֹבְקְעָה הָעִיר וְעַד יוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אָמַר רִבִּי אָבוּנָה. סִימָנָא מַקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רוֹאֶה. מָה הַלּוּז הַזֶּה מְשֻׁהוּא מוֹצִיא אֶת נִיצּוֹ וְעַד שֶׁהוּא גוֹמֵר אֶת פֵּירוֹתָיו עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם. כָּךְ מִיּוֹם שְׁהוֹבְקְעָה הָעִיר וְעַד יוֹם שֶׁחָרַב הַבַּיִת עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם. מָאן דְּאָמַר. בַּתִּשְׁעָה לַחוֹדֶשׁ. (בְּשִׁבְעָה עָשָׂר) [בְּאֶחָד] בְּאַב חָרַב הַבַּיִת. מָאן דְּאָמַר בְּשִׁבְעָה עָשָׂר. בְּתִשְׁעָה בְּאַב חָרַב הַבַּיִת.

תַּנֵּי רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי. עֲקִיבָה רִבִּי הָיָה דוֹרֵשׁ. כֹּה אָמַר יי צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי וגו׳. צוֹם הָרְבִיעִי זֶה שִׁבְעָה עָשָׂר בַּתַּמּוּז. יוֹם שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת. וּבָטַל הַתָּמִיד. וְהוֹבְקְעָה הָעִיר. וְשָׂרַף אַפּוֹסְטוֹמוֹס אֶת הַתּוֹרָה. וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל. צוֹם הַחֲמִישִׁי. זֶה תִּשְׁעָה בְאָב. שֶׁבּוֹ חָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשֵּׁנִיָּה. צוֹם הַשְּׁבִיעִי זֶה שְׁלִשָּׁה בַתִּשְׁרֵי. יוֹם שֶׁנֶּהֱרַג בּוֹ גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם. צוֹם הָעֲשִׂירִי. זֶה עֲשָׂרָה בַטֵּבֵת. שֶׁבּוֹ סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרוּשָׁלַם. הָדָא הִיא דִכְתִיב וַיְהִי דְבַר יי אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית בֶּעָשִׂירִי בַּעֲשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ לֵאמֹר בֶּן אָדָם כְּתָב לְךָ אֶת שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרוּשָׁלַם. וַאֲנִי אוֹמֵר. צוֹם הָעֲשִׂירִי זֶה חֲמִשָּׁה בַטֵּבֵת. יוֹם שֶׁבָּאָת שְׁמוּעָה לַגּוֹלָה. הָדָא הִיא דִכְתִיב וַיְהִי בְּ[ע]שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּחֲמִישִׁי בַּחֲמִשָּׁה לַחוֹדֶשׁ בִּגְלוּתֵינוּ בָּא אֵלַי הַפָּלִיט מִירוּשָׁלַם לֵאמֹר הוּכְּקָעָה הָעִיר. אֶלָּא שֶׁבִּיהוּדָה מִתְעַנִּין עַל הַמַּעֲשֶׂה. וּבַגָּלִיּוֹת עַל הַשְּׁמוּעָה. רִבִּי עֲקִיבָה דָּרַשׁ רִאשׁוֹן אַחֲרוֹן וְאַחֲרוֹן רִאשׁוֹן. וַאֲנִי דוֹרֵשׁ רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן אַחֲרוֹן. וַאֲנִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרֵי רִבִּי עֲקִיבָה.

וְשָׂרַף אַפּוֹסְטוֹמוֹס אֶת הַתּוֹרָה. אֵיכָן שְׂרָפָהּ. רִבִּי אָחָא אָמַר. בְּמַעֲבַרְתָּא דְּלוּד. וְרַבָּנִן אָמְרֵי. בְּמַעֲבַרְתָּא דְּטַרְלוֹסָה. וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל. אִית תַּנֵּי תַּנֵּי. הוּעֲמַד. מִאן דְּאָמַר הוּעֲמַד. צַלְמוֹ שֶׁלְמִנַשֶּׁה. מָאן דְּאָמַר. הֶעֱמִיד. צַלְמוֹ שֶׁלְאַפּוֹסְטוֹמוֹס. מִפְּנֵי מַה לֹא קָבְעוּ אוֹתוֹ תַּעֲנִית. חִינְנָא אָבוּי דְּרַב יַנַּטָה בְּשֵׁם רִבִּי בְּנָיָה. שֶׁלֹּא קִיבְּלוּ רוֹב צִיבּוּר עֲלֵיהֶם. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כָּל מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בָּזֶה חָזַר. וְכָל מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בָזֶה לֹא חָזַר. אָמַר רִבִּי לֵוִי. כָּתוּב אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם. וְאֵין מָאוֹר עֵינָיו שֶׁלָּאָדָם חוֹזֵר אֶלָּא לְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם.

הָדָא הִיא דִכְתִיב וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשִּׁינִית בַּחוֹדֶשׁ הַשֵּׁינִי בְּעֶשְׂרִים בַּחוֹדֶשׁ וגו׳. וְכָתוּב וַיִּסְעוּ מֵהַר יי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים. רִבִּי זְכַרְיָה חַתְנֵיהּ דְּרִבִּי לֵוִי. לְאִילֵּין טַלְיָיֵא דְּמִיתְפַּנְיֵי מִן סִיפְרָא וְנַפְקוּן לוֹן [בכ]פָּרֵיי. בּוֹ בַיּוֹם נִתְאַוּוּ תַּאֲוָה. עַד חוֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאַפְּכֶם. וּבְשִׁבְעַת יְמֵי מִרְיָם. וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. וּבְאַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל מְרַגְּלִים. וַיָּשׁוּבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם. וַיָּלִנוּ וַיָּבוֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וגו׳. אָתוֹן אַשְׁכְּחִינוֹן עָסְקִין בְּהִילּוּכוֹת חַלָּה וְעָרְלָה. אָמְרוּ לָהֶן. לְאָרֶץ אֵין אַתֶּם נִכְנָסִין וְאַתֶּם עֲסוּקִין בְּהִילּוּכוֹת חַלָּה וְעָרְלָה. מִיַּד וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הוּא. אָמַר לָהֶן. אַתֶּם בְּכִיתֶם לְפָנַי בְּכְיָיה שֶׁלְּתִפְלוּת. חַיַּי. עַתִּידִין אַתֶּם לִבְכּוֹת בְּכְיָיה שֶׁלְּמַמָּשׁ. בָּכוֹ תִבְכֶּה בַּלַּיְלָה. תַּנֵּי רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי. כָּתוּב וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בּוֹכֶה לְמִשְׁפְּחוֹתָיו וגו׳. עַל שֵׁשׁ עֲרָיוֹת שֶׁאָסַר לָהֶן מֹשֶׁה.

אָמַר לוֹן. אֲפִילּוּ כֵן מַה חֲמִיתוֹן. אָמְרוּן לֵיהּ. אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא. כָּל קֵירְוָוא דַּהֲוִינָן עָלִין תַּמָּן הֲוִינָן מַשְׁכַּחִין מֵתִין. אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. בַּטּוֹבָה שֶׁעָשִׂיתִי לָכֶם אֲמַרְתֶּם אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא. כָּל קֵירְיָיה דַּהֲווֹן עָלִין בָּהּ הֲוָה טָב קַרְתָּא מַיִית. עַד דַּהֲווֹן מִיטַּפְּלִין בֵּיהּ הֲווֹן מְיַילְלִין קַרְתָּא וְנַפְקִין לוֹן וּבַר נַשׁ לָא יָדַע בְּהוֹן. וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּאַמַּרְתוֹן וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיֵינוּ בְּעֵינֵיהֶם. יָדְעִין הֲוִיתוֹן מַה דַּהֲוִינָא עֲבַד לְכוֹן בְּאַפַּיְיהוֹן. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. דִּיבְּרוּ [דָּבָרִים] כְּלַפֵּי לְמַעְלָן. כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ. אָמְרוּ. כִּבְיָכוֹל אֲפִילּוּ לָא יְכִיל לְהוֹן. רִבִּי לֵוִי בְּשֵׁם רִבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָה. לְקוֹל הַמּוּלָה גְּדוֹלָה. לְקוֹל (הַמִּילָּה) [הַמּוּלָה] הַגְּדוֹלָה שֶׁאָמַרְתֶּם. הִצִּית אֵשׁ עָלֶיהָ וְרָעוּ דְּלִיּוֹתֶיהָ.

תַּנֵּי. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר. יוֹם שֶׁחָרַב הַבַּיִת הָיָה מוֹצָאֵי שַׁבָּת וּמוֹצָאֵי שְׁמִיטָּה וּמִשְׁמַרְתּוֹ שֶׁלִּיהוֹיָרִיב בְּתִשְׁעָה בְאַב. וְכֵן בַּשֵּׁינִי. בָּזֶה וּבָזֶה הָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִין עַל הַדּוּכָן וְאוֹמְרִין שִׁיר בְּלָא נְסָכִים. אָמַר לֵיהּ. נִישְׁמְעִינָהּ מִן הָדָא דְתַנֵּי. בָּזֶה וּבָזֶה הָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִין עַל הַדּוּכָן וְאוֹמְרִין וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם וגו׳. רִבִּי אַבָּהוּ אָמַר. אִיתְפַּלְגוֹן רִבִּי יוֹחָנָן וְרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. אוֹמְרִין שִׁיר בְּלָא נְסָכִים. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר. אֵין אוֹמְרִין שִׁיר בְּלָא נְסָכִים. הָתִיב רִבִּי יוֹחָנָן לְרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. וְהָתַנֵּי. בָּזֶה וּבָזֶה הָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן וְאוֹמְרִין וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם. אָמַר לֵיהּ רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. מָה אַתְּ שָׁמַע מִינָּהּ. אָמַר לֵיהּ. מְאַחַר שֶׁאִילּוּ נְסָכִים הָיוּ זְמַנּוּ שֶׁלְּשִׁיר הָיָה. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. שִׁירוֹ שֶׁל יוֹם. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר. שִׁירוֹ שֶׁל אֶתְמוֹל.

אָמַר רִבִּי לֵוִי. יְהוֹיָרִיב גַּבְרָה מֵירוֹן קַרְתָּה. מְסַרְבֵּיי. מְסַר בֵּייְתָא לִשְׁנָאֵיא. אָמַר רִבִּי בֶּרֶכְיָה. [יְהוֹיָרִיב] י״ה הֵרִיב עִם בָּנָיו עַל שֶׁמָּרוּ וְסָרְבוּ בוֹ יְדַעְיָה עָמוֹק צִיפּוֹרִים. יְדַע י״ה עִיצָּה עֲמוּקָה שֶׁבְּלִיבָּם וְהֶגְלָם לְצִיפּוֹרִין.

וְנִלְכְּדָה בֵּיתָתָר. רִבִּי הֲוָה דָרֵשׁ עֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָה עוֹבְדִין בְּבֵילַע יי וְלֹא חָמַל. וְרִבִּי יוֹחָנָן דָּרֵשׁ אַשִּׁיתִין. וְרִבִּי יוֹחָנָן יְתִיר עַל רִבִּי. אֶלָּא עַל יְדֵי דְּרִבִּי הֲוָה סָמִיךְ לְחֵרְבַּן בֵּית מוּקְדָּשָׁא הֲוָה תַּמָּן סַבִּין נְהִירִין וַהֲוָה דָרֵשׁ וְאִינּוּן בָּכֵיי וּמִשְׁתַּתְּקִין וְקַיְימִין לוֹן. תַּנֵּי. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה בֵּירִבִּי אִלְעַאי. בָּרוּךְ רִבִּי הָיָה דוֹרֵשׁ הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו. קוֹלוֹ שֶׁלְיַעֲקֹב צָווּח מִמָּה שֶׁעָשׂוּ לוֹ יָדָיו שֶׁלְעֵשָׂו בְּבֵיתְתָּר.

תַּנְיָ רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי. עֲקִיבָה רִבִּי הָיָה דוֹרֵשׁ דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב. דָּרַךְ כּוֹזְבָּא מִיַּעֲקֹב. רִבִּי עֲקִיבָה כַּד חֲזָה חֲמִי בַּר כּוֹזְבָּה חֲזָה אֲמַר. דֵּין הוּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא. אֲמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא. עֲקִיבָה. יַעֲלוּ עֲשָׂבִים בִּלְחָיֶיךָ (וְאַדַּיִין) [וַעֲדַיִין] בֶּן דָּוִד [לֹא] יָבֹא. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. קוֹל אַדְרְיָנוּס קַיְסָר הוֹרֵג בְּבֵיתְתֶּר שְׁמוֹנִים אֶלֶף רִיבּוֹא. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. שְׁמוֹנִים [אֶלֶף] זוּג שֶׁלְתּוֹקְעֵי קְרָנוֹת הָיוּ מַקִּיפִין אֶת בֵּיתְתֶּר. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מְמוּפֶּה עַל כַּמָּה חֲיָילוֹת. וְהָיָה שָׁם בֶּן כּוֹזְבָּה וְהָיָה לוֹ מָאתַיִם אֶלֶף מְטִיפֵי אֶצְבַּע. שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ לוֹ. עַד אֵימָתַי אַתָּה עוֹשֶׂה אֶת יִשְׂרָאֵל בַּעֲלֵי מוּמִין. אָמַר לָהֶן. וְכִי הֵיאַךְ אֶיפְשַׁר לְבוֹדְקָן. אָמְרוּ לוֹ. כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹכֵב עַל סוּסוֹ וְעוֹקֵר אֶרֶז מִן לְבָנוֹן לָא יְהֵא נִכְתָּב בְּאֵיסְרַטְיָא שֶׁלָּךְ. וְהָיוּ לוֹ מָאתַיִם אֶלֶף כָּךְ וּמָאתַיִם אֶלֶף כָּךְ. וְכַד דַּהֲוָה נָפֵק לְקָרָבָא הֲוָה אָמַר. רִיבּוֹנַיהּ דְּעָלְמָא. לֹא תִסְעוֹד וְלֹא תַ[כְסוֹף]. הֲלֹא אַתָּה אֱלֹהִים זְנַחְתָּנוּ וְלֹא תֵצֵא בְּצִבְאוֹתֵינוּ. שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּמֶחֱצָה עָשָׂה אַדְרְיָנוּס מַקִּיף עַל בֵּיתְתֶּר. וַהֲוָה רִבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי יוֹשֵׁב עַל הַשַּׁק וְעַל הָאֵפֶר וּמִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם וְאוֹמֵר. רִבּוֹן הָעוֹלָמִים. אַל תִּשֵּׁב בַּדִּין הַיּוֹם. אַל תִּשֵּׁב בַּדִּין הַיּוֹם. בְּעָא אַדְרְיָנוּס מֵיזַל לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ חַד כּוּתַיי. לָא תֵיזֵיל לָךְ. דַּאֲנָא חֲמִי מַה מֵיעֲבַד וּמַשְׁלִים לָךְ מִדִּינְתָא. עָאַל לֵיהּ מִן בַּיְבָא דְּמִדִּינְתָא. עָאַל וְאַשְׁכַּח רִבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי קָאִים מַצְלֵי. עֲבַד נַפְשֵׁיהּ לְחִישׁ לֵיהּ בְּגַו אוּדְנֵיהּ. חֲמוּנֵיהּ בְּנֵי מְדִינְתָא וְאַיְיתוּנֵיהּ גַּבֵּי בֶּן כּוֹזְבָּא. אָמְרוּן לֵיהּ. חֲמִינָן הָהֵן סַבָּא מִשְׁתָּעֵי לַחֲבִיבָךְ. אֲמַר לֵיהּ. מַה אָמְרַת לֵיהּ וּמַה אֲמַר לָךְ. אֲמַר לֵיהּ. [אִין] אֲנָא אֲמַר לָךְ מַלְכָּא קָטַל לִי. וְאִי לָא אֲנָא אֲמַר לָךְ אַתְּ קָטַל יָתִי. טַב לִי מַלְכָּא קָטַל יָתִי וְלָא אַתְּ. אֲמַר לֵיהּ. אֲמַר לִי דַּאֲנָא מַשְׁלִים מְדִינְתָא. אַתָּא גַּבֵּי רִבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי. אֲמַר לֵיהּ. מַה אֲמַר לָךְ הֲדֵין כּוּתַיָּא. אֲמַר לֵיהּ. לֹא כְלוּם. מָה אָמְרַת לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ. לֹא כְלוּם. יְהַב לֵיהּ חַד בְּעוּט וְקָטְלֵיהּ. מִיַּד יָצָאת בַּת קוֹל וְאָמְרָה. הוֹי רוֹעִי הָאֱלִיל עוֹזְבִי הַצֹּאן חֶרֶב עַל זְרוֹעוֹ וְעַל עֵין יְמִינוֹ זְרוֹעוֹ יָבֵשׁ תִּיבָשׁ וְעֵין יְמִינוֹ כָּהֹה תִכְהֶה. הֲרַגְתָּ אֶת רִבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי זְרוֹעָן שֶׁלְכָל יִשְׂרָאֵל וְעֵין יְמִינָם. לְפִיכָךְ זְרוֹעוֹ שֶׁלְאוֹתוֹ הָאִישׁ יָבוֹשׁ תִּיבָשׁ וְעֵין יְמִינוֹ כָּהֹה תִכְהֶה. מִיַּד נִלְכְּדָה בֵיתָּר וְנֶהֱרַג בֶּן כּוֹזְבָּה. אַתּוֹן טְעִינִין רִישֵׁיהּ גַּבֵּי אַדְרְיָנוּס. אֲמַר לוֹן. מָאן קָטַל הֲדֵין. אֲמַר לֵיהּ חַד כּוּתַיָּא. אֲנָא קְטַלְתֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ. חֲמִי לִי פְּטוּמֵיהּ. חֲמִי לֵיהּ פְּטוּמֵיהּ. אַשְׁכַּח חֲכִינָה כְּרֵיכָה עֲלוֹי. אֲמַר. אִלּוּלֵי אֱלָהָא דְּקָטְלֵיהּ מָאן הֲוָה יְכִיל קָטְלֵיהּ. וְקָרָא עֲלוֹי. אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם וַיי הִסְגִּרָם. וְהָיוּ הוֹרְגִין בָּהֶם וְהוֹלְכִין עַד שֶׁשָּׁקַע הַסּוּס בְּדָם עַד חוֹטְמוֹ. וְהָיָה הַדָּם מְגַלְגֵּל סְלָעִים מַשְׁאוּי אַרְבָּעִים סְאָה עַד שֶׁהָלַךְ הַדָּם בַּיָּם אַרְבַּעַת מִיל. אִם תֹּאמַר שֶׁהִיא קְרוֹבָה לַיָּם. וַהֲלֹא רְחוֹקָה מִן הַיָּם אַרְבָּעִים מִיל. אָמְרוּ. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מוֹחֵי תִינוֹקוֹת מָצְאוּ עַל אֶבֶן אַחַת. וּמָצְאוּ שָׁלֹשׁ קוּפּוֹת שֶׁלְקְצוּצֵי תְפִילִין שֶׁלְתֵּשַׁע תֵּשַׁע סְאִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים. תֵּשַׁע שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ סְאִין. תַּנְיָ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר. חֲמֵשׁ מֵאוֹת בָּתֵּי סוֹפְרִים הָיוּ בְּבֵיתְתֶּר. וְהַקָּטָן שֶׁבָּהֶן אֵין פָּחוּת מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת תִּינוֹקוֹת. וְהָיוּ אוֹמְרִים. אִם בָּאוּ הַשּׁוֹנְאִים עָלֵינוּ בַּמַּכְתּוֹבִים הַלָּלוּ אָנוּ יוֹצְאִין עֲלֵיהֶן וּמְנַקְּרִים אֶת עֵינֵיהֶם. וְכֵיוָן שֶׁגָּרְמוּ עֲוֹנוֹת הָיוּ כּוֹרְכִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּסִפְרוֹ וְשׂוֹרְפִין אוֹתוֹ. וּמִכּוּלָּם לָא נִשְׁתַּיֵּיר אֶלָּא אֲנִי. וְקָרָא עַל גַּרְמֵיהּ. עֵינִי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי. כֶּרֶם גָּדוֹל הָיָה לְאַדְרְיָנוּס הָרָשָׁע. שְׁמוֹנָה עָשָׂר מִיל עַל שְׁמוֹנָה עָשָׂר מִיל כְּמִין טִיבֵּרְיָא לְצִיפּוֹרִי. וְהִקִּיפוּ גֶּדֶר מֵהָרוּגֵי בֵּיתְתֶּר מִלְּא קוֹמָה וּפִישׁוּט יָדַיִים. וְלֹא נָזַר עֲלֵיהֶם שְׁייֵקְבְּרוּ. עַד שֶׁעָמַד מֶלֶךְ אַחֵר וְגָזַר עֲלֵיהֶם שְׁייֵקְבְּרוּ.

אָמַר רַב חוּנָה. מִשֶּׁנִּיתְּנוּ הֲרוּגֵי בֵיתְתֶּר לִקְבוּרָה נִקְבְּעָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. הַטּוֹב שֶׁלֹּא נִסְרְחוּ. וְהַמֵּטִיב שֶׁנִּיתְּנוּ לִקְבוּרָה. תַּנְיָ. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר. חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה עָשָׂת בֵּיתְתֶּר לְאַחַר חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְלָמָּה חֻרְבָה. עַל שֶׁהִדְלִיקָה נֵירוֹת לְאַחַר חוּרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְלָמָּה הִדְלִיקָה נֵירוֹת. שֶׁהָיוּ בּוּלְוָוטֵי יְרוּשָׁלַם יוֹשְׁבִים בְּאַמְצַע הַמְּדִינָה. וּכְדוּ דַּהֲווֹן חֲמֵיי בַּר נַשׁ סְלִיק לִירוּשָׁלַם הֲווֹן אָמְרִין לֵיהּ. בְּגִין דְּשָׁמְעִינָן עֲלָךְ דְּאַתְּ בָּעֵי מִתְעַבְּדָה אַרְכוֹנְטָס וּבוּלֶבוּטָס. וְהוּא אָמַר לוֹן. לֵית בְּדַעְתִּי. בְּדִיל דְּשָׁמְעִינָן עֲלָךְ דְּאַתְּ בָּעֵי מַזְבְּנָה אוֹסָיָא דִילָךְ. וְהוּא אָמַר לוֹן. לֵית בְּדַעְתִּי. וַהֲוָה חַבְרֵיהּ אָמַר לֵיהּ. מַה אִתְּ בָּעֵי מִן דֵּין. כְּתוּב וַאֲנָא חָתַם. וַהֲוָה כְתִיב וְחַבְרֵיהּ חָתַם. וַהֲווֹן מְשַׁלְּחִין אוּנְיָתָא לְבַר בֵּייתָה וְאָמְרוּן לֵיהּ. אִין אֲתָא פְּלָנְיָא מֵיעוֹל לְאוֹסָיָא דִידֵיהּ לָא תְשַׁבְּקִינֵיהּ דְּהִיא זְבִינָה גַּבָּן. וְכֵינָן דַּהֲוָה שְׁמַע מִינְהוֹן כֵּן הֲוָה אָמַר. הַלְוַואי אִיתְבַּר רִיגְלֵיהּ דַּהֲהוּא גַּבְרָא. וְלָא סַלַּק לִירוּשָׁלַם. הָדָא הוּא דִכְתִיב צָדוּ צְעָדֵינוּ מִלֶּכֶת בִּרְחוֹבוֹתֵינוּ. צָדוּ צְעָדֵינוּ. אַצְדֵי אוֹרְחָתֵיהּ דְּהָהוּא בְּייתָא. קָרֵב קִצֵּינוּ. קָרֵב קִצֵּיהּ דַּהֲהוּא בֵּייתָא. מָלְאוּ יָמֵינוּ. מָלֵא יוֹמוֹי דְּהָהוּא בֵּייתָא. אוֹף אִינּוּן לָא נַפְקוֹן טָבָאוּת. שָׁמַח לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה.

[שְׁנֵי אַחִים הֲווֹן בְּכְפַר חֲרִיבָה. וַהֲווֹן רוֹמִים אָזְלִין עֲלֵיהוֹן וּמְקַטְּלִין לוֹן. וְאָמְרִין. כָּל סַמָּא דְּמִילְתָא נִיתֵי כְּלִילָא עַל רִישֵׁיהוֹן. אָמְרִין. מַבְדְּקִינָן אוֹף חַד זְמַן. מְנָפְקִין פְּגַע בֵּיהּ חַד סַב. אֲמַר לוֹן. בְּרֵייכוֹן סְעוֹדִינְכוֹן. אָמַר. לֹא יִסְעוֹד וְלֹא [יִסְמוֹךְ] <יִכְסוֹף> הֲלֹא אַתָּה אֱלֹקים זְנַחְתָּנוּ.]

שְׁנֵי אֲרָזִים הָיוּ בְּהַר הַמִּשְׁחָה. בְּתַחַת אֶחָד מֵהֶן הָיוּ מוֹכְרִין אַרְבַּע חֲנוּיוֹת טַהֲרוֹת. וְהָאֶחָד הָיוּ מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ אַרְבָּעִים סְאָה גוֹזָלוֹת בְּכָל חוֹדֶשׁ וְחוֹדֶשׁ. וּמֵהֶן הָיוּ מְסַפְּקִין קִינִּים לְכָל יִשְׂרָאֵל. טוּר שִׁמְעוֹן הָיָה מַפִּיק תַּלַּת מְאָוָן דְּגַרְבִּין דְּמַרְקוֹעַ לְקַרְיְטָא כָּל עֲרוּבַת שׁוּבָא. וְלָמָּה חָרַב. יֵשׁ אוֹמְרִים. מִפְּנֵי הַזְּנוּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִין. שֶׁהָיוּ מְשַׁחֲקִין בַּסַּדּוּר. עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים עֲיָירוֹת הָיוּ בְּהַר הַמֶּלֶךְ. וּלְרִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם אֶלֶף מִכּוּלָּם. וּכְנֶגְדָּן אֶלֶף סְפִינוֹת בַּיָּם. וְכוּלְּהֶם חָרְבוּ. שָׁלֹשׁ עֲיָירוֹת הָיָה קְטָמוֹס שֶׁלָּהֶן עוֹלֶה לִירוּשָׁלַם בַּעֲגָלָה. כָּבוֹל וְשִׁיחִין וּמִגְדַּל צְבָעְיָא. וּשְׁלָשְׁתָּן חָרְבוּ. כָּבוֹל מִפְּנֵי הַמַּחְלוֹקֶת. שִׁיחִין מִפְּנֵי כְשָׁפִים. וּמִגְדַּל צְבָעְיָא מִפְּנֵי הַזְּנוּת. שְׁלֹשָׁה כְפָרִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מוֹצִיא כִּפְלַיִים כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. כְּפַר בִּישׁ וּכְפַר שִׁיחְלַיָּא וּכְפַר דִּיכְרַיָּא. וְלָמָּה הוּא קָרֵי לוֹן כְּפַר בִּישׁ. דְּלָא הֲווֹן מְקַבְּלִין לְעָבוֹרָא. וְלָמָּה הוּא קָרֵי לוֹן כְּפַר שִׁיחְלַיָּא. דַּהֲווֹן מְרַבְּיָין בְּנֵיהוֹן כְּאִילֵּין תַּחְלוּסַיָּא. וְלָמָּה הוּא קָרֵי לוֹן כְּפַר דִּיכְרַיָּא. דַּהֲווֹן כָּל

נְשֵׁיהוֹן יָלְדָן דִּיכְרִין. אִי לָא הֲווֹת חָדָא מִינְּהוֹן נַפְקָא מִן תַּמָּן לָא הֲווֹת יָלְדָה נוּקְבָּה. אֲמַר רִבִּי יוֹחָנָן. שְׁמוֹנִים זוּגִים אַחִים כֹּהֲנִים נִישָּׂאוּ לִשְׁמוֹנִים זוּגוֹת אֲחָיוֹת כֹּהֲנוֹת בְּלַיְלָה אֶחָד בְּהֶדָא גּוּפְנָא. חוּץ מֵאֲחִים בְּלֹא אֲחָיוֹת. מֵאֲחָיוֹת בְּלֹא אַחִים. חוּץ מִלְוִיִּם. חוּץ מִיִּשְׂרְאֵל. אֲמַר רִבִּי יוֹחָנָן. שְׁמוֹנִים חֲנוּיוֹת שֶׁלְאוֹרְגֵי פַּלְגֵּי הָיוּ בְּמִגְדַּל צְבָעְיָא. אָמַר רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. שְׁמוֹנִים חֲנוּיוֹת שֶׁלְמוֹכְרֵי טַהֲרוֹת הָיוּ בְּכִפַּר אִימְרָא. רִבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. שְׁמוֹנִים שִׁידּוֹת שֶׁלְמַתֶּכֶת הָיוּ בְּשִׁיחִין. אָמַר רִבִּי יַנַּיי. שִׁידָּה לָא הָיְתָה בְיָמֵינוּ. רִבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָא. אִימַּר הִיא הָיְתָה קְטַנָּה שֶׁבַּמִּשְׁמָרוֹת. וְהִיא הָיְתָה מוֹצִיאָה שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף פִּירְחֵי כְהוּנָּה.

אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. שְׁמוֹנִים אֶלֶף פִּירְחֵי כְהוּנָּה נֶהֱרְגוּ עַל דְּמוֹ שֶׁלְזְכַרְיָה. רִבִּי יוּדָן שָׁאַל לְרִבִּי אָחָא. אֵיכָן הֲרָגוּ אֶת זְכַרְיָה. בְּעֶזְרַת הַנָּשִׁים אוֹ בְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ. לֹא בְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְעֶזְרַת הַנָּשִׁים אֶלָּא בְעֶזְרַת הַכֹּהֲנִים. וְלֹא נֶהֱגוּ בְדָמוֹ לֹא כְּדַם הָאַיִל וְלֹא כְּדַם הַצְּבִי. תַּמָּן כְּתִיב וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר. בְּרַם הָכָא כִּי דָמָהּ בְּתוֹכָהּ הָיָה עַל צְחִיחַ סָלַע שָׁמָתְהוּ כָּל כָּךְ לָמָּה. לְהַעֲלוֹת חֵימָה וְלִנְקוֹם נָקָם נָתַתִּי אֶת דָּמָהּ עַל צְחִיחַ סָלַע בִּלְי הִכָּסוֹת. שֶׁבַע עֲבֵירוֹת עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. הָרְגוּ כֹהֵן וְנָבִיא וְדַיָּין. וְשָׁפְכוּ דַם נָקִי. וְטִימְּאוּ אֶת הָעֲזָרָה. וְשַׁבָּת וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים הָיָה. וְכֵיוָן שֶׁעָלָה נְבוּזַרְאַדָּן לְכָאן רָאָה אֶת הַדָּם תּוֹסֵס. אָמַר לָהֶן. מַה טִיבוֹ שֶׁלָּזֶה. אָמְרוּ לוֹ. דַּם פָּרִים וּכְבָשִׂים וְאֵילִים שֶׁהָיֵינוּ מַקְרִיבִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. מִיַּד הֵבִיא פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׂים וּשְׁחָטָן עָלָיו (וְאַדַּיִין) [וַעֲדַיִין] הַדָּם תּוֹסֵס. וְכֵיוָן שֶׁלֹּא הוֹדוּ לוֹ תְּלָיָין בְּגַרְדּוֹן. אָמְרוּ. הוֹאִיל וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְתְבוֹעַ דָּמוֹ מְיַדֵּינוּ. אָמְרוּ לוֹ. דַּם כֹּהֵן וְנָבִיא וְדַיָּין הוּא שֶׁהָיָה מִתְנַבֵּא עָלֵינוּ [כָּל מַה שֶּׁאַתָּה עוֹשֶׂה לָנוּ]. וְעָמַדְנוּ עָלָיו וְהָרַגְנוּהוּ. מִיַּד הֵבִיא שְׁמוֹנִים אֶלֶף פִּירְחֵי כְהוּנָּה וּשְׁחָטָן עָלָיו. וְאַדַּיִין הַדָּם תּוֹסֵס. בְּהַהִיא שַׁעְתָּא נְזַף בֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ. מַה אַתְּ בָּעֵי נוֹבֵד כָּל אוּמְּתָךְ עָלָךְ. מִיַּד נִתְמַלֵּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֲמִים וְאָמַר. מַה אִם זֶה שֶׁהוּא בָשָׂר וָדָם וְאַכְזָרִי נִתְמַלֵּא רַחֲמִים עַל בָּנָיו. אֲנִי שֶׁכָּתוּב בִּי כִּי אֵל רַחוּם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבוֹתֶיךָ. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. מִיַּד רָמַז לַדָּם וְנִבְלַע בְּמְקוֹמוֹ.

אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. שְׁמוֹנִים אֶלֶף פִּירְחֵי כְהוּנָּה בָּרְחוּ לָהֶם לְתוֹךְ קַלְתּוּתִים שֶׁלְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְכוּלְּהֶם נִשְׂרְפוּ. וּמִכּוּלָּם לֹא נִשְׁתַּיֵּיר אֶלָּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. שֶׁנֶּאֱמַר הֲלֹא זֶה אוּד מוּצָּל מֵאֵשׁ.

אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. שְׁמוֹנִים אֶלֶף פִּירְחֵי כְהוּנָּה (בָּקְעוּ) [בָּרְחוּ] לְתוֹךְ חַיָּילוֹתָיו שֶׁלְנְבוּכַד נֶצַר. וְהָלְכוּ לָהֶן אֶצֶל יִשְׁמְעֵאלִים. אָמְרוּן לוֹן. הָבוּ לָן נִישְׁתֵּי דַּאֲנָן צָהֵיי. הֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶן מִינֵי מְלוּחִים וְנוֹדוֹת נְפוּחוֹת. אָמְרוּן לוֹן. אָכְלוּן וְאַתּוּן שָׁתֵיי. וְכֵינָן דַּהֲוָה חַד מִינְּהוֹן שָׁרֵי זִיקָא וִיהַיב לֵיהּ גַּו פּוּמֵיהּ. הֲוָה רוּחָא נָפַק וַהֲוָה חָנַק לֵיהּ. הָדָא הוּא דִכְתִיב מַשָּׂא בַּעֲרָב. מְטוּל רַב בַּעֲרָבְיָא. בַּיַּעַר בַּעֲרַב תָּלִינוּ. מִי נְתוּנִים בְּיַעַר הַלְּבָנוֹן בַּעֲרַב תָּלִינוּ. אֶלָּא אוֹרְחוֹת דְּדָנִים. כֵּן אוֹרַחְהוֹן דִּבְנֵי דוֹדָנַיָּא עָבְדִין. יִשְׁמָעֵאל שֶׁצָּמָא לֹא לִקְרַאת צָמֵא הֵתָיוּ מָיִם. וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא בְּאֵר מָיִם. לָא מִן טֵיבוּתְכוֹן אָתוּן לְגַבֵּיכוֹן. כִּי מִפְּנֵי חֲרָבוֹת נָדְדוּ מִפְּנֵי חֶרֶב נְטוּשָׁה. שֶׁלֹּא רָצוּ לְשַׁמֵּר אֶת שְׁמִיטִּיהֶם. כְּמַה דְאַתְּ אָמַר וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ. וּמִפְּנֵי קֶשֶׁת דְּרוֹכָה. שֶׁלֹּא רָצוּ לְשַׁמֵּר שַׁבְּתוֹתֵיהֶם. כְּמַה דְאַתְּ אָמַר בַּיָּמִים הַהֵמָּה רָאִיתִי בִיהוּדָה דּוֹרְכִים גִּיתוֹת בַּשַּׁבָּת. וּמִפְּנֵי כוֹבֶד מִלְחָמָה. שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִלָּחֵם בְּמִלְחֶמְתָּהּ שֶׁלְתּוֹרָה. [כְּמַה דְאַתְּ אָמַר] עַל כֵּן יֵאָמַר בְּסֵפֶר מִלְחֲמוֹת יי.

אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. מִגְּבְתְּ וְעַד אַנְטִיפַּרִיס שִׁשִּׁים רִיבּוֹא עֲיָירוֹת הָיוּ. הַקָּטַנָּה שֶׁבָּהֶן הִיא הָיְתָה בֵּית שֶׁמֶשׁ. דִּכְתִיב בָּהּ וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן יי וגו׳. וְאֵילּוּ מֵרוֹחַ אַחַת הָיוּ. אֵין אַתְּ מְבַצֵּעַ לָהּ קֻנְיֵי לָא נִסְיָה. אָמַר רִבִּי חֲנִינָה. קָפְצָה לָהּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

אָמַר רִבִּי זְעִירָה. בּוֹא וּרְאֵה מַה חֲצִיפָה הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא עוֹשָׂה פֵּירוֹת. מִפְּנֵי מָה הִיא עוֹשָׂה פֵּירוֹת. תְּרִין אֲמוֹרִין. חַד אָמַר. מִפְּנֵי שֶׁמְּזַבְּלִין אוֹתָהּ. וְחוֹרְנָה אָמַר. מִפְּנֵי שֶׁהוּפְכִין אֶת עֲפָרָהּ. עוֹבְדָא הֲוָה בְּחַד דַּהֲוָה קָאִים זָרַע בְּקֶעַת אַרְבֶּל. וְכָבַשׁ יָדֵיהּ וּנְפַק עֲפָרָא יְקִידָא וְאוֹקִיד זַרְעָא.

תַּנֵּי. רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר. חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה לֹא נִרְאָה עוֹף טַס בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מַה טַּעַם. מֵעוֹף וְעַד בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלְכוּ. אָמַר רִבִּי חֲנִינָה. קוֹדֶם לְאַרְבָּעִים שָׁנָה עַד שֶׁלֹּא גָלוּ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל נָטְעוּ תְמָרִים בְּבָבֶל. עַל יְדֵי שֶׁיִּהוּ לְהוּטִים אַחַר מִתְיקָה. שֶׁהִיא מְרַגֶּלֶת אֶת הַלָּשׁוֹן לַתּוֹרָה. אָמַר רִבִּי חֲנִינָה בְּרֵיהּ דְּרִבִּי אַבָּהוּ. שְׁבַע מְאוֹת מִינֵי דָגִים טְהוֹרִים וּשְׁמוֹנָה מְאוֹת מִינֵי חֲגָבִים טְהוֹרִים וּלְעוֹף אֵין מִסְפָּר כּוּלְּהוֹן גָּלוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל. וּכְשֶׁחָזְרוּ כּוּלְּהוֹן חָזְרוּ עִמָּהֶן חוּץ מִן הַדָּג הַנִּקְרָא שִׁיבּוּטָא. וְדָגִים הֵיאַךְ גָּלוּ. רִבִּי חוּנָּה בַּר יוֹסֵף אָמַר. דֶּרֶךְ הַתְּהוֹם גָּלוּ וְדֶרֶךְ הַתְּהוֹם חָזְרוּ.

אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. אַשְׁרֵי מִי שֶׁהוּא רוֹאֶה בְּמַפַּלְתָּהּ שֶׁלְתַּדְמוֹר. שֶׁהִיא הָיְתָה שׁוֹתָפָת בְּחֶרְבַּן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן וּבְחֶרְבַּן הַבַּיִת הַשֵּׁינִי. בְּחֶרְבָּן הָרִאשׁוֹן הֶעֱמִידָה שְׁמוֹנִים אֶלֶף קַשָּׁטִים. וּבְחֶרְבַּן הַשֵּׁינִי הֶעֱמִידָה שְׁמוֹנַת אֲלָפִים קַשָּׁטִים.

וְנֶחְרְשָׁה הָעִיר. חָרַשׁ רוּפּוּס שְׁחִיק עֲצָמוֹת אֶת הַהֵיכָל.

ו משנה: מִשֶּׁנִּכְנַס אָב מְמַעֲטִין בְּשִׂמְחָה: שַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. עֶרֶב תִּשְׁעָה בְאָב לֹא יֹאכַל אָדָם שְׁנֵי תַבְשִׁילִין לֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יָיִן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר יְשַׁנֶּה. רִבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב בִּכְפִיַּית הַמִּיטָּה וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים:

הלכה: אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. הָדָא דְאַתְּ אָמַר בִּבְנְיָין שֶׁלְּשִׂמְחָה. אֲבָל אִם הָיָה כוֹתְלוֹ גּוֹהֶה סוֹתְרוֹ וּבוֹנֶהוּ. אָמַר שְׁמוּאֵל. בְּכוֹתֶלָא דְגָנֵיי בְיהּ. רִבִּי בָּא בַּר כַּהֲנָא אָמַר קוֹמֵי רִבִּי יוֹסֵי. רִבִּי אָחָא בְשֵׁם רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי. אָסוּר לְאָרֵס אִשָּׁה בְּעֶרֶב שַׁבָּת. הָדָא דְאַתְּ אָמַר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת אֵירוּסִין. הָא לְאָרֵס יְאָרֵס. שְׁמוּאֵל אָמַר. אֲפִילּוּ בְתִשְׁעָה בְאָב יְאָרֵס. שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר. מִחְלָפָה שִׁיטָּתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. תַּמָּן הוּא אָמַר. אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בַּיְתָה. בְּמֹאזְנַיִם לַעֲלוֹת הֶמָּה מֵהֶבֶל יָחַד. וְהָכָא הוּא אָמַר הָכֵין. אֶלָּא שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בִּתְפִילָּה. אֲפִילּוּ כֵן לֹא קַיְימָה.

אָמַר רִבִּי יוֹנָה. הָדָא דְאַתְּ אָמַר מֵרֹוַח וּמַלְבּוּשׁ. בְּרֹם מֵרֹוַח וּמַתְקָנָה. כֵּן אֲנָן אָמְרִין. הֲדִין קַצָּרָא אֲסִיר לֵיהּ מֵיעֲבַד עִיבִּידְתֵּיהּ. מַתְנִיתָא פְלִיגָא עַל רִבִּי יוֹנָה. שַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. רִבִּי יוֹנָה בְשֵׁם רַב הַמְנוּנָא. (לְתוֹסֶפֶת) [לְתוֹסֶפְתָּא] הוּשְׁבָה. רִבִּי בָּא בַּר כַּהֲן אָמַר קוֹמֵי רִבִּי יוֹסֵה רִבִּי אָחָא בְשֵׁם רִבִּי אַבָּהוּ. תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת מוּתָּרוֹת. לְאַחֲרָיו מָהוּ. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. לְאַחֲרָיו אָסוּר. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר. לְאַחֲרָיו מוּתָּר. דְּרָשָׁהּ רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא לְצִיפּוֹרָאֵי וְלָא קִבְּלוּן עֲלֵיהוֹן. אָמַר רִבִּי אִימִּי לְרִבִּי [יָסָי]. וְאֵין בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁלְּרִבִּי חִיָּיה הַגָּדוֹל חָלוּק עָלָיו. אָמַר לֵיהּ. בְּפֵירוּשׁ פְּלִיגִין. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר. לְאַחֲרָיו אָסוּר. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר. מָה עֲבַד לָהּ רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. פָּתַר לָהּ תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת. וְלֵית שְׁמַע מִינָּהּ כְּלוּם. רִבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר מִן דַּהֲוָה תִשְׁעָה בְאָב נָפַק הֲוָה מַכְרִיז. יִפְתְּחוּן סַפָּרֶיָּא וּמָאן דְּבָעֵי יִסְפְּדָא יִסְפּוֹד. כָּתוּב וְהִשְׁבַּתִּי כָּל מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ חָדְשָׁהּ וְשַׁבַּתָּהּ וְכֹל מוֹעֲדָהּ. דִּרוֹמָאֵי נָהֲגִין חַגָּהּ. צִיפּוֹרָאֵיי נָהֲגִין חָדְשָׁהּ. טִיבֶּרְיָאֵי נָהֲגִין שַׁבַּתָּהּ. חָזְרִין רַבָּנִן דְּטִיבֶּרְיָא לְמִינְהוֹג כְּרַבָּנִן דְּצִיפּוֹרִין.

רִבִּי יִרְמְיָה בְשֵׁם רִבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. בְּדִין הָיָה שֶׁיְּהוּ מִתְעַנִּין בָּעֲשִׂירִי שֶׁבּוֹ נִשְׂרַף בֵּית אֱלֹהֵינוּ. וְלָמָּה בַתְּשִׁיעִי. שֶׁבּוֹ הִתְחִילָה הַפּוּרְעָנוּת. וְתַנֵּי כֵן. בַּשְּׁבִיעִי נִכְנְסוּ לְתוֹכוֹ. בַּשְּׁמִינִי הָיוּ מְקַרְקְרִין בּוֹ. בַּתְּשִׁיעִי הִצִּיתוּ בּוֹ אֶת הָאוּר. וּבָעֲשִׂירִי נִשְׂרַף. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי צְיֵים תְּשִׁיעִי וְעָשִׂירִי. רִבִּי אָבוּן צְיֵים תְּשִׁיעִי וְעָשִׂירִי. רִבִּי לֵוִי צְיֵים תְּשִׁיעִי וְלֵילֵי עָשִׂירִי. רִבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא בְשֵׁם רִבִּי חֲנִינָה. בִּיקֵּשׁ רִבִּי לַעֲקוֹר תִּשְׁעָה בְאָב וְלֹא הִנִּיחוּ לוֹ. אָמַר לוֹ רִבִּי לָעְזָר. עִמָּךְ הָיִיתִי וְלָא אִיתְאֲמָרַת הָכִי. אֶלָּא בִּיקֵּשׁ רִבִּי לַעֲקוֹר תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת וְלֹא הִנִּיחוּ לוֹ. אָמַר. הוֹאִיל וְנִדְחֵית יְדֻחֶה. אָמְרוּ [לוֹ]. יְדֻחֶה לְמָחָר. וְגָזַי לֵיהּ הַהִיא דְתַנִּינָן תַּמָּן. רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר. עַל שְׁנֵיהֶן הוּא אוֹמֵר וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וגו׳. רִבִּי לָעְזָר בְּשֵׁם רִבִּי חֲנִינָה. הֲלָכָה כְרִבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. אָמַר לֵיהּ רִבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא. עִמָּךְ הָיִיתִי וְלָא אִיתְאֲמָרַת. אֶלָּא אִם הָיְתָה תוֹבַעַת לְהִינָּשֵׂא הַדִּין עִמָּהּ. וְקָרָא עָלֶיהָ. טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד.

מָהוּ יִשּׁוּב. יַחֲלֹף. אֵין הֲוָה יְלִיף אֲכִיל לִיטְרָא דְקוּפָּד יֵיכוּל פַּלְגָּא. אֵין הֲוָה יְלִיף שָׁתֵי קִסְטָ דַחֲמַר יִשְׁתֵּה פַּלְגָּא. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן. וּבִלְבַד עִיקַּר סְעוּדַת תִּשְׁעָה בְאָב. אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָה. וּבִלְבַד מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעֲלָן. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי. תַּרְתֵּיהוֹן לְקוּלָּא. אָכַל סְעוּדַת תִּשְׁעָה בְאָב מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַטָּן אֲפִילּוּ עוֹלֶה עַל שׁוּלְחָנוֹ כְּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה מוּתָּר. אָכַל סְעוּדָתוֹ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעֲלָן אֲפִילּוּ עוֹלֶה עַל שׁוּלְחָנוֹ כְּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשָׁעָתוֹ מוּתָּר. תַּנֵּי. תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת. וְכֵן עֶרֶב תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת. אֲפִילּוּ עוֹלֶה עַל שׁוּלְחָנוֹ כְּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשָׁעָתוֹ מוּתָּר. רַב מִן דַּהֲוָה אָכַל כָּל צוֹרְכֵיהּ הֲוָה צָבַע פִּיסְתֵּיהּ בְּקִיטְמָא וְאָמַר. זוֹ הִיא עִיקַּר סְעוּדַת תִּשְׁעָה בְאָב. לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וַיִּגְרֹס בֶּחָצָץ שִׁנָּיו הִכְפִּישַׁנִי בָּאֵפֶר.

יְאוּת אָמַר רִבִּי יְהוּדָה. מַה טַעֲמוֹן דְּרַבָּנִן. עָשׂוּ אוֹתוֹ כְּמִי שֶׁמֵּתוֹ מוּטָּל לְפָנָיו. אִינוֹ לֹא כוֹפֶה אֶת מִיטָּתוֹ וְלָא יָשֵׁן עַל גַּבֵּי מִיטָּה כְּפוּיָה.

משנה: אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁבָּהֶן בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאִין בִּכְלֵי לָבָן שְׁאוּלִים שֶׁלֹּא לְבַיֵּישׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ. כָּל הַכֵּלִים טְעוּנִין טְבִילָה. וּבְנוֹת יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאוֹת וְחוֹלוֹת בַּכֶּרֶמִים. וּמָה הָיוּ אוֹמְרוֹת. בָּחוּר שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מָה אַתָּה בוֹרֵר לָךְ. אַל תִּתֵּן עֵינֶיךָ בַּנּוֹי תֵּן עֵינֶיךָ בַּמִּשְׁפָּחָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וגו׳. בְּיוֹם חֲתוּנָּתוֹ זוֹ מַתַּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ זֶה בְּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.

הלכה: נִיחָא בְיוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁהוּא כַפָּרָה עַל יִשְׂרָאֵל. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב לָמָּה. רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אָחָא בְשֵׁם רִבִּי יָסָא. שֶׁבּוֹ זְמַן קִיצָּה יָפָה לָעֲצִים. שֶׁכָּל עֵצִים שֶׁהֵן נִקְצָצִין בּוֹ אֵינָן עוֹשִׁין מַאֲכוֹלוֹת. כַּהִיא דְתַנִּינָן תַּמָּן. כָּל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בוֹ תוֹלַעַת פָּסוּל מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. רַב חִיָּיה בַּר אַשִׁי בְשֵׁם רַב. שֶׁבּוֹ הִתִּיר הוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה פְּרוֹסְדִּיוֹת שֶׁהוֹשִׁיב יֶרְבָּעָם בֶּן נְבָט עַל הַדְּרָכִים. כַּהֲנָא שָׁאַל [לְרַב]. כָּל הֲדָא טִיבּוּתָא רַבְּתָא עֲבַד וּכְתִיב בֵּיהּ עָלָיו עָלָה שַׁלְמַנְאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר. אָמַר לֵיהּ. עַל יְדֵי שֶׁשָּׁמַט אֶת הַקּוֹלָר מִצַּוָּארוֹ וּתְלָייוֹ בְּצַוָּאר הָרַבִּים. לָא אָמַר. כָּל עַמָּא יִסְקוּן. אֶלָּא מָאן דְּבָעֵי מִיסּוּק יִסּוּק. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק. וְאָמְרִין לָהּ בְּשֵׁם רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן. שֶׁבּוֹ הוּתְּרוּ שְׁבָטִים לָבוֹא זֶה בָּזֶה. דִּכְתִיב וְלֹא תִסּוֹב נַחֲלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת אֲבוֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּכְתִיב וְכָל בַּת יוֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו׳. וְכִי אֶיפְשַׁר לְבַת לֵירֵשׁ שְׁנֵי מַטּוֹת. תִּיפְתָּר שֶׁהָיָה אֲבִיהָ מֹשֶׁבֶט אֶחָד וְאִמָּהּ מִשֵּׁבֶט אֶחָד. וְרַבָּנִן אָמְרֵי. שֶׁבּוֹ הוּתַּר שִׁבְטוֹ שֶׁלְּבִנְיָמִן לָבוֹא בַקָּהָל. דִּכְתִיב אָרוּר נוֹתֵן אִשָּׁה לְבִנְיָמִן. מִקְרָא קָרָאוּ וְקִירְבוּהוּ. מִקְרָא קָרָאוּ וְרִיחָקוּהוּ. מִקְרָא קָרָאוּ וְקִירְבוּהוּ. אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהִיוּ לִי. מִקְרָא קָרָאוּ וְרִיחָקוּהוּ. גּוֹי וּקְהַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָּ וּמְלָכִים מֵחֲלָצֶיךָ יֵצֵאוּ. וַאֲדַיִין לֹא נוֹלַד בִּנְיָמִן. רִבִּי אָבוּן אָמַר. שֶׁבּוֹ בָּטַל הַחֶפֶץ. וְאָמַר רִבִּי לֵוִי. בְּכָל עֶרֶב תִּשְׁעָה בְאָב הָיָה מֹשֶׁה מוֹצִיא כְרוּז בְּכָל הַמַּחֲנֶה וְאוֹמֵר. צְאוּ לַחֶפֶר צְאוּ לַחֶפֶר. וְהָיוּ יוֹצְאִין וְחוֹפְרִין לָהֶן קְבָרוֹת

וישֵׁינִים. וּבַשַּׁחַר הָיוּ עוֹמְדִין וּמוֹצְאִין עַצְמָן חֲסֵירִים חֲמִשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף וּפְרוּטְרוּט. וּבַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה עָשׂוּ כֵּן וְעָמְדוּ וּמָצְאוּ עַצְמָן שְׁלֵמִים. אָמְרוּ. דֵּילְמָא דְּטָעִינָן בְּחוּשְׁבָּנָא. וְכֵן בָּעֲשָׂרָה וְבְאֶחָד עָשָׂר וּבִשְׁנֵים עָשָׂר וּבִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר וּבְאַרבַּע עָשָׂר וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר. כֵּיוָן דְּאִשְׁתַּם זִיהֲרָא אָמְרוּ. דּוֹמֶה שֶׁבִּיטֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹתָהּ הַגְּזֵירָה קָשָׁה מֵעָלֵינוּ. וְעָמְדוּ וְעָשׂוּ יוֹם טוֹב.

כָּל הַכֵּלִים טְעוּנִין טְבִילָה. וּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹצְאוֹת וְחוֹלוֹת בַּכְּרָמִים. רִבִּי יַנַּאי בֵּירִבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר. וַאֲפִילוּ נְתוּנִים בַּתֵּיבָה. נְתוּנִים בַּתֵּיבָה וְאַתְּ אָמַר הָכֵן. מִתּוֹךְ שֶׁאַתְּ עוֹשֶׂה כֵּן הוּא מַשְׁאִילָן.

וּמָה הָיוּ אוֹמְרוֹת. שָׂא נָא עֵינֶיךְ בָּחוּר וּרְאֵה מָה אַתְּ בוֹרֵר לָךְ. אַל תִּתֵּן עֵינֶיךְ בַּנּוֹאֵי תֵּן עֵינֶיךְ בַּמִּשְׁפָּחָה כול׳. הָיְתָה בְּתּוֹ שֶׁלְּמֶלֶךְ שׁוֹאֶלֶת מִבְּתּוֹ שֶׁלְּכֹהֵן גָּדוֹל. בְּתּוֹ שֶׁלְּכֹהֵן גָּדוֹל שׁוֹאֶלֶת מִבְּתּוֹ שֶׁלְּמֶלֶךְ. הַכְּאוּרוֹת הָיוּ אוֹמְרוֹת. אַל תִּתֵּן עֵינֶיךְ (בַּנּוֹאֵי) [בַּנּוֹי]. וְהַנָּאוֹת הָיוּ אוֹמְרוֹת. תֵּן עֵינֶיךְ בַּמִּשְׁפָּחָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִיטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתוּנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ. בְּיוֹם חֲתוּנָּתוֹ זוֹ מַתַּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ זֶה בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּיבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.